

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU
VE TÜRK DEVRİMİ**

84384

CEMİLE ŞAHİN
DANIŞMAN : YARD. DOÇ. DR. KEMAL ARI

İZMİR

1999

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Türk Devrimi” adlı çalışmamın tarafımdan, bilimsel geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

..... / 09 / 1999

Cemile Şahin
Cemile Şahin

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün tarih ve sayılı toplantısında oluşan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin maddesine göre, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Cemile Şahin'in "**Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Türk Devrimi**" konulu tezi incelenmiş ve aday tarihinde saat 'da tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içerisinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayandığı anabilim dalından jüri üyelerince sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna ile karar verilmiştir.

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

GİRİŞ 1

I- YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU'NUN HAYATI ESERLERİ 16

A- HAYATI 16

1- İlk Yılları 16

2- Gençlik Yılları 17

3- İleriki Yılları ve Ölümü 18

B-ESERLERİ 21

1- Hikayeleri 21

2- Romanları 21

3- Mensur Şiirleri 22

4- Anı Eserleri 22

5- Monografileri 22

6- Çeşitli Makaleleri 22

7- Kitaplaşmamış Oyunları 22

II- CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE DEVRİM MOTİFLERİ 23

A- OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN ÇÖKÜŞÜNÜN NEDENLERİ 23

1- İttihat ve Terakki Partisi 24

2- Hürriyet ve İtilaf Partisi 25

3- Basının Etkisi 26

4-Toplumda ve Ailede Yozlaşma 28

5- Dini Kurumlarda Yozlaşma.....	28
6- Sömürgecilik.....	30
7- İşgal ve Mütareke Yıllarında İstanbul.....	31
B- TÜRK DEVRİMİNİ HAZIRLAYAN ETKENLER.....	33
1- Milliyetçilik Akımı.....	33
2- Türkçülük Akımı.....	34
3- Hürriyet Fikri.....	35
4- Aydınların Rolü.....	36
C- MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ İLE İLGİLİ MOTİFLER.....	39
1- Milli Mücadele Yıllarına Genel Bakış.....	39
2- Devlet Adamları.....	42
3- Milli Mücadele Ruhu.....	42
4- Aydınların Milli Mücadeleye Bakışı.....	43
5- Halkın Milli Mücadeleye Bakışı.....	44
6- Halk-Aydın Kopukluğu.....	46
7- Milli Mücadelede Basın.....	48
III- CUMHURİYET SONRASI DÖNEMDE DEVRİM MOTİFLERİ.....	49
A- ATATÜRK İLKELERİNE GENEL BAKIŞ.....	49
1- Milliyetçilik.....	49
2- Halkçılık.....	50
3- Laiklik.....	52
4- İnkılâpçılık.....	54
5- Devletçilik.....	58
B- KEMALİZMİN GETİRDİĞİ YENİLİKLER.....	62

1- Kemalizm Nedir?	62
2- Türkiye Büyük Millet Meclisi	65
3-Harf Devrimi.....	69
4- Dil Devrimi ve Tarih Çalışmaları	71
5- Halkevleri	72
6- Kılık-Kıyafet (Şapka) Devrimi.....	73
7-Medeni Kanun	75
8- Soyadı Kanunu	76
9- Kadının Kalkınmadaki Rolü.....	77
10- Başkent Ankara.....	78
11- Demokrasi Fikri	80
12- Batılılaşma.....	81
13-Evrensel Barış.....	83
14- Atatürk'e Bakış.....	84
15- Köylüye Bakış	89
16- Türk İnkılabının Ruhu Nasıl Olmalıdır?	90
C- TÜRK DEVRİMİNİN KARŞISINDAKİ GÜÇLER.....	95
1- Dini Menfaat Çevreleri	95
2- Halk-Aydın Kopukluğu.....	103
3- Siyasiler ve Kurumlar	108
4- Muhalif Basın	111
5- Eğitimsizlik	114
IV- TÜRK DEVRİMİ İLE İLGİLİ BEKLENTİLER.....	117
A- ÇAĞDAŞLAŞMA FAALİYETLERİ	117
1- Kültürel Çalışmalar	117
2- Caddeler	117
3- Sinemalar	118

B- TÜRK DEVRİMİNİN GETİRDİĞİ YENİ NESİL	119
1- Aydınlar.....	119
2- Türk İşçisi.....	120
3- Kadının Rolü	212
C- EKONOMİDEKİ GELİŞMELER	123
1- Sanayileşme.....	123
2- Devletçilik	124
SONUÇ	127
BİBLİYOGRAFYA	132

ÖNSÖZ

“Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Türk Devrimi” konulu tezimizi hazırlarken Karaosmanoğlu'nun kişiliğinden ve yaşadığı süreçten yola çıktık. Çünkü, Cumhuriyet ve Devrimler ile özdeşleşen ve bu süreci dünü, bugünü ve yarınıyla ele alan önemli bir yazarımızdır, Yakup Kadri.

Kurtuluş Savaşı'nın bizzat içinde bulunmuş, Cumhuriyet sonrası dönemde Atatürk ile çok zaman birlikte olmuş ve devrimleri yaşamış, değerlendirme fırsatı bulmuştur. Fakat bunları bazen romanlaştırmış bazen öyküleştirmiştir. Şimdi biz O'nun kaleminden dökülen bu yaklaşımları inceleme, araştırma ve değerlendirme fırsatı bulduk.

Bu çalışma Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun eserlerini özetleme çalışması değildir. Çok geniş bir çerçevede içinde objektiflikten uzaklaşmadan, Türk Devrim Motiflerini gözler önüne sermeye çalıştık. Motif sözcüğünden amaçlanan Türk Devrimi'ne kendi özelliğini veren ve başka devrimlerin yanında özgün kılan fikirler, kavramlar ve kurumlardır. Bunu yaparken bazen fikirlerin havada kalmaması için karşılaştırmalara yer verdik. Başka yazarlardan da faydalanarak, onların görüşlerine de kısaca değindik.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Türk Devrimi gibi konularda araştırma yapacaklara bu çalışma ile ışık tutmamıza kaynak olacaktır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve eserleri ile ilgili olarak yapılan çalışmalar olmasına rağmen bu konuyu tek başına derinlemesine işleyen bir yapının olmaması konuyu daha da ilginç hale getirmektedir.

Her yönüyle ilgi duyduğumuz bu çalışmadan gittikçe büyük bir zevk aldık. Çok büyük iddialardan uzak sade bir dille, eksik bırakmadan konuları işlemeye çalıştık. Bu çalışmayı yaparken, yardımlarını esirgemeyen, danışman hocamız Yard. Doç. Dr. Kemal Arı'ya, değerli hocamız Prof. Dr. Ergün Aybars'a, Gnkur. ATASE Bşk.lığı Kütüphanesi'nin kıymetli çalışanlarına ve bu çalışma boyunca bana destek veren sınıf arkadaşım ve aynı zamanda eşim Mustafa Şahin'e en içten duygularımızla teşekkürlerimizi sunarız.

Bilim dünyasına yeni bir kapı açması dileğiyle...

CEMİLE ŞAHİN

İzmir, 1999

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

GİRİŞ

Yakup Kadri Karaosmanoğlu bütün eserlerinde bir ideolojinin peşinde koşmuştur. Bu ideoloji Kurtuluş Savaşı'nda İstiklal ideolojisi, Cumhuriyet döneminde, Cumhuriyet ve Devrim ideolojisidir. Kurtuluş Savaşı bu ideoloji ile inanmışlığın sayesinde, Türk Devrimi ise bu kararlılığın sayesinde gerçekleşmiştir.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na göre, Kurtuluş Savaşı ile Kemalizm ideolojisinin değerlendirilmesi şöyledir:

"Nitekim Kurtuluş Savaşı'mız esnasında Mustafa Kemal'in muhtelif nutuklarında" Biz yalnız kendi istiklalimiz için değil, aynı zamanda bütün esir ve mazlum şark milletlerinin istiklaline kavuşması için de mücadele ediyoruz" deyişleri ta o zamandan beri, böyle bir idealist dünya görüşünü, böyle bir hak ve adalet anlayışını ifade etmiyor muydu? Ve Türk Milleti'nin o büyük önderi, bu dünya görüşünü, bu hak ve adalet anlayışını her vesile ile bir çok defa cihana ilan etmemiş midir? Ve dolayısıyla yalnız kendi milletinin değil, diğer bütün mazlum milletlerin de önderi olmak mertebesine ermiş; yani o millete de kurtuluş yolunu göstermemiş midir?

Kurtuluş... Fakat neden? Sadece şu veya bu emperyalizmin baskısından mı? Hayır; Mustafa Kemal buna tam manasıyla bir kurtuluş olarak bakmıyordu. Zira herhangi bir milleti böyle bir baskı altına sokan sebeplerin en az yüzde ellisini bizzat o milletin sosyal, ekonomik ve kültürel bünyesinde arıyordu. Eğer bu bünyede bir takım zaafılar, illetler mevcut ise istiklali uğrunda döküleceği kanların er geç heba olacağına inanıyordu.

Onun içindir ki, misli görülmemiş bir askeri zaferle Türk vatani düşman istilasından kurtulduktan sonra, Lozan Sulh Konferansı'ndaki siyasi zaferle Türk Milleti bağımsızlığına kavuştuktan sonra her şeyi olmuş, bitmiş telakki etmedi. Hemen yeni bir savaşa, yani devrim savaşına atıldı. Öbüründen kolay olmayan bu savaşla elde etmek istediği neydi? Türk Milleti'ni sosyal, ekonomik ve kültürel bakımdan çağdaş medeniyet ölçülerine göre, en ileri bir seviyeye erdirmek.

Şu halde Mustafa Kemal, bu suretle Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda büyük küçük herhangi bir iyi niyet sahibi devlet tarafından hal çaresi bulunamayan "milletlerin

kendi kaderlerini kendileri tayin etmesi" davasını yukarıda belirtmek istediğimiz şekilde, nasıl bir orijinal milli mücadele metoduyla çözmüş ise yine İkinci Dünya Savaşı sonrasında en büyük davasını teşkil eden "Geri kalmış milletlerin geliştirilmesi, kalkındırılması problemini de daha o zaman ortaya koymuş ve böylece yalnız Türkiye tarihinde değil, cihan tarihinde yeni bir devir açmış; insani görüşe, hak ve adalet prensiplerine dayanan bir devrimin öncülüğünü yapmış oluyordu.

İşte biz, bu devrim ideolojisinin adına Kemalizm diyoruz ve bunun yanında Komünizm, Faşizm, Nasyonel Sosyalizm gibi siyasi doktrinlerin hiçbirinin Constructif yani yapıcı ve kurucu tarafını bulamıyoruz. Bunlar, çağdaş medeniyeti temelinden sarsmak ve onun içine bir takım dağıtıcı, soysuzlaştırıcı unsurlar sokmakla kalmıştır. Nitekim bugün, gerek geri milletleri türlü buhranlar içinde kıvrandıran ve bütün insanlığın kaderini bir çıkmaza sürükleyen faktörlerin başında bu unsurları bulmamak mümkün değildir"¹. "Kemalizim bir ütopye, bir nazariye olarak kalmaktan kurtulup bazı Fransız sosyologlarının "idea forse" dedikleri yaratıcı, yapıcı, ve değiştirici dinamik bir fikir sistemi haline gelmiştir"².

"Yakup Kadri öyle büyük bir Atatürkçü'dür ki, daha düne kadar Kemalizm'in bir parola gibi ağızlarda dolaştığından, koyunlarda Mustafa Kemal'in resminin bir muska gibi saklandığından, fakat bugün bunun böyle olmadığından yakınmaktadır"³. Yakup Kadri'nin bu sevgisini abartılı bulmamak gerekir. O "Atatürk izindeyiz" çığırtkanlıkları yerine Atatürk'ün bıraktığı tarihi misyonu bütün ağırlığıyla omuzlarımızda taşımasını bilmeliyiz demektedir. Atatürkçülük, bir dogmatizm olmaktan çıkarılmalı ve Atatürk'ün bıraktığı ilkelere sıkı sıkı sarılmalıyız derken, Atatürk'ün ardından çağdaşlarına biraz da sitem ediyordu.

Alemdar Yalçın'a göre; Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun roman ve hikayelerinde anlatılanlara kısaca bakmak gerekirse;

Bir Sürgün; Sosyal ve Siyasi olaylarla doğrudan ilgili bir romandır. Ana omurgayı Sultan II. Abdülhamid dönemi oluşturur. Devri anlamak eseri anlamaktır.

Hüküm Gecesi; İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin / Fırkası'nın faaliyetlerini anlatır. Bu cemiyetin romanlarda işlenen icraatlarıyla ilgili tarihi bilgiler verilir.

¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, " Kemalizm" , Bilge Dergisi, 12/133, (Haziran 1993)ss. 34-35

² A.g.m., s. 37

³ A.g.m., s. 37

Kiralık Konak; Yoksulluk, rüşvet ve ahlak düşüklüklerini anlatır. 1920'den sonra, özellikle Harb-i Umumi yıllarında İstanbul'da meydana gelen yolsuzluk ve rüşvet olaylarını konu alan olaylar tanıtılır.

Yaban; Anadolu'yu en yakından tanıyan aydınlar arasında bulunan Türk subayının Anadolu'da yüklendiği sorumluluklar arasında eğitimle ilgili gelişmeler anlatılır. Cumhuriyet dönemi romanlarında subayların halkın arasına eğitim ve öğretim amacıyla girişlerine fazla yer verilmediği vurgulanır. Ayrıca subayların daha ziyade Milli Mücadele'den önce, milli mücadele içinde ve sonra önemli bazı isyanlarda ele alındığı, bu romanların hiç birinde psikolojik tahlilleri, zaafı, üstünlükleri üzerinde durulmadığı ifade edilir. 1920-1946 yılları arasında subayların romanının yazılmadığı, fakat Yaban'ın bu boşluğu bir nebze doldurduğu ifade edilir.

Ankara; Milli Mücadele sonrasını anlatın romanlardandır. Ankara ve Türkiye yazarın o vakitler hayal ettiği Ankara ve Türkiye'dir⁴.

"Panorama, bir hesaplaşmanın romanıdır. Zoraki diplomat Yakup Kadri'nin Cumhuriyet inkılabını gerçekleştiren kadrolarla hesaplaşmasının romanı. Bu açıdan tezli bir romandır Panorama siyasal ve toplumsal eleştiri romanının tezini belirler"⁵. "Panorama, Yakup Kadri'nin romanları'nın ve romancılığının bütün tipik özelliklerini içerir. Hepsinin özü, özeti, son sözü gibidir. Ama onun romancılığında hak ettiği yeri alamaz. Çünkü roman gerektiği ilgiyi görmemiştir"⁶.

Sodom ve Gomore, Hüküm Gecesi'nden sonra gelir. Anlatılan çevre ve kişiler açısından da Kiralık Konak'a bağlanır. Daha doğrusu Sodom ve Gomore'deki ortamı hazırlayan koşullar Kiralık Konak'ta sergilenmiştir. Yaban'ın Ahmet Celal'i ise Sodom ve Gomore, romanlarında imparatorluğun çöküşüyle Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'e geçişi işleyen Yakup Kadri'nin hem bu soruna bakış açısını, hem de yorumunu somutlaştırır.

Sodom ve Gomore'de işgal yıllarının İstanbul'u anlatılmaktadır. Ele alınan kişiler, belli bir çevrenin kişileridir. Çünkü, İngiliz ve Fransız subayları, levantenler,

⁴ Alemdar Yalçın, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı*, 1. baskı, Günce yay., Ankara, 1997, ss. 135-152

⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, 3. baskı, İletişim yay., İstanbul 1987, s. 13

⁶ Atilla Özkırmlı, "Panorama Üzerine", *Panorama*, 3. baskı, İletişim yay. İstanbul, 1987, ss. 15-16

işgalcilerle içli dışlı olmuş Türk aileleri vardır. Kısacası Yakup Kadri, işgalcilerle işbirlikçilerini anlatır, Sodom ve Gomore'de.

Yakup Kadri temeldeki çöküşü, çözülüşü görüp saptarken, soruna ahlaki bir düzeyde yaklaşmaktadır. Başka deyişle, değişme olgusunun saptanması ama bütün boyutlarıyla değerlendirilemeyişi sonuçlara takılan romancıyı, bu sonuçların somut görünümler kazandığı en uç örnekleri anlatmaya itmektedir. Roman kişilerinin ahlaki yozlaşmanın somutlaştığı siyasal çevrelerden, Batılık özentisi içindeki ara sınıflardan seçilmesinin nedeni de budur.

"Yakup Kadri'nin daha romanın adından başlayarak sorunu ahlaki boyutlarda koyduğu görülür. Bununla yetinmez romancı, ikinci baskıya eklediği öndeyişte, "Sodom ve Gomore, Tevrat'tan aldığımız bilgiye göre, Lut ve İbrahim devrinde, Filistin diyarının türlü ahlak bozukluklarıyla Tanrı'nın gazabına uğramış iki büyük şehirdir. İstanbul düşman işgali altında iken romanın yazarına böyle görünmüştü" sözleriyle Sodom ve Gomore adını seçmesinin nedenini açıklamayı gerekli bulur. Bu benzerlik, romanın her bölümünün başına, kutsal kitaplardan seçilmiş bölümler konularak pekiştirilir. Bu sözler, bir bakıma ilgili oldukları bölümün özeti gibidirler. Romancının bildirisi de bu sözlerle somutlaşır.

Romanın kişileri, yukarda da belirtildiği gibi, işgalci İngiliz, Fransız subaylarıyla bunların ilişki kurdukları çevrelerden seçilmiştir. Milliyetleri ne olursa olsun, erkekler de kadınlar da bedensel tutkularının esiri bayağı yaratıklardır. Ya da Yakup Kadri'nin sözcükleriyle söylersek behimi, hayvani, şehvi, Gerald Jackson Read aşk delisi kadınlardan baş alamayan bir züppe, Marlow bir eşcinsel, Will "süfli" zevkleri olan bir sapkındır. Kadınlar da öyle. Bu saptama, romana konu edinilen ilişkilerin niteliğini de açıklar. Romanın ana ekseni, anılan çevrenin sürdürdüğü Sodom ve Gomore'dekine benzer yaşama biçimidir. Başka deyişle cinselliğin, işgalcilerle bütünleşerek aşağılık bir biçimde, hayvanca yaşanması" ⁷.

Atilla Özkırımlı'ya göre; Nur Baba'da, bir Bektaşî tekkesi çevresinde o tekkenin şeyhiyle evli bir genç kadın arasındaki aşk konu alınmıştır. Ama roman bektaşî yaşayışına, bektaşî ayinlerine ilişkin yanlarıyla ilgi çeker. Yazarı bir sırrı açıklamakla, bektaşîleri küçük düşürmekle suçlanır. Yakup Kadri insanlardaki merak duygusundan

7 Atilla Özkırımlı, " Sodom ve Gomore Üzerine" , Sodom ve Gomore, 6. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1998, ss. 13-14

ustaca yararlanmış, bir tarikatın gizlilik perdesini aralayarak romanını halkın ilgisini çekecek biçimde kurmuştur. Romanda kullandığı malzeme ise büyük ölçüde kendi gözlemlerinin ürünüdür⁸.

"Nur Baba'ya karşı olan itirazların en birincisi bu kitabın bir sırrı açıklamış olmasıdır. Hangi sır? Onu ne ben biliyorum, ne de muterizlerim. Yalnız sağdan soldan işitiyorum ki, Bektaşî ayinlerini alanen tasvir ve hikaye etmekle hainane bir boşboğazlıkta bulunmuşum ve bu tarikat ehli tarafından bizzat bu ayinlere kabul edilmem suretiyle hakkımda gösterilen emniyet ve itimadı suistimal etmişim. Eğer ortada hakikaten gizli tutulması lazım gelen bir şey olsaydı ben de muterizlerim gibi pek fena bir harekette bulunduğuma kani olacak ve yazdığım bu eseri hiç değilse neşretmekten vazgeçecektim. Nitekim "Nur Baba"nın bundan dokuz sene evvel yazılmış olmasına rağmen meydana ancak şimdi çıkabilmesinin yegane sebebi, bir zamanlar benim de böyle bir ahlaki endişeye kapılışım, yani gerek cehalet, gerek sadedillik saikasile hakikatte bir "Bektaşî sırrı" mevcut bulunduğuna inanışımıdır. Halbuki bir taraftan şahsi görgülerim, diğer taraftan bu tarikat hakkında yaptığım tetkik ve tetebbular bana isbat etti ki Bektaşî sırrı yalnız avamın beyninde yer bulan esassız mefhumlardan biridir. Bu tarikat da diğer bütün tarikatlar gibi haddi zatında hiçbir perde ile örtülü değildir; müdevven eski kitaplarında *erkan ve adabının* gizli tutulacağına ve gizli tutulması lazım geleceğine dair hiçbir açıklık yoktur"⁹.

Hep O Şarkı, Yakup Kadri'nin son romanıdır. Ama romanı seçilen zaman açısından zincirin ilk halkasıdır. Edebiyat tarihlerinde romancının bu özelliği belirtildikten sonra konuları bakımından romanları sıralanırken Hep O Şarkı'yla başlatılır zincir.

"Hemen her romanında yaptığı gibi, Hep O Şarkı'da da, bir iki saptamayla zamanı özenle belirtir Yakup Kadri. Romanın başkışisi, Abdülmecit'in tahta çıkışının onuncu yılında doğmuş (1849), Abdülaziz (saltanatı 1816-1876), V. Murat (saltanatı Mayıs-Ağustos 1876) dönemlerini görmüş, II. Abdülhamit döneminin yirmi yılını yaşamıştır. Roman, bu zaman diliminde yaşanmış bir hayatın öyküsüdür.

8 Atilla Özkırmı, "Nur Baba Üzerine", **Nur Baba**, 7. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1983, s. 16

9 Yakup Kadri Karaosmanoğlu'lu ", **Bir İzah**", **Nur Baba**, 7. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1983, ss. 21-22

Ama yazar, öteki romanlarında olduğu gibi, belirlediği tarihsel dönemin ayrıntılarını, toplumsal ve siyasi oluşumlarının kişilerin hayatına yansımalarını yorumlayıcı, dahası eleştirel bir tutumla ele almaz. Siyasi ve toplumsal olaylar, bireylerinin hayatının yalnızca fonudur. Değnilip geçilen bir olgu olarak vardılar sanki" ¹⁰.

"Yakup Kadri'nin hikayeciliğine gelince; Yakup Kadri 1910' dan itibaren hikayeler yazar, Onun bireysel mutsuzluk ve karamsarlığı büyük toplumsal olaylar karşısında değişikliğe uğrar; Örneğin Balkan Savaşları sırasında İstanbul'a akan muhacir ve yaralı kabileleri onun bakışını toplum acılarına yöneltir. 1914'te yazdığı Rahmet adlı yazısında bu değişimi görürüz. 1916'da tedavi için İsviçre'ye gider,. Döndükten sonra 1920'de yazdıklarıyla 1916'da yazdıkları arasında büyük ayrılıklar görülmez; yalnız Anadolu'nun Kurtuluş Savaşı sırasında düşmandan gördüğü vahşeti anlatan hikayeleri birer döküman niteliğindedir. Bu hikayelerde onun insanlığa karşı güveninin sarsıldığı sezilir. Düşmanın acımasızlığını, cinayetlerini, yanıp yıkılmış köyleri, yerinden yurdundan olmuş insanları görmek onu tekrar koyu bir karamsarlığa atarsa da, bu hikayelerin tümü okununca Yakup Kadri'nin tek kurtuluş umudunu yine insanda aradığı sezilir"¹¹.

Yakup Kadri'nin 1920 tarihli olan hikayeleri İkdam gazetesinde yayımlanmıştır.

İstanbul'un işgalinden sonra Müttefikler arası İşgal Kumandanlığı'nın bir tebliğiyle Millicilik propagandası yapmak, Anadolu'daki "Kemalist çetelere" ilişkin "halkın huzurunu ihlal" edici heyecan yaratan haberler yayımlamak yasak edilmiştir. İkdam, sözde tarafsız bir kimliğe bürünmüştü. Yakup Kadri de siyasi nitelikli fıkra yazamıyordu, küçük hikaye başlığı altında Milli Mücadele ruhunu yansıtan öykücükler yazmaya başladı. Önceleri işgalcilerin ve Damat Ferit hükümetinin sansürcülerinin gözünden kaçan bu öyküler Şehzadebaşı Karakolu' nun basılması olayını konu edinen bir öykünün yayımlanmasıyla sona erdi.

"1922 tarihli "Küçük Neron", "Dünya Gözü ve Ahiret Sesleri", "Teslim! Teslim!", "İssiz Köy ve Dilsiz Kız" adlı öykülerse, İzmir'den Bursa'ya adlı kitapta yayımlanmıştır (Aralık 1922). Yunan mezalimini yerinde saptamak üzere oluşturulan

10 Atilla Özkırımlı, " Hep O Şarkı üzerine" , Hep O Şarkı, 2. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1998, s.13.

11 Niyazi Akı, " Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun İlk Hikayeleri Üstüne" , Hikayeler, 2. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1997, s. 16.

bir komisyonun (Mehmet Asım, Falih Rıfki, Yakup Kadri) gözlemlerini kapsayan bu kitapda daha önce Yakup Kadri ve Yusuf Akçura ile Ege bölgesini dolaşan Halide Edip'in izlenimleri de yer almaktadır"¹².

"Yakup Kadri Karaosmanoğlu , Milli Savaş Hikayeleri' nin sonuna eklediği birkaç satırda, öykü adı altında yayımladığı bu yazıların gerçek olaylara dayandığını belirttikten sonra: "Bunlar, açıktan açığa, doğrudan doğruya Anadolu Hatıraları serlevhasıyla çıkabilirdi", diye ekler. Sonunda öykü adında karar kılmasının biricik nedeni, betiğinde yer alan parçalara konu olan olaylardan kimilerini kendi imgeleminde değiştirmek ve canlandırmak zorunda kalmış olmasıdır, yani hemen hemen hiçbir şey. Bu bakımdan, bu ekleme satırların varlığının bile gösterdiği gibi, okur karşısında içi rahat değildir yazarın: Betiğini oluşturan parçalar, öykü ile anının, yazın ile yazın-dışının arasında, bir yalınkat sınır üzerinde yer aldıklarına göre, bunları birer öykü, dolayısıyla birer yazın yapıtı olarak sunmasının köklü bir nedene değil, kişisel bir yeğlemeye dayandığını belirtmek gereksinmesini duyar. En yenileri 1922 yılında yazılmış olan bu parçaları ta 1947 yılına dek bir betikte toplamamışsa Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Milli Savaş Hikayeleri'nin yazınsal değeri konusundaki kuşkusunu ya da bu değer karşısındaki ilgisizliğini gösterir.

Ne varki, Milli Savaş Hikayeleri, kendilerinden şöyle böyle kırk yıl önce Daudet'nin Contes du lundî'sini, şöyle böyle dört yıl önce Duhamel'in Ciyilisation'unu oluşturmuş savaş öykülerinden hiç de aşağı kalmaz"¹³.

Atatürk, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun bir tahlil denemesi, monografisidir. Her monografide olduğu gibi Atatürk tek başına, yalın bir şahsiyet olarak ele alınmıştır.

Atatürk'ün manevi şahsiyetine dair bir tahlildir. Atatürk'ün ölümünü takip eden yas haftalarında, hemen yazıldığı için yazar tamamen objektif olamamıştır. Bu yüzden Atatürk ile ilgili düşünceleri bir mersiye veya kaside etkisi bırakmaktadır. Yazar kitabı hemen yayınlamak istememiştir. Çünkü abartılı bir heyecanın eseri olmasından korkmuştur.

Yakup Kadri, Türk inkılabının kahramanlık döneminin kapanıp, yerini maddi ihtiyaçların aldığı bir devrede, böyle bir hava içinde Atatürk'ü yeniden gözden

¹² Atilla Özkırmı, " Açıklama" , Milli Savaş Hikayeleri, 5. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1997, s. 13.

¹³ Tahsin Yücel, " Milli Savaş Hikayeleri Üzerine" , Milli Savaş Hikayeleri, 5 baskı, İletişim, yay., İstanbul, 1997, s. 177

geçirmiştir. Yazara göre; "Atatürk, kendisini unutmayanlar için, tükenmez bir enerji ve optimizma kaynağıdır ve onu unutturmamak hepimize kutsal bir vatan borcudur".

Yazarın ilk gençlik yılları bir milli kahraman arayarak geçmiştir. Yirmi yaşına geldiğinde ise artık hiçbir kimseye, hiçbir şeye inanmamaktadır. Türk şairlerinden etkilenmiştir. Türk şairinin onun düşündüklerini söylediğini, kendi ruhundaki isyanları dile getirdiğini sanmıştır.

Ülkenin içinde bulunduğu durum perişanlık ve çöküntüden ibarettir. Bir acizlik, beceriksizlik, idaresizlik manzarası vardır. Milli felaketin üzüntüsünün yanında kendinden utanma, iş başındakilere kızma duyguları hakimdir. Ancak günün birinde Çanakkale Zaferinin yankıları duyulunca her şey değişivermiştir. Çanakkale'de bir destandan ve bu işi başaran bir kahramandan söz edilmektedir. Yazar; "Bu kahraman, bu genç kumandan- gene halkın söylediğine göre- yanında bir avuç süngülü askerle, yerden, gökten denizden kopan sürekli bir gülle, kurşun ve şarapnel sağanağının ortasında durmadan ileriye doğru atılıyor ve kollarıyla kızgın boyunlarından yakalayıp denize yuvarlayacakmış gibi düşmanın sıra sıra topları üstüne saldırıyordu. Bu insan, ateşte yanmıyordu. Vücuduna kurşun işlemiyordu ve zırhlıların attığı güller başının üstünden mavileşmiş yırtıcı kuşlar gibi geçip gidiyordu.

Kimdi bu acayip adam? Nereden peydah olmuştu? Adını hiçbir gazetede, hiçbir resmi tebliğde görmedik, okumadık, fakat halk onun adını da biliyordu; Mustafa Kemal! diyordu. Bir paşa mı? Bir miralay mı? Kimi bir paşa, kimi bir miralay olduğunu söylüyor. Zaten rütbesinin ne hükmü vardı? Böyle adama rütbe ne ilave edebilirdi?

İşte, onun ismini, halkın arasında böyle bir efsane atmosferinin içinden, ilk defa böyle işittim", diyor¹⁴.

Ancak İstanbul halkı, kendini kurtaranın hiç değilse, bir resmini görmek istemiştir. Bir yıl geçmeden ise onun ismi unutulmuş, Çanakkale zaferinden hiç söz edilmez olmuştur.

"Osmanlı Devleti'nin de içinde bulunduğu bağlaşıklık devletler grubu, Dünya savaşında yenilmiş, Osmanlı ordusu, her yanda zedelenmiş, koşulları ağır bir Ateşkes Anlaşması imzalanmış, Büyük Savaş'ın uzun yıllar boyunca, ulus yorgun ve yoksul bir durumda, Ulusu ve yurdu (bu) Genel Savaşa sürükleyenler, kendi başlarının kaygısına

¹⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Atatürk*, 4. baskı, Remzi Kitabevi yay., İstanbul, 1971, s. 22

düşerek, ülkeden kaçmışlar. Padişahlık ve Halifelik orununda bulunan Vahdettin, soysuzlaşmış, yalnız kendisini ve tahtını güvenceye bağlayabilmek düşü arkasında, alçakça yollar araştırmakta, Damat Ferit Paşa'nın başkanlığındaki hükümet, güçsüz, onursuz, korkak, yalnız Padişah'ın isteklerine uymuş ve onunla birlikte kendilerini karşılayabilecek herhangi bir duruma boyun eğmiş.

Ordunun silah ve cephanesi alınmış ve alınmakta...

İtilaf devletleri Ateşkes Anlaşması koşullarına uymayı gerekli görmüyorlar. Birer uydurma nedenle, itilaf donanmaları ve askerleri İstanbul'da. Adana iline Fransızlar, Urfa, Maraş, Antep'e İngilizler girmişler. Antalya ile Konya'da İtalyan birlikleri. Merzifon'la Samsun'da İngiliz askerleri bulunuyor. Her yanda yabancı devletlerin subay ve memurları ve özel adamları çalışmakta. En sonunda-konuşmamıza başlangıç olarak aldığımız tarihten dört gün önce- itilaf devletlerinin onaylamasıyla Yunan Ordusu 15 Mayıs 1919' da İzmir'e çıkarılıyor"¹⁵.

Bu sıralardı, yabancı bir şehrin atmosferinde dolaşan yazarın gözleri aniden, bir gazetede ki satırlara ilişiverir. Bu satırlarda : "Bir Türk generali itilaf kuvvetlerine karşı yeniden harbe hazırlanıyor, Mustafa Kemal Paşa isminde bir Türk generali..."

Mustafa Kemal, Anadolu dağlarına çekilmiş bir asi askerden, idam mahkumundan başka biri değildir. Ancak arada sırada onun imzasını bir vatani beyannamenin altında görmek mümkündür.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Atatürk'ün bazı özelliklerine yer vermiştir. Bunlar: Kahramanlığı, dehası, milliyetçiliği, askerliği ve insanlığıdır.

Harp dehaları içinde en belirgin örnek Napoleon Bonaparte'tır. Bu askeri dehanın birçok başarısı, birçok da mağlubiyeti olmuştur. Ancak Mustafa Kemal'in Lenin ile karşılaştıranlarla ilgili olarak Lenin'in, Mustafa Kemal gibi kendi ideolojisini kendisi bulmuş, kendi taktiğini kendisi tespit etmiş, yıktığından fazlasını yapmış bir ihtilalci olmadığını söylüyor.

"Her büyük idealist gibi o gayesine varmak için bütün vasıtaları kendisine mübah telakki etmektedir. Bu yol çamurlu, bu mıntika bataklık demeyecektir; yürüyecektir"¹⁶.

¹⁵ Mustafa Kemal Atatürk, *Söylev*, I/II, 2. baskı İstanbul, 1994, s. 35

¹⁶ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Atatürk*, s. 39

Mustafa Kemal'in önemli özelliklerinden biri de fedakarlığıdır. Gururlu bir insan olduğu halde, takip ettiği amaç uğrunda, zorluklara boyun eğecek kadar fedakardır. Yakup Kadri'nin O'nu ilk gördüğü zaman artık "asi General" değil, memleket içindeki otoritesi tasdik edilmiş biridir.

"O, zorlu mücadele anlarında ne aslan gibi kükremeyi, ne de boğa gibi saldırmayı severdi. Bütün kudretini akıldan ve zekadan alan insani kahramanlığı hem, hasmını kahretmek, hem de kendisini korumak için o cinsten yırtıcı hayvan gösterişlerine tenezzül etmezdi"¹⁷.

Mustafa Kemal'in dahiliğinden söz eden yazar, O'nun on yedi, on sekiz yaşlarında arkadaşları üzerinde tesir edip, şeflik yaptığını söylemektedir. Yazara göre; "...Mustafa Kemal ,en güç ve en tehlikeli vaziyetlerin adamıdır. İşin ağırlığı nispetinde iradesi artar ve tehlikenin büyüklüğü nispetinde cüret ve cesareti galeyana gelirdi. Onun için, taze bir şevkle ilk ateş hatlarına atıldı"¹⁸.

Yakup Kadri dehanın nasıl ortaya çıktığını ve fiili olarak dehanın faaliyetlerini anlattıktan sonra Atatürk'ün sabırlı ve iç güdülerini kuvvetli olan bir insan olduğundan bahseder.

Devlet kurucusu olan Mustafa Kemal'in düşündüğü devlet yönetimiyle Osmanlı devletinin fikri arasında bağlantı yoktur. O ölçülüdür. İnsanları idare etmeyi kitaptan öğrenmemiş, bu bilgi ile doğmuştur. O, diktatör değildir. İnkılapçı, devlet kurucusudur. Daima "Millet böyle istiyor, böyle yapacağız" demiştir. Getirdiği rejim ile hakimiyeti millete vererek, milleti uyandırmıştır. Başka bir özelliği de beklemeyi bilmesidir.

Yakup Kadri, Mustafa Kemal'in milliyetçiliği ile ilgili olarak "Hudutsuz bir gurur, hudutsuz bir izzetinefis... işte milliyet duygusu onda böyle tecelli etmişti" demektedir. Mustafa Kemal, milletin müzeliğ olmasını hazin bir şey olarak görür. Müze mazi, müze mezardır çünkü.

Atatürk ,Türk Milleti için sosyal alanda da savaşmıştır. Dil inkılabını yapması ve milli tarih tezini ortaya koyması da bunu göstermektedir.

"Bütün duygululuğu, bütün dehası, bütün enerjisi milli faziletlerimizin bir hulasası gibiydi. Öyle ki, Türk Milletinin manevi vasıflarını incelemek isteyen

¹⁷ A.g.e., s. 48

¹⁸ A.g.e., s. 57

herhangi bir ecnebi yetkilisi, Atatürk'ün şahsında bu vasıfların bütün karakterlerini toplanmış bulabilirdi"¹⁹.

Mustafa Kemal, ilk gençlik yıllarında temiz ve düzgün giyimli, nazik, uslu, dikkatli ve çalışkan, yaşından büyük fikirleri beyan eden, edebiyata ilgili, kendini ezdirmeyen bir insandır.

Derin bir muhakeme, isabetli bir görüş ve cesur karar verme kabiliyeti diye ifade edebileceğimiz bütün bu vasıfların gelişmesini de Atatürk yüzde seksen askerlik mesleğine borçludur.

"Atatürk'ün özel hayatında da devce bir tavır ve edası vardır. Adet ve göreneklerden etkilenmemiş onların üzerinde tesir yapmıştır. Dedikodulara hiç önem vermemiştir.

Atatürk'teki tartışma diyalektik merakı, onu politikada çok tehlikeli teşebbüslere sürüklemiştir"²⁰.

Kendisine her zaman "evet" denilmesinden hoşlanmayan Atatürk kin nedir bilmeyen biridir.

"Acımak... Atatürk'te bu özelliğin de ne kadar derin olduğunu belki bilmeyenler vardır. Çünkü devlet ve millet şefliği vazifesini her şeyin üstünde tutan bu insan, ammeye yüreği yufka bir adam manzarasıyla görünmek istemezdi"²¹.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun, Atatürk'ün manevi kişiliğine sevgisini ve hayranlığını yazdığı kitaplarında ve makalelerinde sezebiliriz.

Türkiye'de bilimler arasında ayrışmanın söz konusu edilemeyeceği dönemler bakımından konu ele alındığında sadece herhangi bir bilim dalı ile dolaysız ilgili yapıtların tahlili ile sorunların çözümlenebileceği sanılmamalıdır. Bu noktada edebiyat tarihsel gelişimleri nesnel bir biçimde kavramak anlamında, Türkiye'de henüz yeterince kullanılmamış, bir kaynak görünümündedir. Edebiyat eserlerinin tahlil edilmesi bilime ışık tutmuştur.

Cumhuriyet dönemi düşün adamları incelendiğinde, aktüel politik gelişmelerle dolaysız bir ilişki gündemdedir. Muhalif yaklaşımlar yeterince belirginleşemediği için dönemin düşün yaşamı benzeri savları geliştiren isimlerle doludur. Böylesi bir ortam

¹⁹ A.g.e., s. 100

²⁰ A.g.e., s. 109

²¹ A.g.e., s. 118

aktüel politik gelişmelerin yedeğindeki düşünürlerin popülerleşmesini anlaşılır kılmaktadır. Ancak bu düşünürlerin düşünceleri de politik eyleme uyumlu bir şekilde verilmektedir. Bu da düşünürlerin özgüllüklerini ortadan kaldıracı mahiyettedir. Böylelikle yazarların gerçekçi bir şekilde araştırılıp sunulmasını zorlaştırmaktadır. Yazarların, düşünürlerin gerçekçi bir yaklaşımla ele alınamaması düşün yaşamını da olumsuz etkilemektedir.

Yakup Kadri'nin Cumhuriyet dönemi değerlendirmesi geçmiş dönemler hakkındaki yaklaşımları ile birlikte yorumlandığında önemli noktaların açıklık kazanmasını sağlayabilir. Cumhuriyet dönemi üzerine düşünceleri bilindiğinde "Büyük İnkılap ve Küçük Politika" makalesi ile Cumhuriyet Halk Partisi'nin belli bir dönemini anti-kemalist olarak nitelendiren kısa broşürü Yakup Kadri'nin ne ölçüde anlamlı bir düşünceler demetini temsil ettiğini gösterebilir. Sözü edilen iki çalışma Yakup Kadri'nin düşüncel gelişiminin doğal bir uzantısıdır. Yakup Kadri, Atatürkçülüğün ilkelerinden uzaklaşıldığına inanmaktadır.

Yakup Kadri Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısının batılı toplumlarla 1917 Ekim devrimi sonrası Sovyetler Birliği toplumundan farklı olduğu kanısındadır. Bunun yapısal nedenler yanında tarihsel koşullardan da kaynaklandığını belirtmekte, Türkiye'nin mevcut toplumsal yapısının ve dönüşüm sonrası yapısının özgün olması gerektiğini düşünmektedir. Türkiye'deki inkılabın ideolojisini, derginin deyimiyle milli kurtuluş hareketleri ideolojisini üretmeyi deneyen Kadro hareketi içinde yer almıştır. Teorik konularla ve ağırlıklı olarak Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısıyla ilgilenen kadro hareketinin kültürel perspektifinin saptanmasında ve açıklanmasında belirleyici etkileri olmuştur. Yakup Kadri'yi sadece Kadro hareketi bağlamında değerlendirmek kadar hareket dışında tutmak da doğru değildir.

"Kadro ideolojisi terimini dar anlamda, salt Kadro hareketini nitelemek için kullanmamak gerekmektedir. İdeoloji batılılaşmacı bir yaklaşım olmasına karşın özgün yanları da vardır. Batıcılığının sınırlılığının mantığı "Biz bize benzeriz" cümlesinde somutlaşmaktadır"²².

"Yakup Kadri Cumhuriyet dönemi Türkiye toplumunu hem romanlarında, hem de diğer yapıtlarında incelemeye çalışmıştır. Bu çabasında zamansal konumuna göre

22 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Atatürk*, s. 120

bazen yeni dönüşümleri destekleyici, yapılmasını istediklerinin yapılamaması halinde de eleştirel bir yaklaşım getirmiştir. Cumhuriyet öncesi Türk toplumunu değerlendirirken gelişmelere değişimin boyutları açısından eleştirici bir gözle bakmasına karşın, sonraları, Cumhuriyet döneminde gerekli bulduğu dönüşümlerin arzulanı ölçüde gerçekleşmediğini görmüş, bu nedenle de, cumhuriyet öncesi değişimlerden temelde farklı bulunmadığını kabullenmiştir. Bu konudaki görüşüyle derginin diğer yazarlarından değişik bir noktadadır"²³.

Yakup Kadri Atatürk'ün yeni Tanzimatçılık anlayışının getireceği yanlışlıkları görerek bunu önlemeye çalıştığını belirtmektedir. Ancak Atatürk döneminde de benzeri yanlışların süre gittiği düşüncesindedir. Başka ülkelerdeki demokrasi deneyimini anlatırken Atatürk'ün tavrını ilginç bir konuma yerleştirmektedir: "Mutlaka, Atatürk de vaktiyle bu endişeyi hissetmiş olacak ki, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarken, demokrasinin yalnız prensiplerini alıp, bu çeşitli örneklerinden hiç birini taklide yeltenmemiştir. Yani bir nevi Tanzimatçılığa düşmekten çekinmiştir ve Nereye gitmek istiyorsun? Bu senin yaptığın anayasa başka memleketlerinkine benzemiyor. diyenlere: "Efendiler, biz bize benzeriz" cevabını vermiştir. Yakup Kadri çelişik gibi görünecek başka bir durumdan da şikayetçidir: "Bize fikirler ve kanaatler de doğrudan doğruya garptan gelir. Fakat posta paketleri içindeki şeyler gibi buruşuk olarak".

Yakup Kadri Cumhuriyet'in getirdiği kültürel değişikliklere daha belirgin şekilde laiklik ve din bağlamında bakmaktadır. Panorama romanlarında olsun, diğer yapıtlarında olsun, laiklik konusu temel alınmaktadır. Şekilci batıcılık eleştiri nedeni olmaktadır. Kültürel yenileşme savunulurken, bunun yerel temelleri üzerinde durulmakta, aykırı sayılabilecek mondenlik anlayışı elektrilmektedir. Yakup Kadri Türkiye'deki değişime din ve laiklik bağlamında yaklaşır, diğer alanlardaki olumsuzlukları da irtica çerçevesinde odaklaştırır. 1950' nin hemen öncesinde CHP' nin bu konudaki esnek davranışlarını Atatürkçülüğe aykırı bir yönetim olarak değerlendirmiştir. Yakup Kadri Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Fırka örgütlerini o dönemler yaşandığı sıralarda temelde dinsel muhalefet hareketleri olarak görmüş, daha sonraları ise işin içinde başka kişisel unsurlar olduğunu düşünmüştür.

23 Kurtuluş Kayalı, " Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yapıtlarında Cumhuriyet Döneminin Değerlendirilişi" , IX. Türk tarih Kongresi, Bildiriler (Ankara: 21-25 Eylül 1981), C:III, T. T. K. yay., Ankara, 1989, ss. 1863-1864

Yakup Kadri'nin o dönemde bu ve benzeri konularda düşündükleri Nutuk'ta olayların açıklanış biçimi ile özdeş denebilecek kadar yakındır. Ancak daha sonraları bu iki partiyi dinsel muhalif güçlerin yönlendirdiğini düşünmesine karşın, partilerin yöneticilerinin benzeri bir davranış içinde olmadıkları yargısına varmıştır. Bu nedenle de CHP'nin inkılapçı olmasını engelleyen nedenleri giderek artan bir radikallik içinde değerlendirmiştir. Yakup Kadri, siyasal, kültürel ve toplumsal kaygıların üzerine parmak basmıştır.

Çağdaşlaştırıcı niteliklere sahip olduğuna inandığı Kemalizm'i sosyal ve ekonomik sorunların çözümüne yol açacak bir anahtar olarak algılamıştır. Daha sonraları Kemalist kültürel eylemin sosyo-ekonomik yapı değişikliklerinin ön şartlarını yarattığı şeklinde formüle edilen ve Türkiye düşün yaşamını önemli ölçüde etkileyen yaklaşımla benzeşen çok yanları vardır. Özellikle Kemalizm'in sosyal ve ekonomik sorunlar konusundaki yaklaşımlarının karikatürize edilecek ölçüde abartılmasının yaygınlaştığı düşünülecek olursa, benzerliğin ileri ölçülere ulaştığı sonucu kendiliğinden ortaya çıkar. Yakup Kadri'nin aynı zamanda toplumcu edebiyatı da önemli ölçüde şekillendirdiği akılda tutulursa, Yakup Kadri bilindiğinde Türkiye düşünce dünyasına kolay yaklaşılabileceği ihtimal dahilindedir.

Yazarın düşünce yapısının gene de, Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilenler açısından yarı bağımsız bir şekilde oluştuğu, dolayısıyla yarı eleştirel bir tutuma neden olduğu düşünülebilir. Zaten bu nedendir ki, Atatürk zamanında parti örgütü ile devlet örgütünün örtüşmesini bürokratlaşma olarak algılamış ve eleştirmiştir. Yalnız bir ince ayrıntıya dikkat etmek gerekmektedir: Yakup Kadri'nin eleştirdiği yapılan uygulamalardır. Atatürk'ün düşüncelerine karşıt bir tutum takındığı söylenilmemelidir.

"Atatürk dönemi üzerinde duran yazarların değişiklikler konusunda iyimser olmadıkları, Reşat Nuri'nin Yeşil Gece romanındaki "Çok Doğru söylemişler...İnkılap denilen şey bir günde olmuyor." cümlesinde somutlanmıştır. Yakup Kadri'nin bu konudaki benzer yaklaşımını "Desenize, inkılap kanunları birer yazıymış!" cümlesinde yakalamak olanaklıdır.

Yakup Kadri, Cumhuriyet döneminin değerlendirilmesinde 1923-1938, 1938-1950 ve 1950 sonrası şeklinde bir dönemlendirme yapması bakımından ve bu dönemlere olumlu ya da olumsuz nitelikler atfederek gerekçelerini açıklaması yönünden çağdaş Türkiye'nin düşünce dünyasını derinden etkilemiş benzemektedir. Gerek

bilinçli olarak yorumlamaya çalıştığı Türkiye'nin sosyal tarihinin, gerekse yapıtlarında örtük bir biçimde şekillenen kültürel gelişimin Türkiye'nin yüz yıllık panoraması olduğu düşünülebilir"²⁴.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun roman ve hikayelerinde Türk devrim Motifleri bu çerçevede düşünülüp değerlendirilecektir. Cumhuriyet öncesi, Osmanlı'nın son dönemleri, Kurtuluş Savaşı'na çeşitli yönleriyle bakış açıları verilmeye çalışılacaktır. Cumhuriyet dönemi ve Cumhuriyet sonrası dönemde Cumhuriyet ve Devrim ile ilgili beklentiler burada söz konusudur. Cumhuriyet döneminde Atatürklü yıllar ve Atatürk sonrası yıllar ayrıntılarıyla gözler önüne serilmeye çalışılacaktır.

²⁴ Kurtuluş Kayalı, " Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yapıtlarında Cumhuriyet Döneminin Değerlendirilişi" , a.g.e., s. 1865

I- YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU'NUN HAYATI ESERLERİ

A- HAYATI

1- İlk Yılları

"Yakup Kadri, 17 nci yüzyılın sonlarından başlayarak Saruhan Vilayeti denilen Aydın ve Manisa bölgesinde hüküm sürmüş Karaosmanoğlu sülalesindedir"²⁵. Bu sülale Osmanlı Devleti'nin çok önemli bir ayan ailesidir. Mültezimlik yapan bu ailenin İzmir ve Manisa'da yaptırdığı han, cami, çeşme, hamam gibi eserler günümüze kadar gelmiştir. Yakup Kadri'nin böyle bir aileye mensup olmasının, olumlu yanları yanında olumsuz yanları da yapıtlarında görülmektedir. Halktan kopukluğu, onları biraz da küçümsemesi bazı eserlerinde hissedilmektedir.

Yakup, Mısırda İbrahim Paşa konağına yerleşen ve orada İkmal Hanım'la evlenen Abdülkadir bey'in oğludur. 27 Mart 1889'da Kahire'de doğdu. Çocukluğunun ilk senelerini Mısır'da geçirmiş olan Yakup Kadri yedi yaşında iken ailesiyle Manisa'ya döndü ve ilk öğrenimini orada gördü. Daha sonra ailesi İzmir'e nakletti. O zaman on dört yaşında iki. Üç sene kadar vilayetin idadi mektebine devam etti. Fakat ailesinin tekrar Mısır'a dönmesi üzerine İzmir'de kalamamakla birlikte ilkokulunu da tamamlayamadı. Mısır'da da bir müddet freres okullarından birine devam etti ise de girdiği okulların hiçbirinde diploma almadı.

"Yakup Kadri henüz çocuk denecek bir yaşta iken, şiire, sanata, kendinde bir meyil hissetti. Basık tavanları, abus yüzlü öğretmenleri ve idarecileri hain, şımarık talebesiyle hatırasını o zamandan kalma bir korku ile andığı Manisa idadisinde okuduğu zamanlar eline geçen şiir, hikaye kitaplarını büyük bir merak ve ilgiyle okur, en büyük zevkini bu incelemelerde bulurdu. Sonraları sanatçı kişiliği ortaya çıkacak olan bu küçük çocuğun en mesut zamanlarından bir kısmı da babasının kütüphanesinde geçirdiği saatlerdi. Akşam yemeklerinden sonra Yakup, kardeşiyle büyük salona çıkar, annesinin vaadini hatırlatırlardı. Çocuklarına karşı devamlı şefkat hissi ve sevgi saçan

²⁵ Kurtuluş Kayalı, " Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yapıtlarında Cumhuriyet Döneminin Değerlendirilişi", IX. Türk tarih Kongresi, Bildiriler (Ankara: 21-25 Eylül 1981), C:III, T. T. K. yay., Ankara, 1989, s. 1867-1869

bu genç kadın o zaman bir hikaye kitabı açar ve bir akşam evvel bıraktığı yerden yüksek sesle okumaya başlardı. İşte daha o zamanlar Yakup'ta varlığını hissettiren zevk, sanatının sonraları da çok ortaya çıkmasına bu ilk çocukluk alışkanlığı son derece yardım etti. Gerçekte sanatçı kişiliğinin ortaya çıkmasına sebep olan, tesirler ve etkiler arasında hayatın ilk senelerinden alınan alışkanlığı ve etkilerin ne büyük bir önemi olduğu dikkate alınacak olursa Yakup Kadri'nin edebi kişiliğinde de babasının zengin kütüphanesinde geçirdiği bu saatlerin ne mutlu bir etkisi olduğu ortaya çıkar" ²⁶.

2- Gençlik Yılları

Yakup Kadri'nin o zamanlar genç hayallerinin gelişmesi üzerinde etkili olan eserler genellikle cinayet olaylarını anlatan, tercüme romanlar, para kuvvetleri, Kırmızı Değirmen faciaları idi. Bu gibi özelliklerin genç beyinler üzerinde oluşturduğu zararlı etkiler bertaraf edecek şekilde değerlendirilerek gerçekten dikkat çekicidir.

Yakup Kadri, aynı zamanda Muallim Naci'yi, Recaizade Mahmut Ekrem'i, Abdülhak Hamit'i okur, Mehmet Celal'in şiirlerinden büyük bir zevk duyardı. Büyükkada'nın çamları altında en derin ve zor eserler nedendir bilinmez ve o zamanlar Yakup'a çok hoş geliyordu.

Artık onaltı onyedinci yaşına gelmiş, İzmir idadisinde edebiyatla uğraşmaya başlamıştır. Genç Yakup, son derece iyi bir öğrenci olmamakla beraber, gerek anlamaya ve öğrenmeye, gerek yazı yazmaktaki özel yeteneğiyle arkadaşları arasında özel bir yer edinmiştir. O zaman Şehabettin Süleyman'da aynı okulda bulunuyor, o da aynı derecede edebiyata çalışıyordu. O sıralarda Yakup, Bourget'i, Flaubert'i, Maupassant'ı, Daudet'i okuyordu. Fakat asıl faaliyetleri Mısır'a tekrar gitmesinden sonra başladı. Artık yeterli bir servete sahip olduğundan vaktini tamamen ilme ve edebiyata ayırmıştı. Bir taraftan edebiyatla uğraşırken, Gustave Lebon'u max Nordau'yu okuyordu. Bir aralık Ruh-ül Akvam'ı tercümeyle başladı.

Meşrutiyet'in ilanı üzerine Yakup Kadri İstanbul'a geldi. O zamana kadar İstanbul'u bilmiyor, küçüklüğünde bir defa geçtiği bu şehre tamamen yabancı bulunuyordu.

²⁶ Süleyman Saib, "Yakup Kadri", *Hikayeler*, 2. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1997, ss. 147-148

"O zamanlar Fecr-i Ati teşekkül etmektedir. Bu akımın kurucularından olan Şehabettin Süleyman bir gün eski arkadaşı Yakup Kadri'yi arkadaşlarına tanıştırdı. O zaman bütün dikkatler genç edebiyatçıya çevrildi. Gerçek şu ki, ilk defa görülen bu sima bir ayrıcalık gösteriyordu. En çok dikkati çeken nokta onda ne Halit Ziya'nın, ne Hüseyin Cahit'in, ne Mehmet Rauf'un ne de diğer Osmanlı edebiyatçılarının tesiri üzerinde hissediliyordu. Hatta ne Maupassant'ın, ne Daudet'nin tesiri altında kalmıştır. Onda Norveç'in karlı dağlarından inen kuzey edebiyatının, özellikle Ibsen'in etkisi vardır. Fakat sanatkar ruhunun kişiselliği altında bu edebiyatın mutlu bir temsilcisi haline getirmiştir. Yakup Kadri'yi diğer arkadaşlarından ayıran düşünme yeteneği, hassas kişiliğidir"²⁷. Yakup Kadri bu özellikleri ile Şehabettin Süleyman'ın tanıştırmamasıyla ve diğer edebiyatçıların yakın ilgisiyle Fecr-i Ati edebiyat akımının kurucuları arasına katılmıştır"²⁸.

Yakup Kadri iyi bir sanatçı olmakla beraber iyi bir eleştirmendir de. "Fecr-i Ati'nin ilk kurulduğu yıllarda Şehabettin Süleyman aleyhine açılan edebiyat mücadelesine Yakup Kadri'nin Raif Necdet Bey'e verdiği cevap onda büyük bir eleştirme yeteneğinin varlığını, sanatta olduğu kadar fikir ve mücadele sahasında da gücünü çok iyi göstermiştir. Yakup Kadri Bey'in küçük hikayelerinden oluşan "Serencam" isimli bir hikaye kitabı o zamanlar yeni yayınlanmak üzeredir. Bu zamana kadar pek yazı yazmamakla beraber, bu yaştan sonra Edebiyat Dünyası ve Osmanlı Edebiyatı kendisinden çok şey bekleyecektir"²⁹.

3- İleriki Yılları ve Ölümü

Yakup Kadri, 1912'de tüberküloza yakalandığını öğrenir. Ama ancak 1916'da tedavi için İsviçre'ye gidebilecek, üç buçuk yıl orada kalacaktır. Bektaşilik'le ilgisi de bu yıllarda İsviçre'ye gitmeden öncedir. O sıralar Paris'ten yeni dönmüş olan Yahya Kemal'in de etkisiyle Yunan ve Latin kaynaklarına dayalı yeni bir sanat anlayışını savunmaya başlamıştı. Ayrıca Doğu mitolojisiyle de ilgileniyor bir mistizme yöneliyordu. Bu eğilim Onu Bektaşi tekkesine itti. Bu fikirlerini" Sakarya vadilerinde

²⁷ Süleyman Saib, a.g.m., ss. 148-149

²⁸ A. g. m., ss. 148-149

²⁹ A. g. m., ss. 149

keşke bir derviş olsaydım"³⁰ sözlerinde ifade etmektedir. Nur Baba romanını yazar gözlemlerinden yararlanarak, ama hem karşılaşacağı tepkiler, hem İsviçre'ye gidişi yayımlanmasını engelledi.

1914'te ilk hikaye kitabını çıkarır: Bir Serencam. Ama önce Balkan, ardında da 1. Dünya Savaşları, bu savaşlarla gelen yıkımı, Yakup Kadri'de bir değişime yol açacak, sanatın şahsi ve muhterem olduğu düşüncesinden yavaş yavaş uzaklaşacaktır. Mondros Antlaşması'ndan sonra onu İkdam yazarı olarak görürüz (1919) Güncel olayları izleyen, Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen bir gazetecidir. Artık Hikayeleri de Milli Mücadele ile ilgilidir. Daha sonra o günlerin ürünü olan makaleler Ergenekon'da toplanacaktır.

1921'de Ankara'nın çağrısı üzerine Anadolu'ya geçti. Görevli olarak Kütahya, Simav, Gediz, Eskişehir, Sakarya yörelerini dolaştı. Önce Mardin (1923-31) sonra Manisa Millet vekili oldu. (1931-1934) Evliliği de bu dönemdedir. Mutasarrıf Asaf Beyin'in kızı, Burhan Asaf Belge'nin kızkardeşi Leman Hanım'la evlenmiş (11 Ekim 1923); yine bu dönemde Kiralık Konak, Nur Baba adlı romanlarını yayımlamış, Cumhuriyet, Hakimiyyet-i Milliye gazetelerinde makaleler yazmış (1923-25), tedavi için ikinci kez gittiği (1926) İsviçre'den "Alp Dağlarından" başlığıyla izlenimlerini kaleme almıştır. 1932 yılı ise Yakup Kadri için ayrı bir önem taşır. Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, İsmail Hüsrev Tökin ve Şevket Süreyya Aydemir'le birlikte "Kadro" dergisini çıkarırlar. Büyük yankı uyandıran ve tartışmalara yol açan Yaban da aynı yıl yayımlanır.

Başlangıçta ilgiyle karşılanan Kadro'da savunulan düşünceler zararlı bulunarak derginin imtiyaz sahibi Yakup Kadri, Tiran elçiliğine atanınca (1934) dergi de kapanır. Bunu Prag (1935), La Haye (1939), Bern (1942) elçilikleri izler. Tahran elçiliğinden sonra (1949-51) emekli oluncaya kadar kalacağı Bern elçiliğine yeniden getirilecektir. Zoraki Diplomat adlı anıları bu yılların ürünüdür.

Aynı zamanda Türk Dil Kurumu'nun kurucu üyesi olan Yakup Kadri 1955'te emekli olunca yurda dönerek çeşitli dergi ve gazetelerde yazılarını sürdürdü. 27 Mayıs'tan sonra Kurucu Meclis üyeliğine seçildi. 1961'de Manisa Milletvekili oldu. 1957'de Ulus Gazetesi'nin baş yazarlığını yüklenmişti. 1962'de Atatürk ilkelerine ters düşüldüğünü ileri sürerek C.H.P.'den istifa etti. 1965'ten sonra ise politikadan çekildi.

³⁰ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Okun Ucundan*, Remzi Kitabevi yay., Ankara, 1993, s. 53

Son görevi Anadolu Ajansı Yönetim Kurulu Başkanlığı'ydı. 13 Aralık 1974'te Ankara'da öldü. İstanbul'da Beşiktaş'ta Yahya Efendi mezarlığında annesinin yanında yatmaktadır ³¹.

85 yıllık bir hayatı, Kurtuluş Savaşı'nda, gazetecilik, yazarlık, diplomatlık, milletvekilliği, T.D.K.kurucu üyeliği, A.A. Yönetim Kurulu Başkanlığı gibi görevlerle dopdolu olarak yaşamıştır. Kalbi Atatürk sevgisi, gönlü yurt sevgisi ile dolu olarak, bize bir çok eserler bırakmıştır. Kendisini minnetle anmak borcumuzdur.

³¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Anamın Kitabı*, İletişim yay., İstanbul, t.y., s.11

B- ESERLERİ

Yakup Kadri 60 yılı bulan yazarlık hayatında deneme, hikaye, makale, tiyatro, anı, monografi ve roman türleriyle sayısız eserler vermiş ve özellikle romancı olarak büyük ün yapmıştır. Ünlü romanı Yaban C.H.P. roman armağanında ikinci ödülü almıştır. Türk toplumunun geçirdiği değişimi konu olarak alan romanlarında gerçekçi bir gözlem yeteneğiyle birlikte sağlam bir yapı en belirgin özellikleri arasındadır. Ele aldığı kahramanların, iç dünyalarını yansıtan ruh tahlillerinde başarı kazanmakta, böylece toplumsal ile bireysel unsurları bir potada eritme güçlülüğünü göstermektedir. Bu özellikleriyle Yakup Kadri, ilk gençlik yıllarında karşılaştığı edebiyat anlayışlarının dar sınırları içinde kapanmamış, yeni Türk dilinin kurulmasında büyük katkıları bulunan II.Meşrutiyet kuşağının üç dört kaleminden biri olmuştur.

Özellikle Yaban ve Ankara romanları, yeni Türk insanının ortaya çıkışını, kişiliğini bulma savaşını anlatma yoluyla kuşaklar boyunca etkisini sürdüren iki önemli örnek olarak gücünü koruyan eserleri arasındadır³².

1- Hikayeleri

Bir Serencam (1913),, Rahmet (1923, Milli Savaş Hikayeleri (1947)³³.

Hikayeleri çeşitli yayınevleri tarafından çeşitli adlarda yayınlanmıştır. Fakat yukarıdaki üç kitap bütün hikayelerini kapsamaktadır.

2- Romanları

Kiralık Konak (1922), Nur baba (1922), Hüküm Gecesi (1927), Sodom ve Gomore (1928), Yaban (1932), Ankara (1934), Bir Sürgün (1937), Panorama (2 cilt, 1953-54), Hep O Şarkı (1956)³⁴.

³² Cumhuriyet Ansiklopedisi, 1. baskı, Arkın yay., (7/11), İstanbul, 1970, s. 1939

³³ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hikayeler, 2. baskı, İletişim yay. İstanbul, 1997, s. 11

³⁴ A.g.e., s. 11

3- Mensur Şiirleri:

Erenlerin Bağından (1922), Okun Ucundan (1940)³⁵.

4- Anı Eserleri:

Zoraki Diplomat (1955), Anamın Kitabı (1957), Vatan Yolunda (1958), Politikada 45 yıl (1968), Gençlik ve Edebiyat Hatıraları (1969)³⁶.

5- Monografileri

Ahmet Haşim (1934), Atatürk (1946)³⁷.

6- Çeşitli Makaleleri:

İzmir'den Bursa'ya (Halide Edip, Falih Rıfkı, M.Asım ile 1922), Kadınlık ve Kadınlarımız (1923), Seçme Yazılar (Falih Rıfkı, Ruşen Eşref ile 1928), Ergenekon, (2 cilt) Alp Dağlarından ve Miss Chalfrin'in Albümünden (1942)³⁸.

7- Kitaplaşmamış Oyunları

Nirvana (Resimli kitap Say.9, 1909), Veda (Resimli Kitap sayı 11) Sağanak, (İstanbul Şehir Tiyatroları Kitabı), Mağara (Varlık, sayı 12-17, 1934)³⁹.

³⁵ A.g.e., s. 11

³⁶ A.g.e., s. 11

³⁷ A.g.e., s. 11

³⁸ A.g.e., s. 11

³⁹ A.g.e., s. 11

II- CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE DEVRİM MOTİFLERİ

A- OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN ÇÖKÜŞÜNÜN NEDENLERİ

Türk devrimini anlamak için devrimin oluşumunu sağlayan nedenleri bilmek gerekir. Devrime ait motiflerin açıklanmasında şüphesiz, sadece Cumhuriyet dönemini ve Milli Mücadeleyi ele almak yeterli olmayacaktır. Bu yüzden geçmişin çok iyi anlaşılması gerekmektedir. Yıllar önce ortaya çıkan fikirler, Türk Devrimine yansımıştır. Hürriyet, Milliyetçilik, millet anlayışı bunlardan sadece birkaçıdır. Osmanlı imparatorluğunun çöküş dönemi bazı yenilik çabalarını da beraberinde getirmiştir. Tanzimat Fermanının ilanı, Birinci ve İkinci Meşrutiyet dönemleri, İttihat ve Terakki Partisinin kurulması, Hürriyet ve İtilaf Partisinin yeni bir programla açılması gibi konular Yakup Kadri'nin roman ve öykülerine yansımıştır. Türk Devrimine ışık tutması açısından kısaca bu konuların ele alınması yararlı olacaktır.

Uluslaşma bilincinin yoğunlaşması, Avrupa devletlerinin de desteği ile Balkanlar'da bağımsızlık hareketlerinin artmasını sağlamıştır. İktidar için çarpışanlar aslında kendi çıkarları için çalışmaktadır. Kurtuluş Batı'da aranmaktadır. Ordu güçsüz ve politikanın içindedir. Devlet adamları, aydınlar Batı emperyalizminin elinde kukladır. Kamil Paşa'nın sadrazamlığa getirilmesi için İngiltere Kral ve Kraliçesiyle birlikte çektiği fotoğrafın kullanılışı, kuklalığın erdem sayıldığıının delilidir. Yakup Kadri, siyasi oluşumlara tanıklık etmektedir. Sadece mutlakiyetçi yönetimin sona ermesini değil, sınıflaşmanın belirginleşmesini, geleneksel toplum yapısının çözülüşünü de ele almıştır. Dış güçlerin siyasal çözümede ve imparatorluğun dağılışında etkisi, politik hırsların egemenliği, ahlaki yozlaşma üzerinde duran Yakup Kadri, İttihat ve Terakki'nin çirkin siyasi oyunlarını, düşünce yoksulluğunu, muhalefetin çıkarıcılığını ve iki yüzlülüğünü eleştirmiştir.

1- İttihat ve Terakki Partisi

"..İttihat ve Terakki, bütün o kaba ve vahşi sertliğine karşı memlekette tek kudreti temsil ediyordu. Muhalefet ise olumsuz ve inkarcı anlayışların hastalıklı bir görünüşünden ibaretti" ⁴⁰.

Yakup Kadri'nin İttihat ve Terakki ile ilgili düşüncelerini görüyoruz. Ona göre iktidara gelen devlet adamları fedakarlıklarını ve alçak gönüllülüklerini kaybetmekte, bilinmez bir elin oynattığı bir korkuluk kadar kaba ve gülünç olmaktadırlar. Ülkeyi soluk alınmaz hale sokan, milleti birbiri üstüne saldırtan, ülkedeki geçim yollarını tıkayan da bu ahlak fesadı, bu çamurlu siyaset sistemidir. Memleket bataklık halindedir. Buradan yayılan mikroplar aydını da zehirlemeye başlamaktadır.

"...İttihatçı kendine mahsus bir tip sahibidir. Düşük ve yumuşak bıyıklar, tuhaf bir ışıkla parlayan iki göz, hafif bir semizlik uzunca saçlar... Bundan başka, İttihatçının, bir de, tavırları, duruşu, bakışı, gülüşü vardır ki bunu kimse taklit edemez. Bu tavırlarda, sertlikle babayanilik bu duruşta laubalilikle kibirlilik, bu bakışlarda ihtiras ile feragat, bu gülüşlerde ince alay ile kaba külhanilik bir birine karışmıştır" ⁴¹.

"...Bu İttihatçı, hangi sınıftandır, bayağı bir kulüp üyesi midir? Bir katibi mesul müdür? Bir eli tabancalı militan mıdır yoksa kesesini doldurmakla uğraşan iş adamlarından mıdır? Mebus mudur? Nazır mıdır? Merkezi Umumi azası mıdır?"⁴². Görüldüğü gibi İttihatçıların kendine özgü tipi, tavırları ve sınıfları ele alınmaktadır.

"İttihatçılar her şeyi göze alabilir kimselerdir. Bunlar için, bir aile meselesinden, bir parti davasını halletmek veya bir siyasi düşmandan öç almak için şahsi bir namus meselesi çıkarmak işten bile değildir..."⁴³. Hatta gazete yazarlarının yolu üzerinde buna benzer amaçlarla çukurlar açılır, nice kadınlar tarafından tatlı dillerle kanlı baskın sahneleri düzenlenir.

⁴⁰ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Hüküm Gecesi**, 3. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1998, s. 23.

⁴¹ **A.g.e.**, s. 106

⁴² **A.g.e.**, s. 107

⁴³ **A.g.e.**, s. 111

2- Hürriyet ve İtilaf Partisi

Bütün muhalif akımların kaynağı olan yer Meclisi Mebusan'dır. Muhalif mebuslar kendi başlarına hareket etmekte, ancak belli bir parti halinde birleşme ihtiyacı da duymaktadırlar. Bu amaçla Ayan Meclisin'de kendi fikirlerini destekleyen yüksek şahsiyetlerle temasa geçmişlerdir.

"Türkiye'de meşrutiyet hayatı başladığı günden beri, herhangi bir partiye girmeyi kibirine yetiremeyen Lütfi Fikri Bey bile, muhteşem bencilliğinden vazgeçip, bu yeni kuruluşa girmek meylini göstermiş, Filozof Rıza Tevfik çeşidinden bir dahi (!) böyle bir partide, bir nefer gibi çalışacağını vadetmiş ve dik kafalı Gümülcineli İsmail, bir kuzu kadar yumuşak başlı olmuştu"⁴⁴. Ancak bunlara rağmen bir türlü kurulacak partiye ad ve şekil bulunamamaktadır.

Yakup Kadri, yeni partiyi şöyle anlatır: "İkide bir; "Benim babam Türkiye, anam Yunanistan" demekle ün almış bir serfice mebusu Başo Efendi ile biricik kurtuluş ve ilerleyiş yolunun "İslam Cemaati" kuruluşunda olduğunu söyleyen bir Sabri Efendi'nin hangi fikir üzerine uyuşacaklarını ve öte tarafta mesela yarı Fransızca yarı Arapça konuşan bir Şefikülmüeyyed'in Arnavutça'dan başka dil bilmeyen bir Draç Mebusu Esat Paşa ile nasıl anlaşabileceklerine akıl erdiremiyordu. Oysa, bunların hepsi İtilaf ve Hürriyet Fırkasının başında idi"⁴⁵. Yakup Kadri meclisteki etnik farklılıkları da anlatmaktadır. Yeni parti ne yeterince itilafçı, ne de ününe layık bir liberaldir. Başına Ayan Meclisinden bir damat paşayı lider getiren bu parti programını ilan etmiş, kendine göre hürriyet ve itilafın ne olduğunu halka açıklamıştır. Buradaki" itilaf yalnız Türkler arasında bir itilaf değil, Osmanlı Devletini teşkil eden çeşitli unsurlar arasında bir kaynaşma anlamı taşımaktadır. "Hürriyetten de, böyle bir kaynaşmaya yol açmak için Türkler tarafından öbür unsurlara karşı gösterilmesi gereken dini ve milli müsamahalar anlaşılmaktadır. Böyle bir fırkanın başında da en müteassıp hocalar ve en katı gelenekçiler bulunmaktadır. Hatta bunların hiç birinde Türk unsuruna karşı iyi niyetten eser görülmemektedir. Hepsi de Osmanlıyı demelerine rağmen, gönülden Osmanlı Devleti'nin yıkılıp dağılmasından başka bir şey düşünmedikleri açıktır. Oysa farklı

⁴⁴ A.g.e. s. 128-129

⁴⁵ A.g.e., s. 128-129

unsurların anlaşılabilir birleşmesi politika işi olmaktan çok bir kültür ve terbiye meselesidir. Öncelikle İttihat ve Terakki zindanı yıkılmalı, hür düşünceye yol açılmalıdır. Bu parti Hürriyet ve İtilaf Partisi ile bu noktada birleşmektedir.

"İttihat ve Terakki'nin kötülükleri sadece bu kadar değildir. Gençlikte ideal namına bir şey bırakmamıştır. Mekteplerde daha küçükken belkemiği kırılmış ve beyni uyuşturulmuş çocuklardan bir nesil yetiştirmeye çalışmışlardır. Bu gidişle, vatan ve hürriyet aşkı bir nevi İttihatçılık taassubu halini alacak, vatanperverlikle komitacılık aynı manayı ifade edecektir"⁴⁶. Yakup Kadri'nin gözünde İttihat ve Terakki'nin vatan ve hürriyet sevgisi çıkarılıktan ibarettir. Ayrıca Hürriyet ve İtilaf da kabalıkta muhalifleriyle yarışmakta, bir tarafın yaptığı yanlış, diğer tarafın yaptığı yanlış örtmekte, birinin yaptığı gaf, ötekini gafiyle silinmekte, fesat ve fitneden göz gözü görmemektedir. İşte, ülkenin içinde bulunduğu siyasi ortam budur.

3- Basının Etkisi

Basının yazılarıyla halkı etkilediği görülür. İttihat ve Terakkinin yayın organları vardır. Şurayı Ümmet ve Paris'te meşveret bunlardandır. Bazı gazetelerin sahibi Rum'dur. Bazı gazetelerin sahibi de Ermenidir. Bu durumlardan biri aynı zamanda Osmanlı Mebusudur. Devletin işlerinde oyu olan, devletin sırları kendisine açık bulunan, istediği zaman kürsüde millet adına söz söyleyen, çoğu Türklerden ve başı sarıklı hocalardan oluşmuş muhalefet partisinin stratejisini yöneten ve Türkiye vatandaşlığı haklarına ülkenin gazetecilerinden daha çok sahip olan bir adamdır. Bu dönemde Türk milletine ve Türk vatanına ihaneti gösterecek ufacık bir fıkra bile yazmadıkları halde, İttihat ve Terakki'ye muhalif oldukları için vatan hainliği ile suçlanan, tuzaklar kurulan hatta suikaste kurban olan gazeteciler vardır. Bir gazetecinin suikastinin hükümet tarafından yapıldığı bilindiği halde Rum gazeteleri her şeyi yazmış, yerel gazeteler baskı nedeniyle susmaktadır. İktidar olmayı önleyen her şey çıkar kavgaları yüzünden engellenmektedir. İkdam'la Yeni Gazete'de muhalif yayınlar yeniden başlar. O dönemde gazetenin halk üzerinde ne kadar etkili olduğunu şu cümlelerden anlıyoruz: " Bu günün ertesi Sadayî Millet gazetesinin ilk sayısı İstanbul'un

⁴⁶ A.g.e. s. 130

durgun ve sessiz havası içinde bir bomba gibi patladı. O sıralarda, her yeni muhalif gazetenin çıkışı, halk arasında Meşrutiyetin ilanı gibi bir tesir yaratıyordu ve bu çeşit gazetelerin her biri kendi ehemmiyetine göre, hükümetin ve devletin üstünde bir hüküm ve nüfuz kazanıyordu".

"Bu halin ağırlığını pek iyi sezen İttihatçılar ise her hangi bir ilin kendi aleyhlerine silahlı ayaklanmasından ziyade, muhalefet masınının bu geçici kalkınışlarından ürküyordu. Bereket versin ki, Lütfi Fikri Beyin kanunu oldukça yardımlarına yetişmişti. Bu kanuna göre en hafif bir yerme ve kötöleme işi bir gazetenin kapatılmasına yeter sebepti. Fakat buna karşılık, basın da, kendini savunmaya yarar birtakım hilelerle donanmış bulunuyordu. Mesela bir gazete kapandı mı, hemen ertesi gün yerine bir başka adla yine aynı gazete çıkıyor ve bu bazen herkesi güldüren bir çocuk oyunu halini alıyordu. Nitekim, Tanın ve Tanzimat gazeteleri bir hafta içinde yedi çeşitli adla çıkmış ve sonunda hükümet bu tedbirdeki ciddiyetsizliği görüp gazete kapatmaktan vazgeçmişti"⁴⁷. Bu arada iktidarın ve muhalefetin sesi olan basın arasında mücadele vardır. Yeni Gazete ve Tanzimat ile muhalif basının ortasında tek başına kalan, onlardan çok bağırmaaya çalışan ve öfkeden kısılan sesine gerekli gücü veremeyen Tanin gazetesi bunlardandır.

1911'de basının hangi özelliklere sahip olduğunu yazarın şu cümlelerinden anlıyoruz: "1911'de gazetecilik henüz bugünkü gelişmeye erişmemişti. Ve intiharlara, cinayetlere, yankesicilere baş sayfalarda sütun dolusu yer vermek usulü bu suçlar derecesinde kötü bir iş sayılırdı. Husus ile kendine kıyanın, öldürenin veya yankesicinin hüviyeti, ailesi, hususi halleri hakkında uzun uzadıya tafsilat yayınlanması hiç hatıra gelmezdi. Gazetelerin bu çeşitten sosyal vakalar karşısında sanki toyca bir utanişı vardı"⁴⁸.

1985'te Türkçe-Fransızca olarak Paris'te yayınlanan Meşveret ile Mısır'da 1902'de Türkçe olarak yayınlanan Şurayı Ümmet gazeteleri İttihat ve Terakki'nin başlıca yayın organlarıdır.

⁴⁷ A.g.e. s. 135-136.

⁴⁸ A.g.e., s. 169.

4- Toplumda ve Ailede Yozlaşma

Yakup Kadri eserlerinde siyasal ve toplumsal ortama geniş yer verir. Siyasette ve toplumda, hatta en küçük birim olan ailede meydana gelen yozlaşmayı, çöküşü eserlerinde konu olarak alır. Ancak olayların nedenlerini, bu çöküntüyü oluşturan etkenleri açıklamaz. Toplumda, siyasette, ailede ve dini kurumlarda bozulma ve yozlaşma olduğu görülmektedir. Ancak bunun nedenleri belirtilmemiştir. Yakup Kadri toplumdaki moral çöküntüsünün yanı sıra bireylerdeki yozlaşmayı da somutlaştırmıştır. Toplumsal değerler altüst olmuştur. Her devirde ve her ülkede saflığın sembolü olan "genç kız"ın bir siyasi cinayete alet olması ve şefkatin, merhametin kaynağı Türk anasının yabani bir tuzağa seyirci kalması değerlerin altüst olduğunu gösterir.

Batılılaşmanın yanlış yorumlandığı ailelerde çözümlenin daha kolay olduğu görülür. Yeni yaşantıyı yaşayanların olduğunu şu sözlerden anlayabiliriz: "Naim Efendi ise ne damadının, ne torunlarının tarzı hayatlarındaki manayı anlayamıyordu. Alafranga, asrın icabatı... Bu kelimeler konağın içindeki yeni vaziyeti onun nazarında kafi derecede tenvir edemiyordu"⁴⁹.

Aile hukukunun işleyişinde din adamı ve padişahın rolü büyüktür. Din adamının rolü devlet işlerinde de yadırganamaz. Ailenin kurulmasını padişah istedi ve evlilik gerçekleştiyse, boşanma yani talak çok zordur. "Efendimizin gösterdiği alaka malumu devletinizdir. Hadisenin bu şekilde şuyuu kalbi şahanelerinde nasıl bir teessür uyandırır, bilinmez"⁵⁰.

5- Dini Kurumlarda Yozlaşma

Yakup Kadri, belli tarihsel dönemlerin toplumsal kesitlerini eserlerinde sunmuştur. Çöken bir imparatorluğun toplumsal kurumlara, kişilerin dünyasına yansıyan görünümünü çizmiştir. Bazen de bu yüzden suçlanmış ve eleştirilmiştir. Tıpkı bir beктаşi tekkesi çevresinde yaşanan olayları gözlemlerine dayanarak romanında aktarması ve bir sırrı açıkladığı, beктаşileri küçük düşürdüğü için eleştirilmesi gibi...

49 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Kıralık Konak*, 2. baskı, Remzi Kitabevi yay., İstanbul, t. y., s. 12.

50 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Hep O Şarkı*, 2. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1998, s. 141.

Oysa yazar bir kurumu değil, onun yozlaşmış biçimini eleştirmekte, beктаşılığı özünden saptıranları sergilemektedir.

Tanzimat cereyanı Yeniçeri ocağının kaldırılmasını sağlamış ve katliamlar olmuştur. Yeniçerilikle ilgili bulunan Hacı Bektaş Veli ocağı da gizli bir korku ile sarsılmış, İstanbul'daki mürşit ve dervişlerin bir kısmı kaçmış, bir kısmı sürülmüş, bir kısmı da benzer akibete uğramıştır. İşte o zamandan sonra Bektaşî dergahları esrarengiz bir toplantı yeri halini almıştır. Bu toplantı yerlerinde bütün ayinler gizli yapılmaktadır.

Bektaşî dervişinin özelliklerini yazar şu cümlelerle anlatır: " Zira onun için dergaha hizmeti dokunmayanlar insandan sayılmaz ve dergaha hizmet ancak paraca kabildir. Bedenen vuku bulacak hizmetler, ona göre hiç yok hükmündedir, çünkü o da meşhur bir Bektaşî fıkrasındaki derviş gibi altına "yuvarlak olmasaydı allah!" diyeceklerden biridir. Hem onun için altının cenabı hakka iki cihetten benzerliği vardır: Biri elle tutulmaz, gözle görülmez oluşu, ikincisi de füsün ve kudretini herşeyde belli edişi..."⁵¹.

"Bektaşî dergahlarında güzellik ve zenginlik, önünde her başın eğildiği iki büyük kudrettir"⁵².

Bektaşî dergahlarının birbirine bakışını da; "İstanbul'da başka dergah yok değil, fakat herkes bilir ki bir dergahın malı olanlar diğerlerinde adeta bir sığıntı haline girerler" cümleleriyle anlıyoruz⁵³.

Tekkeyle münasebetleri olan yazara göre kadın ve erkek dejenere olmuştur. Bunların toplumumuzda, yakınlığına en müsait saha ise beктаşî tekkesidir. Yazarın şahsi gözlemleri vardır. Örfler bakımından belgesel türden eserler var. İmparatorluğun son zamanlarında din ve kültür kurumlarında bozulma olduğu yadırganamaz. Bu kurumlar sorgulanır: "Tekkeler, dergahlar açmak neden? Ayinler yapmak neden? Hep bir ağızdan bağırarak çağırmak neden? Herkes kendi köşesine çekilip içini dinlesin, içindekini görmeğe çalışsın. İnsan olana bu yetip artmaz mı?"⁵⁴.

⁵¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Nur Baba*, 8. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1987, s. 94.

⁵² *A.g.e.*, s. 118

⁵³ *A.g.e.*, s. 159

⁵⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *a.g.e.*, s. 161.

Şeyhlerin, hocaların parti teşkilatlarında görev alması gericiğin gücünü göstermesine neden olmuş, imparatorluğun çöküş döneminde gelişen bu karanlık duygunun günün birinde yayılan bir hareket olmasını sağlamış ve Türk Devrimini tehdit eden bir unsur haline gelmiştir.

6- Sömürgecilik

Osmanlının yok oluşunda emperyalist devletlerin rolü büyüktür. Topraklar paylaşılammakta ne sultan, ne de sömürgeci devletlerden herhangi biri bu devlet üzerinde hak iddia edememektedir. Çünkü bir devlet toprağın bir bölümüne elini uzatsa, diğerinin müdahalesine maruz kalır. Halife-padişah ise yine bu sömürgecilerin elinde kukladır.

Yakup Kadri bu düşünceleri bir Avrupalının konuşmalarıyla yansıtır: " Osmanlı saltanatının bir görülmemiş hususiyeti hiç kimsenin malı olmamasındandır. Bu sahipsiz bir ülkedir. Onun üzerinde, ne kendisinin, yeryüzünde Allah'ın gölgesi ilan eden Sultan tam bir mülkiyet hakkı iddia edebilir; ne de garp emperyalistlerinden herhangi biri... Çünkü, bunlardan bir tanesi, mesela Avusturya imparatorluğu, elini bu saltanatın Avrupa parçasına doğru uzatmak meylini gösterdi mi, derhal Rus çarlığının bir omuz darbesiyle geri basmak mecburiyetinde kalır"⁵⁵.

"...Türkiye, peygamber vekilinin elinde öyle bir maldır ki intifa hakkı hep başkalarına aittir. Zira, Türkiye Kapitülasyonlu bir memlekettir"⁵⁶.

"Bir ev tasavvur edin ki: Bu tapu senin veyahut benim malımdır. Fakat, herkes gelip onun içinde oturabilir ve onun eşyasını kendi eşyası imiş gibi kullanır ve ev sahibi, ağzını açıp ufak bir itirazda bulunamaz. Bulunmak hakkına ve kuvvetine malik degildir"⁵⁷.

Yakup Kadri, Osmanlı Bankasını ve Düyunu Umumiye idaresini eleştirir, Osmanlı Devletinin vergilerinin doğrudan,yabancı alacaklıların cebine girdiğini vurgular. Emperyalist devletlerin, Osmanlı devletini ordu ve donanma kullanmadan nasıl sömürdüklerini ve hayati gücünü kendilerine bağladıklarını açıkça gösterir. Türk

⁵⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Bir Sürgün*, 5. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1987, s. 200.

⁵⁶ *A.g.e.*, s. 200.

⁵⁷ *A.g.e.*, s. 201.

milleti, yüz yıl öncesine kadar en zengin milletlerdendir. Şimdi ise servetinden, sanayisinden eser kalmamıştır. Birbirini takip eden kötü sultanlar ve bunların kullandığı devlet adamlarının elinde yavaş yavaş harap olup çökmeye başlamıştır.

Yakup Kadri Kurtuluşun yabancı devletlerin egemenliğine girmekle mümkün olacağını düşünen aydınları çıkarır karşımıza: "Türkiye'nin çöküşüne sebep Avrupa devletleriymiş. Ne tuhaf bir iddia! Ne garip bir paradoks! Aksine, Avrupa devletleri nereye gitmişlerse oraya hayat ve medeniyet götürmüşlerdir. İşte, Mısır! Daha düne kadar bizim idareimiz altında asırlarca bir mezbele halinde kalmış olan ülkeyi İngilizler, işte, yirmibeş yıla varmadan bir cennete çevirdiler. Oraya hem uygarlık, hem zenginlik, hem de... Hürriyet götürdüler"⁵⁸.

Osmanlı devleti paylaşılmaktadır. Emperyalist devletler kendi çıkarları için en uygun anlaşma yolunu bulmuşlardır. Ülke Sodom ve Gomore'den farksızdır.

7- İşgal ve Mütareke Yıllarında İstanbul

İşgal yıllarının İstanbul'unu, işgalcilerle işbirlikçiler oluşturur. İngiliz ve Fransız subayları, levantenler, işgalcilerle içli dışlı olmuş Türk aileleri işgal yılları İstanbul'unun unsurlarıdır. Yakup Kadri, çözümlüğün ahlaki boyutunu ele alır. Değişme olgusu saptanmış ama tüm boyutlarıyla değerlendirilmemiştir. Siyasal çevreler yozlaşır, Batılık özentisi egemen olur.

Sodom ve Gomore, Tevrat'tan alınan bilgiye göre Lut ve İbrahim devrinde, Filistin diyarının türlü ahlak bozukluklarıyla Tanrı'nın gazabına uğramış iki büyük şehridir. İstanbul düşman işgali altında iken böyle görünmektedir. Yabancılar, özellikle İngiliz Subaylarına hayranlık duyulmaktadır. İşgalcilerin güçlerini yitirmeleri, bir takım kalpaklı adamların İstanbul'u sarmaları bazı çevrelerde hoş karşılanmamaktadır. Özellikle İngiliz hayranı Türk aileleri arasında... Kurtuluş Savaşı'nı eleştirip, millicileri eşkiyalıkla suçlayan satılık kalemler çıkmıştır. Düşman hesabına çalışanlar görülmüştür. Yakup Kadri, ahlaki çöküşü toplum yapısındaki çelişkilerin ürünü olarak görür. Çöken bir imparatorluğun, Kurtuluş Savaşına karşı bireylerin yozlaşmışlığını sergiler, Batı hayranlığının asalak tipler, yarattığını, bunların toplumlarından kopuşunu sergiler, Bağımlılık değer yitimine yol açmakta, bu da insani olanı yok etmektedir. Kuvayi

⁵⁸ A.g.e., s 206

Milliye'ye karşı çıkan hatta İstanbul Türkler tarafından tekrar alındıktan sonra sonuca olumlu bakmayan insan tiplerini görürüz. Yabancılaşan, toplumdaki uzaklaşan Batıya özentisi ile bakan bir eğitim anlayışının sonucudur bunlar. Şu sözlerle bu düşünceleri anlatıyoruz: "... Anadolu denilen bir yerden bir takım askerler geliyor, bir hükümdar, bir hırsız gibi geceleyin kaçıyor, bir yerde bir gazeteciyi parçalıyorlar; bir devlet batacak, yerine başka bir devlet çıkacak, diyorlar; öbür yandan denizin karşı yakasından bir takım kocaman, siyah kalpaklı adamlar ortaya çıkmaya ve her tarafa yayılmaya başlıyor. Ne fena giyinmiş. ne kaba saba bu adamlar!... Hepsi de bir yaban hayvanları avından dönmüş gibi toz toprak içindeler. Lakin her yerde saygı ve itibar gören de bunlardır! Ne acı, ne mantıksız bir hal!... Sakın yeni devrin efendileri bunlar olmasın"⁵⁹.

Zaferden sonra Türk ordusunun İstanbul'a girmesi bazı çevreleri rahatsız eder. Yazar Milli Mücadeleyi destekleyen ancak katılmayan ve kayıtsız kalan insanları da bize gösterir. İstanbul, İzmir, Bursa'da itilaf devletlerinin yaptığı zulüm reddedilemez.

Artık zafer kazanılmış, İngilizler ile diğer itilaf devletleri güçleri de ülkelerine dönmektedirler. Artık Anadolu'yu ele geçiremeyeceklerinin yeni bir Türk Devletinin kurulmakta olduğunu farkındadırlar.

Yakup Kadri, İngiliz subaylarını hatalarını anlamış kişiler olarak çizer. Fakat, itilaf kuvvetleri Anadolu'yu işgal ettiklerine gerçekten pişman olmuşlar mıdır?. Avrupa'nın güçlü devletleri, Anadolu'yu parçalamak amacındaydılar. Belki de yazar, İngilizlerin genel olarak da itilaf devletlerinin Türkler ve Türkiye'ye bakışlarında olması hayal edileni yansıtır.

Yazar, I. Dünya Savaşı ile başlayan felaket senelerini, toplumun içinde bulunduğu sosyal ve kültürel bozukluğu, Batılılaşmanın yanlış yorumlanmasının getirdiği olumsuzlukları, İstanbul'un bazı çevrelerini tasvir ederek aktarır. Bütün İstanbul değildir söz konusu olan. Ancak yazarın, İktidar yazarlığı sırasında, İstanbul'da gazeteci olarak bulunduğu düşünülürse, Sodom ve Gomora'da gözlemlerine dayandığı da söylenebilir.

Şurası da bir gerçektir ki, işgal yıllarında, işgal kuvvetleriyle işbirliği yapan, çıkar sağlamaya çalışan, Anadolu'da, Mustafa Kemal liderliğindeki Milli Mücadeleye cephe almış, batı ile doğu kültürü arasında sıkışmış kişilerin oluşturduğu çevrelerin varlığı da yadsınamaz.

⁵⁹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sodom ve Gomora, 6. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1998, s. 301.

B- TÜRK DEVRİMİNİ HAZIRLAYAN ETKENLER

1- Milliyetçilik Akımı

Milliyetçilik düşüncesi, İttihat ve Terakki'nin gençliği elde etmek için kullandığı bir unsurdur.

Bazı aydınlar da milliyetçi devlet olmayı ülkenin kurtuluşu olarak görür. Abdulhamit idaresinin zulümden başka bir şey getirmediği üzerinde ortak görüşleri olan aydınlar belirir. Bu aydınlar göre kurtuluş yolu şu cümlelerle anlatılır:

"...Abdülhamit idaresinin kusuru yalnız zulüm üzerine kurulmuş oluşundan gelmiyor. Ben ne kadar istibdat tarafı değilsem o kadar da liberal değilimdir. Benim için bir tek devlet anlayışı vardır: Milli ve Milliyetçi devlet... Bunun ötesi hep havadır. Hep laftır!"⁶⁰.

Anadolu hareketinin başarısı birçok insanda milliyetçilik duygularını geliştirmiş ve Mustafa Kemal'in önderliğinde kazanılan başarılar milli heyecanı arttırmıştır. Belki de yazarın o dönemin yozlaşmış İstanbul'unda olmasını istediği milli duyguydu bu.

Ziya Gökalp'e göre, milli kültür olmadıkça teşkilatlar, kulüpler, ordular kurulsun fayda etmeyecektir. Kültürsüz kalabalık kadar dağınık ve korkak bir şey daha düşünülemez. Ayağımızı bastığımız her yerin ayağımızdan kaymasının nedeni de milli şuurun uyanmamış olmasıdır. Millet değişmesi gerekir. "Bir millet öyle kolay kolay değişmez... Her sosyal hadise ağır, uzun bir tekamülün neticesidir"⁶¹.

"... Bir millet için her ilerlemenin, her gelişmenin başı mutlaka bir askeri zafere dayanır. Milli deha ancak bir zaferden sonra en özlü meyvelerini verir. Şairler en güzel şiirlerini, ressamlar en güzel resimlerini, müzik sanatkarları en seçkin bestelerini ancak böyle bir bayramın ertesinde meydana getirebilir"⁶².

Türk milletinin sahip olduğu güzel özellikler olduğu halde bunların farkına bile varamamıştır.

"İşte Türk milletinin derdi: Kendi ululuğunu, kendi heybetini, bünyesindeki o eşsiz dayanma kabiliyetini bilmiyor. Kahraman adalelerini beğenerek seyredeceği

⁶⁰ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Hüküm Gecesi*, s. 191

⁶¹ A.g.e., s. 322.

⁶² A.g.e., s. 264.

verde onun üstündeki paçavralara bakıyor. "Eyvah, ben bu muyum?" diyor. Hayır, sen bu değilsin? Sen bu paçavraların altındaki adalesin! Bu sözü ona kim söyleyecek? Kim ona "Hayır, sen bu değilsin!" diyecek"⁶³. İşte Türk Milletinin sahip olduğu değerler bunlardır.

Yazar İttihatçıların milliyetçiliğini eleştirmektedir. Bu milliyetçilik samimi değildir. Politik oyunlardan kaynaklanmaktadır. Oysa İttihat ve Terakki her şey gibi milliyetçiliği de bünyesine almıştır. Türk Milleti ne kadar vakarlı, ağırbaşlı, alçak gönüllü ise İttihat ve terakki o kadar yaygaracı ve küstahtır. Türk milleti ne kadar "aklı selim" sahibi, olgun ve tedbirli ise, İttihat ve Terakki o kadar ütopist, o kadar tedbir ve ihtiyattan uzaktır.

2- Türkçülük Akımı

İttihat ve Terakki'nin Türkçülük hareketini de kendi bağrına almak istediği açıktır. İttihat ve Terakki'nin Türkçülüğe sahip çıkamayacağını belirtir ve; "... Önce bu programı değiştirmeli. Yerine sıkı milliyetçilik esası üzerine bir program yapmalı. Sonra da Cemiyetin harsi tarafını kuvvetlendirmeli diyerek Türkçülüğe sahip çıkmanın yöntemini gösterir"⁶⁴.

"Teşkilat... Bu o kadar mühim değil, teşkilat, kalıptır, binadır, hendesedir. Bu kalıbın içine hangi ruh üflenecek? Bu bina ne ile döşenecek ve ne gibi kimseler yerleştirilecek? Bu hendesenin ispat ettiği dava ne olacak? Asıl mesele bunu tayin etmektir. Bugün memlekette apaçık iki fikir cereyanı görülüyor. Bunlardan biri Osmancılık, öteki Türkçülüktür. İttihat ve Terakki kendi görüşünde bu iki zıt cereyanı ne şekilde birleştirecek?"⁶⁵.

Türkçülük Ziya Gökalp'in fikirleriyle şekillenmiş ve Türk devrimi gerçekleştirildikten sonra devrimin temel özelliklerinden biri haline gelmiştir. Türkiye'nin kurtuluşu ancak Türkleşmekle, Türklerin bilinçlenip ulusal vicdana ve ulusal bilince kavuşmalarıyla gerçekleşecektir. Gelecekte, Türkiye Cumhuriyetinin temel ideolojisi olması bakımından önemlidir.

⁶³ A.g.e., s. 195

⁶⁴ A.g.e., s. 319.

⁶⁵ A.g.e., s. 320

İkinci meşrutiyet döneminin Türkçülük akımının, Ziya Gökalp'in fikirleriyle önemli bir boyut kazandığını görmekteyiz.

3- Hürriyet Fikri

Yakup Kadri'ye göre; hürriyete ulaşmak her devirde zor olmuştur. İttihat ve Terakki aleyhine yazıları ve düşüncelerinden dolayı suikaste uğrayan hürriyet şehitleri olduğu düşünülürse tek çözüm yolunun hiç değilse muhalefetin bu bozgunundan halka haber vermek, hiç değilse bu çevredeki misli görülmemiş korkaklık havasından şikayet etmek ve hürriyeti kendi kanları pahasına zorla almasını bilmeyen milletlerin hürriyete layık olmadıkları gerçeğini bir kere daha en gür sesiyle bu iki yüzlü, vefasız halkın yüzüne çarptıktan sonra artık sonuna kadar susmak olması mümkün müydü?⁶⁶

Hürriyet, Abdülhamit döneminde yaşanmayan kavramlardan biridir. Abdülhamit Türk'ten başka unsurlara sosyal sahada, kültürel sahada olsun en büyük imtiyazları vermiş, bunların Türk milletinin yüzüne tükürme küstahlığında bulunmalarına yol açmıştır. Bu tavırları nedeniyle de eleştirilmektedir. Hürriyet ne için olmalıdır?

"Hürriyet: Rıza Tevfik abuk sabuk söylenip dursun diye mi? Hürriyet; Boşo Efendi Türk'ün yüzüne tükürsün diye mi? Hürriyet; Kami'ye şiir okutturmak, hürriyet; Ali Kemal'e dünyanın en basit, en bayat, en harcıalem gerçeklerini tekrar ettirmek için mi?"⁶⁷

Yakup Kadri hürriyetin toplum için ne kadar önemli olduğunu ve ne anlama geldiğini aydın gözüyle anlatır: "Gerçekten, bir insan için hürriyetten daha tatlı bir şey yokmuş; İnsan haklarının en kutsalı hürriyetmiş!"⁶⁸

"Meğer hürriyet yemek, içmek, soluk almak, ağlamak ve gülmek kadar tabii ihtiyaçlardan biriymiş"⁶⁹.

⁶⁶ A.g.e., s. 90.

⁶⁷ A.g.e., s. 191.

⁶⁸ A.g.e., s. 244.

⁶⁹ A.g.e., s. 244.

"Gerçekte, tabiat için güneş ne ise cemiyet için hürriyet oymuş! Bütün insanlar onun aydınlığında, onun sıcaklığında gelişip serpilir, bütün zekalar, ruhlar ve bütün enerjiler ancak hürriyetin ışığında gelişebilirmiş"⁷⁰.

Avrupa'nın hürriyete sahip olma açısından bize bakışı da Yakup Kadri'nin ele aldığı konulardan biridir. "Avrupa hürriyet ve meşrutiyete ne kadar az layık olduğumuzu her gün bir parça daha ziyade anlıyor ve bize hakaretle bakıyor. Bu bir yana... Öte yandan vatan duygularından ne kadar yoksun olduğumuzu görüyor"⁷¹.

Aydınlar hürriyete kavuşmak isterler. Ancak bazı aydınlara göre hürriyete ulaşmak için bir asır gerekir. Bazılarına göre de mutlaka ihtilal yapılmalıdır. Fransız ihtilalinde olduğu gibi...

4- Aydınların Rolü

Yakup Kadri roman ve öykülerinde aydına, aydının yaşadığı çelişkilere, savunduğu fikirlere, toplumu geliştirmek için yaptığı çabalara, hatta yapmadıklarına yer verir. Bazen de aydını eleştirir veya özeleştirir yapar. Aydın yapması gerekenleri yapmamıştır. Tanzimat'tan sonra Türk aydınının yaşadığı, batılılaşma hareketinin ürünü olan ikilik bu dönemdeki aydınların belirgin özelliklerindedir. Batıya hayran ama Doğu'dan kopamayan Osmanlı aydını bir çıkmazın içindedir. Bunlardan bazıları bir taraftan İngiliz hayranı bir ailede eğitilmiş, bir taraftan da padişahın istibdatına karşı çıkıp, milleti uğruna acı çekmektedir.

Başka bir aydın tipi kültürden, en basit idealden yoksun bırakılan, devrin karanlıkları, karışıklıkları, kin ve hileleri içinden yolunu kendi kendine bulup yürümek zorunda kalan aydındır.

1908 inkılapçıları kendilerine boyun eğmeyen Millet Meclisini dağıtmak için padişahı kullanmak istemişlerdir. Bunun için de Kanuni Esasının 35 nci maddesi değiştirilecek, böylece padişah lüzum gördüğünde Meclisi Mebusanı kapatabilecektir. Bu silah meşrutiyet için son derece tehlikelidir. Meşrutiyet idealine bağlı genç aydınlar, İttihat ve Terakki'nin içinden birer birer istifa ederler. Bu sırada Tevfik Fikret'in

⁷⁰ A.g.e., s. 244.

⁷¹ A.g.e., s. 295-296

95'e Doğru'su yazılır. Bu manzume inkılap ruhuna bağlı bütün samimi aydınları maddenin değiştirilmesine düşman eder.

31 Mart olayından sonra ise memleketin aydınlarının ihtilal ve inkılap sözlerinden korktukları, afete, zelzeleye benzettiklerini vurgular Yakup Kadri. Çünkü sükün ve istikrar devrinin hasreti çekilmektedir. Hatta bazı kesimler; "Dün Türk aydını, Türk entellektüeli diye bir şey vardı. Bugün o yoktur" diyebilmektedirler.

Bu arada İttihatçılar aydın kesime de çeşitli vaatlerde bulunmaktadırlar. Yazarın şu paragrafı bu vaatleri anlatmaktadır:

"İttihatçılar bu sinirliliği, bu hoşnutsuzluğu, daha doğrusu bu tedirginliği bir takım vaatlerle yatıştırmaya çalışıyor, bir yandan Müdafai Milliye adıyla bir teşkilat meydana getirerek memleketin bütün aydın gençliğini bunun içine alıyor, her birini bir vazife ile avutuyor, kimine bir Avrupa gezisi, kimine bir şerefli unvan bağışlıyor; öte yandan büyük ölçüde bir propaganda seferberliğiyle amme efkarını tutmağa ve büyülemeğe çalışıyordu"⁷².

Halkı aydınlatmak, toplumun gelişimine olumlu katkıda bulunmak, değişimi sağlamak görevini üstlenen aydın yazarın gözünde halkı gerçekten temsil edememektedir. Bu konuda samimi değildir. Aydın, toplumda iyi ve kötü her şeyin kaynağı olan halktaki işlenmemiş verimli cevherin bir parçası olamaz. Kısaca aydın halkın ruhunu temsil edemez. Topluma yabancılaşan aydın, kendi eleştirisini de kendisi yapar. Aydın kendini şöyle eleştirir: "Gerçekten, ilmin en yüksek katlarına erişememiş veya estetik dehanın estetik duygunun en son gelişme merhalesine varamamış bir yarım fikir adamı, bir yarım münevver kadar tatsız, tuzsuz, düzmece ve yapmacık ne düşünülebilir? Bunların bütün fikirleri iğretidir; okudukları kitaplara göre bugün ak dediklerine yarım kara derler ve hayata hep başkasının gözleriyle bakarlar"⁷³. İdealsiz, hatta vatani gerçek haliyle tanımayan aydının kendi kendinden tiksinsine rastlamaktayız. Kendi ulusundan ve değerlerinden habersiz, ulusuna yabancılaşmış bir aydının, Türk devrimini yaratmadaki rolü ne olabilir?

Milli Mücadeleyi destekleyen ama o mücadeleye fiilen katılmayan, Mustafa Kemal'e hayranlık duyan ancak O'nun yarattığı milli destanın bir parçası olmak istemeyen silik aydın tipi eleştirilmiştir.

⁷² A.g.e., s. 249.

⁷³ A.g.e., s.329.

Mütareke yıllarında Türk aydınında yabancı düşmanlığı özellikle İngiliz düşmanlığının milli bir kin olması gerekirken, durum böyle olmamıştır. Memleketin aydını ve vatanseverlerine karşı adeta ilk insanların yırtıcı mahluklara ve ilk Amerika kolonilerinin kırmızı derililere uyguladıkları kitle halinde yok etme sistemi kullanılmıştır.

Aydınlarımızın düşünce hayatında olumlu olmalarına karşılık eylem alanında çekimser kalmaları Kurtuluş Savaşı'nın olumlu yönlerini, Türk halkına sağlayacağı yeni hayatı bile bile aydınların eylemde bulunmamalarına yeterince eleştiri getirilmemiştir.

C- MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ İLE İLGİLİ MOTİFLER

1- Milli Mücadele Yıllarına Genel Bakış

Mondoros mütarekesinden sonra yenilmiş devletlerden hiçbirine reva görülmeyen hareketlere, tehditlere, işgallere maruz kaldık. Her işgal sadece topraklarımıza yapılmadı, mala, cana, ırz ve namusa tecavüzlerle sonuçlandı.

Vatana saldıran düşmanlar her nereye gittilerse kendilerine yardım eden, yol gösteren, kışkırtan vatan hainleri buldular.

Düşman kıtaları halkı sömürür, ellerinde ne varsa alır, işkence yapar, bazen de "parasını vereceğiz" diye cahil halkı kandırır. Oysa Türk köylüsü bir avuç hayvanına bile güçlülükle yiyecek verebilmektedir ve yakılan evler, öldürülen insanlar...

"Yakıp yıkarken hayvanlaşan insanlar ateşle, talanla teskin edemedikleri kötü hırslarını nihayet hayvanlığın en yüksek bir ifadesi olan cebri temellükle yatıştırırlar. Zaten, cinayet bundan başka bir şey midir?. Bir adamın kanına girmek, bir kadının ırzına geçmek, bunlar hemen hemen eş manalı tabirlerdir"⁷⁴.

Hiçbir şeyden haberi olmayan çocuklar öldürülür. O çocuklar ki vücuduna batan düşman süngüsünden daha küçüktürler.

"... Düşman vahşileri yalnız soymuyordu; yalnız öldürmüyordu; bundan daha feci bir şey yapıyordu; kalplerdeki iffet ve ismete tecavüz ediyordu. Ruhumuzun yegane şulesi olan ahlaki ve insani hisleri boğuyordu"⁷⁵.

Milli Mücadelenin nedeni ve amacı vardır. "Anadolu'nun ortası, asıl ana vatanın göbeği tuzlu göllerden, kireçli topraklardan ibaret bir çorak ülkedir. Burada, Türk milleti, çölde Beni İsrail'i andırır. Şimdi ise bir cehennem çemberi onu, her tarafından kuşatmıştır. Bütün bereketli ve zengin toprakları çepeçevre elinden alınmıştır. İstiklal Mücadelesinin ya ölürüz, ya kurtuluruz parolası, işte, bundan ileri geliyor"⁷⁶.

İstanbul'un durumu acıklıdır. Buradaki Türkler yavaş yavaş şehre yabancılaşmaya başlamıştır. "Bu şehir tıpkı ayağı kayıp da yuvarlanan bir şişman adam

⁷⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*, 13. baskı, Birikim yay., İstanbul, 1979, s. 253.

⁷⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Milli Savaş Hikayeleri*, 5. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1997, s. 43.

⁷⁶ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*, s. 93.

manzarasını gösteriyor. İnsanı için için acındırmakla beraber kahkahalarla güldürüyor"⁷⁷.

Bir taraftan işgaller devam ediyor. Bir taraftan da Ankara'da bir umut ışığı belirliyordu. ".. Ecnebi işgali altında bir zindan haline giren İstanbul'da, bir kaçış ve kurtuluş parolası gibi kulaktan kulağa fısıldanan her fısıldanışta gözlerde bir ümit ve intişar ışığı parlatan ve o gizliliği kendisine esrarlı bir cazibe veren Ankara kelimesi, ideal Ankara'nın adı zihinde bir hayal ülkesi olarak yaşayan bu yeri adeta bir masal iklimi haline sokmuştu"⁷⁸.

"Bundan başka, İstanbul'da Ankara'ya gidenin ehemmiyeti o kadar artıyor, o kadar artıyordu ki, adeta kutsallaşıyordu. Kadın veya erkek, Ankara'ya giden kimseler, İstanbullulara, milli hareket kahramanları mertebesine ermiş gibi geliyordu"⁷⁹.

Gazetelerin sütunlarında Ankara gerçek yerini bulmuştur. "Bazı milliyetçi gazeteler, "Türk milletinin kalbi Ankara'da çarpıyor" demekle çok doğru bir vakıayı ifade etmiş oluyorlardı. Bu bir edebiyat değil, bu bir mecaz değil, bu, aka ak, karaya kara demek gibi reel bir şeyi ifade ediyordu"⁸⁰.

Anadolu'daki Milli Mücadele tüm olanaksızlıklara rağmen, fedakarlıklar edilerek devam ediyordu. Şüphesiz..., "... çıplak ayaklı, çıplak göğüslü köylüler, gülle ve kurşun taşıyan kağnıları önlerine katmış gidiyorlar.

Bu, kirli, pırtık yorgana sarılı şey ne? Bir top arabası... Ta, orada, o hendeğin içinde birikmiş insanlar ne yapıyorlar? Bunlar bir manda leşini yüzmekle meşguldür. Ne için? Derisinden askere çarık olur.

Düşmanlar ise, üzerimize sağlam İngiliz kunduralarıyla yürüyorlar. Top arabalarının, etrafı keten bezli perdelerle örtülü Berliez kamyonları içinde bir put gibi taşıyorlar"⁸¹. İşte Anadolu'daki mücadele...

Milli Mücadele döneminde birçok insan ne zırhlılardan, ne ordudan, ne de sokak başlarındaki makineli tüfeklerden korkuyordu. Bu vatanseverleri korkutan tek şey kendi aramızdaki anlaşmazlıklar ve nifaklardı. Karışık ve bulanık İstanbul'u görenler bu

⁷⁷ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ergenekon*, 2.baskı, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 1990, s. 25.

⁷⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu *Ankara*, 8. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1999, s. 24.

⁷⁹ *A.g.e.*, s. 25.

⁸⁰ *A.g.e.*, s. 25

⁸¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*, s. 132.

hükümü veriyorlardı. Ancak Anadolu'da durum çok farklıydı. Anadolu, bütün nifaklardan ve pisliklerden uzak, zulmün ve ıstırapın aleviyle yoğrulup, kutsallaşmış ve Mustafa Kemal önderliğinde bir destanı yazmak üzereydi.

"Bu ülkede, temiz yürekli, duygulu ve candan insanlar vardı. Zengin kapısı fakire açık ve gurbet yolları, sonunda mutlaka bir sıcak yurda ulaşacaktı. Orada, bütün kadınlar ana, bütün kızlar kardeş ve bütün çocuklar evlattı. Oranın taşı arkadaş, toprağı dosttu"⁸². Ancak vatan sevgisinden yoksun hainler de yok değildi. "Anadolu... Düşmana akıl öğreten müftülerin, düşmana yol gösteren köy ağalarının, her gelen gasıpla bir olup komşusunun malını talan eden kasaba eşrafının, asker kaçağını koynunda saklayan zinacı kadınların, frengiden burnu çökmüş sofuların, cami avlusunda oğlan kovalayan softaların türediğı yer burasıdır.

Burada, bıyıklarını makasla kırttı diye nice fikir ve ümit dolu Türk gencinin kafası taş altında ezildi. Burada, yüzü düşmana dönük, nice vatan mücahitleri savundukları kimselerin eliyle arkalarından vuruldu. Burada, milli timsalin milli bağımsızlık sembolünün yolu kaç defa kesildi ve kaç defa oturduğu şehrin etrafı isyan silahlarıyla çevrildi"⁸³. Milli Mücadelede kanını ve canını vatanı için feda etmekten çekinmeyen vatanseverler olduğu gibi, düşmanla işbirliği yapan hainler de vardı.

"Anadolu'da tıpkı eski İspanya'da gibi, sevgiyle kara sevda, kahramanlık ile şekavet, imanla şüphe, ibadetle cezbe birbirinden ayrılmamıştır"⁸⁴.

"Zaten dikkat edilecek olursa bu mübarek memleketin toprağı dünyanın ne kadar sıkıntısı varsa çekmiş, ne kadar zevki varsa sürmüş, en müstesna, en tehlikeli, en yüksek ve en ince ruh hallerinden geçmiş bir adamın yüzü gibi buruşuklar, çizgiler içinde harap, yorgun ve solgun görünür"⁸⁵.

Sabahattin Selek Milli Mücadelenin anlamını şu cümleleri ile açıklar: "Milli Mücadele o kadar çok ve değişik olaylarla doludur ki, bu görünüşü ile Kaos'u andırır. Sınırları belli olmayan bir ülke. İki ayrı hükümet. Çok cepheli harb. İç harb. İhtilal. Bir yanda bir devletin hızlı çöküşü, beri yanda yeni bir devletin doğuşu..."⁸⁶. Miili

⁸² A.g.e., s. 149.

⁸³ A.g.e., s. 149.

⁸⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ergenekon*, s. 15.

⁸⁵ A.g.e., s. 17

⁸⁶ Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, Cem yay., İstanbul, 1973, s. 46

Mücadele yıllarında görünüm işte böyleydi. Her türlü olumsuzluğa rağmen vatansever Türk halkının çabaları da unutulmamalıdır.

2- Devlet Adamları

Milli Mücadele yıllarında ülkeyi yönetenler doğru bir siyaset izlememişlerdir. İstanbul hükümeti yabancıların elinde kukladır. Buradaki insanların kurtuluşu sağlayacak gücü yoktur artık. İnkılap sözünü bile söylemeye güçleri yetmemiş, islahat kelimesini kullanmışlardır. Yıllarca hep yarım tedbirler alarak ülkeyi idare etmişlerdir. Hem içte, hem dışta açık, düz bir siyaset izleyememişlerdir. Fakat kökten hareket rahatını sevenler için değildir. Halkın huzurunu sağlamak her ne kadar devlet adamlarının görevi olsa da yeterli değildir. Milletın ulaşmak istediği yüksek tepelere önderlik eden devlet adamı olmalıdır. Mütarekenin ilk yıllarından bu yana millete kayıtsız şartsız tahammül tavsiye ederek, vücuduna vurulan her zinciri hürmete yakın bir itaatle öp diyenlerin hangi fikre hizmet ettiklerini anlamak mümkün değildir. Milletın yorgun olduğunu, rahata muhtaç olduğunu düşünmüşler, böylece rahatını kaçırp, uykudan uyandırmak isteyenlere karşı tavır almışlardır. Bu tavır ne yazık ki Milli Mücadele döneminde de devam etmiş ve etkisi Cumhuriyet döneminde, hatta cumhuriyetten sonra bile halkın üzerinde devam etmiştir.

3- Milli Mücadele Ruhu

Anadolu'daki halk Mustafa Kemal'in önderliğinde bir devrin destanını sahip olduğu Milli Mücadele ruhu ile yazmıştır. Cephede bağımsızlık için savaşanların, cephe gerisinde ulusal bağımsızlığa destek olanların, yeni bir dünya görüşünü egemen hale getirenlerin bu çabası milli mücadele ruhuna sahip olmalarından kaynaklanmıştır. Bu mücadelede İstanbul olumsuz rol oynarken, Ankara bir son değil, başlangıç olmuştur.

"Dünya'yı dolaşan telgraf tellerinde Londra, Moskova kelimelerinin yanı sıra ses çıkarmaya başlayan bu yeni kelime, ötekiler gibi bir şehir değildir. Bu bir yeni nefese, bu bir yeni ruha sembol olmuştur.

Düşman eski haritalar üstünde Ankara adını taşıyan kerpiçten şehre girebilir. Onu bir iki gülle ile tarumar edebilir. Fakat aynı adı taşıyan ruha nasıl el uzatabilir?.

Onu, nasıl zapt eder: o ruh bugün burada ise yarın orada esecektir. Öbür gün bir fırtına haline girip kendisine daha yüksek yalçın bir tepe bulacaktır. Orada gürleyecektir"⁸⁷.

4- Aydının Milli Mücadeleye Bakışı

Birçok aydın Milli Mücadele gerçeğinin farkındadır. Ancak mücadele edilmesi gereken başka unsurlar vardır. Halk cahil kalmış ve padişaha bağlılığın izlerini taşımaktadır. Bu yüzden halkın bir kısmı aydın kesimin uyarılarını dikkate almamışlardır. Bu durum tüm halk için geçerli olmadığı gibi, aydınlar arasında da Milli Mücadelenin farkına varamayanlar olmuştur. Bazı aydınlara göre de Sevr anlaşması bir ihanetin örneğidir.

"Yazıklar olsun, seni sevmesini bilmeyenlere; ey gamlı ülke!.. Seni sevip, senin sessiz dramın içinde gömülüp gitmekten korku çekenlere!.. Taşın, toprağın ne bitmez bir sabır ve mukavemet hazinesidir! İnsan, senin göğsünde ya destani bir kahramanlığa erer ya da en ilahi mizaçlı velilerin feragat ve mahviyet derecesine varır"⁸⁸. Aydınlarımızın bazıları da sınırsız bir sevgiyle vatanına bağlıdır.

Şüphesiz Milli Mücadeleyi köylüye anlatmak, cahil kalan kesime aktarmak kolay olmamıştır. Çünkü aydının karşısında düşmanla işbirliği yapan muhtaçlar, şeyhler, ağalar çıkmıştır. Aydının gözünde her başarı bir destanın parçası, Mustafa Kemal de bir kahramandır. Mustafa Kemal ve arkadaşları memleketin karanlık semasında parlayan şafak yıldızıdır. Kazanılan her zafer aydında yoğun bir coşku ve heyecan yaratır.

"... İstanbul hükümeti erkanının bir murahhas heyet halinde Ankara'ya gelişleri, milli teşkilatın gücünü bir kat daha ispat etti. Bu adamlar, buraya ne söylemeye, ne istemeye geldiler? Mutlaka, bize itidal ve boyun eğme tavsiye etmeye geldiler. Bunlar, bir ölüm mahkumuna, son saatinde teselliye giden papazları andırırlar"⁸⁹. Aydın için teslim olmak ölmek demektir. Milli teşkilatın, gücü ortadadır.

Anadolu düşmana yol gösterenlerin, asker kaçaklarının, Milli bağımsızlık sembolünün yolunu kesmeyen çalışanların barındığı bir memleket haline gelmişse Türk

⁸⁷ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*, s. 217.

⁸⁸ *A.g.e.* s. 94

⁸⁹ *A.g.e.*, s 132

aydını bunlardan sorumludur ve öz eleştirisini kendisine seslenerek şu cümlelerle yapabilmelidir; "Bunun nedeni, Türk aydını, gene sensin. Bu viran ülke ve yoksul insan kitlesi için ne yaptın? Yıllarca, yüzyıllarca onun kanını emdikten ve onu bir posa halinde katı toprak üstüne attıktan sonra, şimdi de gelip ondan tiksilmek hakkını kendinde buluyorsun.

Anadolu halkının bir ruhu vardı, nüfuz edemedin. Bir kafası vardı, aydınlatamadın. bir vücudu vardı; besleyemedin. Üstünde yaşadığı bir toprak vardı; işletemedin. Onu, hayvani duyguların, cehaletin, yoksulluğun ve kıtlığın elinde bıraktın. O, katı toprakla kuru göğün arasında bir yabancı ot gibi bitti. Şimdi, elinde orak, buraya hasada gelmişsin. Ne ektin ki, ne biçeceksin? Bu ısırganları, bu kuru dikenleri mi? Tabii ayaklarına batacak işte, her yanın yarılmış bir halde kanıyor ve sen acıdan yüzünü buruşturuyorsun. Öfkeden yumruklarını sıkıyorsun. Sana ıstırap veren bu şey, senin kendi eserindir, senin kendi eserindir"⁹⁰.

"Hatt-ı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz"⁹¹ diye insana ümit ve kuvvet veren bir ses yükselmektedir. O'nun altın başı ufukta bir çoban yıldızı gibi parlamaya başlamıştır.

5- Halkın Milli Mücadeleye Bakışı

Milli Mücadele yıllarında özellikle Sakarya Savaşından sonra geri çekilen düşman orduları, geride ateş yığınlarıyla örtülü ıssız ve virane köyler bırakmışlardır. O afetlerden arta kalan halkın, taş yığınları arasında, ilk insanlardan farkı kalmamıştır.

Bazı köylüler hiçbir şeyle ilgili değildiler. Onları keşfetmek imkansızdır. Bir aydını kendilerine hitap ederken dinlerler ancak hükümet tarafından gönderilen bir insana karşı duyulan korku ve kuşkuyu duyarlar.

Bazı çevrelerdeki halk için İstanbul'un dört devletin işgali altında olmasının, Yunanlıların İzmir'i işgalinin, yüzbaşı rütbesindeki yabancı subayların sadrazamlara emir vermesinin, memleketin akıllı adamlarının Malta adasına sürülmesinin hiçbir şey

⁹⁰ A.g.e. s. 149-150

⁹¹ Kemal Atatürk, Nutuk (1919-1927), Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, yay. 1998, s. 419.

ifade etmediği görülmektedir. Bu çevrelerde Milli Mücadeleden, Mustafa Kemal'den haberi olmayan insanlar vardır. Köy ağaları, halk üzerinde nüfuz sahibidir.

Köylünün Milli Mücadeleye bakışı her yerde denk değildir. Mustafa Kemal'in açtığı yolun çıkmaz bir yol olduğunu, tehlikeli olduğunu düşünmektedirler. Çünkü padişah kendisiyle beraber değildir ve padişah düşmanla çoktan barış yapmıştır. Avrupa diye bir kraliçe vardır. O işe karışmış "Ben sizin müşkülünüzü hallederim" demiştir. Düşman yalnız İzmir'de otururken, Mustafa Kemal'in ettiklerine kızıp daha ileriye gitmiştir. İnönü'ye kadar dayanmıştır. Düşünceleri bu temele dayanan insanlara Milli Mücadeleyi anlatabilmek elbette çok zordur. Üstelik köylü askere gitmekten korkmakta ve savaş onlarda sadece askere gitme korkusu uyandırmaktadır. Oğlu askere çağrılan anaların feryadı sanki evde birisi ölmüş izlenimi uyandırır.

"Bu gelenler, öyle düşman orduları filan değilmiş, Avrupa adlı bir Kraliçe'nin bizi çetelerin elinden kurtarmak için gönderdiği yeşil sarıklı evliyalmış.

Bu Kraliçe, bizi kurtardıktan sonra islam olacakmış. Yüreğine öyle doğmuş. Kemal Paşa'nın ne yazık ki, bundan haberi yokmuş. Çünkü etrafını, bir takım uygunsuz adamlar sarmış; bunlara mahpus derlermiş, Her biri ipten kazıktan kaçmış, kötü kişi imiş. Bütün memleketi haraca kesmişler. Vergiyi, aşarı alır kendileri yerlermiş.

İşte, şimdi bütün bu musibetlerden kurtulacağımız gün gelmiş. Zaten yeşil sarıklı evliyalar ne tüfek kullanırmış, ne top. Bir okuyup üfürdülermi, önleri dümdüz olur, yürürlermiş"⁹². Bazı köylüler arasında da bunlara benzer yalanlar, sanki bir siyasetin propagandacılığını yaparcasına söylenir. O kadar inanmıştır ki bu yalanlara köylü, düşman uçaklarından atılan, üzerinde "Halife ve padişah bizimle beraberdir. Biz sizi Kemal'in çetelerinden kurtarmak için harp ediyoruz", yazılı kağıtları okuduklarında gözleri sevinçten parlamaktadır. Ancak savaşın soğuk yüzünü daha önce görenlere bu pek inandırıcı gelmemiştir. Bunlardan bazıları düşman askerleri tarafından sömürüleceğinin farkındadır. Ancak bazıları da halen düşmanın aldığı her şeyin parasını ödediğine inanmaktadır. Bu tarz düşüncelerin hakim olduğu yerler düşman istilası görmeyen yerlerdir. Halbuki düşman istilasına uğrayan yerlerdeki halkı bu tür yalanlara inandırmak imkansızdır. Cehaletin altında ezilen ve hiç istilaya uğramayan köylerdeki insanlar cepheden dönen askerler için yiyecek ve yakacak yer ararlar, insanları

⁹² Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*, s. 163.

angaryaya sokarlar endişesini bile taşımaktadırlar. Bu insanları Türk olduğuna inandırmak çok zordur ama hepsi islam olduğunu kabul eder. "Bunların hiç biri ne yaptığını bilmiyor", demek yeterli değildir. Her Türk entellektüeli kendini sorgulayabilmeli ve şunları söyleyebilmelidir;

"Eğer bilmiyorlarsa kabahat kimin? Kabahat, benimdir. Kabahat, ey bu satırları heyecanla okuyacak arkadaş, senindir. Sen ve ben onları, yüzyıllardan beri bu yalçın tabiatın göbeğinde, herkesten her şeyden ve her türlü yaşamak zevkinden yoksun bir avuç kazazede halinde bırakmışız. Açlık, hastalık ve kimsesizlik bunların etrafını çevirmiştir. Ve cehalet denilen zifiri karanlık içinde, ruhları, her yanından örtülü bir zindanda gibi mahpus kalmıştır"⁹³.

Türk askeri manda leşlerinin derisinden çarık yapıp giymiştir. Türk köylüsü top arabalarını kendi yorganına sarıp taşımıştır. Demiryolu raylarını söküp eriterek top kaması yapanlar olmuştur. Bir tren kömürsüz yürütülebilir mi? Tüm yolcular etrafa dağılıp, kestikleri ağaçları lokomotifin platformuna yığarak treni yürütmüşlerdir. Bunların da Türk köylüsü olduğu unutulmamalıdır.

Milli Mücadele elbette desteklenmiştir. Ancak bazı yerlerde özellikle İstanbul'da işgal kuvvetleri ile işbirliği yapan ve Mustafa Kemal'in önderliğindeki Milli Mücadele'ye cephe alanların da var olduğu bir gerçektir.

6- Halk-Aydın Kopukluğu

Aydın, yaşadığı çevreden kopmuştur bazı yerlerde anlayışı, dünya görüşü, kültürü farklıdır. Köylü için, oraya giden aydın bir yabandır. Yazara göre o, her gün traş oluyor, sabah akşam dişlerini fırçalıyor, saçlarını tarıyor, sabahlara kadar kitap okuyordur. Çünkü orada dağın başında diş fırçalanmaz, saçını sadece kadınlar tarar ve sabaha kadar kitap okuyunca büyü yapıyor zannedebilir insanlar...⁹⁴ Ancak aydın da değişebilir buralarda."Talim, terbiye, iyi örnek, bunların hepsi geçici şeylerdir ve çevre değiştirmedikçe, insanın değişmesine imkan yoktur. Bu küçük mülahazadan

⁹³ A.g.e. s. 239

⁹⁴ A.g.e. s. 42

Türkiye'deki yenilik ve garpçılık hareketlerinin, neden başarısızlığa uğradığı sorununa kadar çıkabiliriz"⁹⁵.

"...Türk entellektüeli, Türk aydını, Türk ülkesi denilen bu engin ve ıssız dünya içinde bir garip yalnız kişidir"⁹⁶.

"...Okumuş bir İstanbul çocuğu ile bir Anadolu köylüsü arasındaki fark bir Londralı İngilizle bir Pencaplı Hintli arasındaki farktan daha büyüktür"⁹⁷.

Milli Mücadele yıllarında askerden kaçanlar ve bunlara destek verenler de olmuştur. Bu arada eski bir Efe, Milli Mücadele'de savaştan kaçıp dağa çıkan oğlunu öldürmek isteyecek kadar devletine ve vatanına sevgi duyabilmektedir. O'na sorarsanız; "... Ben asker kaçağı değildim hiçbir zaman, öyle yapmadım. Hatta, dağda gezerken Moskof muharebesi çıktı idi de Acaroğlu Arif Beyin açtığı gönüllü bayrağının altına ilk giden ben oldum. Aslanlar gibi döğüştük... Ben dağa, devletin verdiği silahla değil, ben kendi silahım, kendi atımla çıktım" diyecektir"⁹⁸.

Köylü halk için en önemli unsurlardan biri şeyhlerdir. Şeyh onlar için başkalarını okuyup, üfleyen, onlara güzel öğütler veren, yol gösteren, başı sıkışanları selamete çıkaran bir insandır. O'na karşı gelen ise şeyhin gazabına uğrayan bir zavallıdır. Şeyh köye zehrini bırakıp giderken köylülerden aldığı hediyelerin yükü altında adeta beli bükülecektir. Düşman askerleri köye geldiğinde onlara yol gösteren şeyhin ve halkı sömüren düşmanla iş birliği yapan köy ağasının bir İngiliz Subayından ne farkı vardır?

Her şeye rağmen bu büyük millet Mustafa Kemal'in önderliğinde kendi talihini istediği yöne çevirerek, tüm mazlum ve mağdur milletlere ibret dersi vermiştir. Bütün dünyaya hakkını korumasını bilen ve kendini soğuk ve kısır mantığın cenderesinden çok, milli şahlanışa bırakan bir milletin en heybetli kuvvetlere karşı neler koyabileceğini ispat etmiştir.

⁹⁵ A.g.e., s 36

⁹⁶ A.g.e., s.55.

⁹⁷ A.g.e., s.55

⁹⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hikayeler, 2. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1997, s. 89-90.

7- Milli Mücadelede Basın

Milli Mücadele yıllarında köylerde bile dünya ile ilişiği kesmemek mümkündür. Çünkü İstanbul gazeteleri alınabilmektedir. Bu gazetelerden ilk İnönü zaferinin başarısı, Anadolu ordusunun genel bir taarruza geçeceği gibi haberler okunabilmektedir.

"Ankara'da Hakimiyeti Milliye gazetesi "itilaf kuvvetlerinin İstanbul'daki rezaletleri" diye bir olaylar sütunu açmış. Öbür tarafta, "Galpler, aklınızı başımıza alın" başlıklı bir makale neşrediyor, Havada "Milletin hakimiyeti" sözü bir vahiy gibi dolaşılıyor. Türkiye'nin karanlık semasında Mustafa Kemal adı bir şafak yıldızı gibi parlıyor. Bunun etrafında bazı peykler beliriyor. Tekrar Türk ordusundan bahsediliyor"⁹⁹.

Gazeteler Tür Devrimini savunmaları açısından önemlidir. Çünkü hepsi kalemlerini kırıp bir tarafa çekilmiş olsalardı, Türk Devleti'nin merkezinde Türklerin savunucusu kalmayacak ve söz hain ve iftiracı sürüsüne düşecektir.

İstanbul basınının zulme uğrayanları lanetle andığı, cinayetleri onaylar gibi görüldüğü, sütunlarını bazı devlet adamlarının tehlikeli ve çirkin edebiyatına ayırdıkları zamanlar da olmuştur. Bunlar, zorbalıkla yaptırılmıştır. İstanbul'da pek çok olaylar yaparak suçsuz insanların yolu üzerine sehpa burada kuruldu, gençlerin üzerine zindan kapıları burada kapandı, sürgün yollarının ilk durağı burası oldu, düşünen kafaları burada kırıldı, yazan eller burada kesildi. Bütün bunlara rağmen basın inançla ve sükunla görevini yapmaya devam etmiştir.

⁹⁹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*, s. 105

III- CUMHURİYET SONRASI DÖNEMDE DEVRİM MOTİFLERİ

A- ATATÜRK İLKELERİNE GENEL BAKIŞ

1- Milliyetçilik

Türk milliyetçiliğinin benimsenmesi, çağdaşlaşma ve milli birliğin sağlanmasının temelini oluşturmuştur. Bağımsızlık savaşımız ile sömürgecilik ve emperyalizm yıkılmıştır. Milli bilince ulaşılması laik, bağımsız, milli bir devletin kurulması ilk hedef olmuştur. Atatürk milliyetçiliği ırkçılık değildir. Milli sınırlar içinde, Türklük duygusu ile yaşayan herkes Türk Ulusu'nu oluşturur.

Atatürk milliyetçiliği demek nazi usulü kendini beğenme, kendini herkesten üstün tutma, aleme ders vermeye kalkışma kompleksi değildir. Yakup Kadri'nin de bu konuda benzer tespitleri vardır: "Bazı görgüsüz ve sonradan görme milletlere mahsus olan bu hastalıktan nice şan ve şerefi, nice üstünlük örneklerini arkasında bırakmış bu devlet düşkünü Türk milletine göre milliyetçilik yeni bir şuura yeni bir dünya telakkisine ermek için kendi kendine yaptığı bir nefis muhasebesidir. Neydik? Ne olduk? Neden öyleydik? Neden böyle olduk? Bir zamanlar Avrupa'nın büyük bir parçasını sömürmüşken, neden Avrupalıların bir yarım sömürgesi haline girdik? Bunun sebeplerini sorup araştırıyoruz. Yakın atalarımızın işlediği tarihi hataları birer birer tashihe çalışıyoruz. Meziyetlerimiz kadar kusurlarımızı da gözönünde tutuyoruz. Bu, nevi şahsına münhasır realist, şuurlu ve yapıcı bir milliyetçiliktir"¹⁰⁰.

Milliyetçiliğe sahip olabilmek için milletçilik ideolojisinin diyalektiğini bilmek gerekir. Milliyetçilik hiç kimseye zorla telkin edilemez.

Atatürk milliyetçiliği, Osmanlı milliyetçiliğinden farklıdır. Birçok gazete idarehanelerinde bazı entellektüellerin sözünü sık sık ettiği konu da budur. "Gazete idarehanesinde entellektüeller neden bahsediyor? Osmanlı fütuhatından! yani Nazilik,

¹⁰⁰ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, 3. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1987, s. 114-115.

Faşistlik gibi, tecavüzcü, istilacı bir milliyetçilikten. Yani, Mustafa Kemal'in emperyalistliğe, geriliğe karşı bir savaş telakki ettiği milliyetçiliğin tam zıttı..."¹⁰¹.

Osmanlı imparatorluğu etnik ve kültürel olarak karmaşıktı. İkinci Meşrutiyet çerçevesinde resmileşen Türk ulusculuğunda turancı boyutlar ağırlıktaydı. Ulusal Kurtuluş savaşında tüm ideolojik unsurlar anti-emperyalist araç haline getirilince, ulusculuk da mazlum millet ulusculuğu biçimini aldı.

İttihatçı milliyetçilik ırkçı olmasa da mağrur bir milliyetçilikti, mazlum millet kavramını benimsemiyordu. Halkın milletin hayati ögesi olduğunu dikkate almıyordu. Bu milliyetçilik Ziya Gökalp damgasını taşıyor, Türk tarihini ırki özellikler merkezinde okuyordu, 1923'de yeniden canlanan Türk Ocaklarında Ziya Gökalp'in fikirleri ağırlıktaydı ancak Kemalist dönemde bunlar arasında Pantürkizm pek ortaya çıkmamıştır. Mustafa Kemal de Ziya Gökalp de Tanzimatçılığı kendi açılarından eleştirmişlerdir. Mustafa Kemal, Gökalp'in birçok fikirlerinden de uzaktır.

Türk ocaklarının geliştirdikleri milliyetçilik Kemalist diplomasinin temel dayanaklarından olan Türk Sovyet dostluğunun sınırlarını zorlamamıştır. Bağımsızlık özentisi ve fikir özgürlüklerine rağmen yönetici zümreye ters düşmemişlerdir. Ancak 1931'de kapatıldıklarında bunların giderek bir muhalefet ocağı olma potansiyeli taşıdıkları öne sürülmüştür. Serbest Fırka denemesi sonunda kapatıldıklarına göre bu iddianın doğru olduğu ileri sürülebilir.

2- Halkçılık

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan Türkiye halkı Türk ulusunu oluşturur. Kemalizm'de halkçılık prensibinde sınıf veya zümre ayırımı yapılmaz. Belli bir sınıfa, zümreye ayrıcalıklar verilmez. Halk din, dil, ırk, ne olursa olsun bir bütündür.

Yakup Kadri de halkçılık konusunda şunları söylemektedir: "Bizim için "Hürriyet İstiklal" dir ve müsavattan anladığımız şey, Türk milletinin, büyüklük ve ilerilik vasfını inhisar altına almış diğer milletlerle baş başa getirilmesi

¹⁰¹ A.g.e., s. 302.

denkleştirilmesidir. Sınıf mücadelesini bilmeyiz; zira, Türk cemiyeti zaten yalınkat bir binadır" ¹⁰².

İnkılaplar halk için, halka doğru yapılmalı ve bunları halka iletmekle görevli olan aydınlar da halka doğru yönelmelidir. Aydın kesim kendisini halktan soyutlamamalıdır.

Atatürk'ün söylediği gibi; "Bizim inancımıza göre, milletimizin hayatını ve yükselmesini temin edecek olan, kendi hazım kabiliyeti ile mütenasip görüşlerdir. Fakat esas itibarıyla tetkik olunursa bizim görüşümüz -ki halkçılıktır- kuvvetin, kudretin, hakimiyetin idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın elinde bulundurulmasıdır." "Ancak bazı aydınlarımızın birinci önermeyi kabullenip, ikinci ve temel önermeyi yok saymaları onları çözümsüzlüğe götürecektir.

Toplumsal merdivenin belli bir basamağına çıktuktan sonra geriye dönenlere hiçbir devirde, hiçbir yerde rastlanmamıştır. Halka doğru lafının gerçek manası halkı kendine doğru çekmek demektir" ¹⁰³.

Atatürk batıda olduğu gibi çıkarları çatışan sınıfların Türkiye'de bulunmadığını belirtmiştir. Kalkınma bütün sınıfları içine alarak olmalıdır. Bütün halkı imtiyazsız, sınıfsız tek bir kitle olarak toplamak istemiştir. Halkçılık kavramı sınıf mücadelesine karşı kullanılan bir araçtır. Aynı zamanda islami hakimiyet teorisine karşı ve onun yerini alan laik bir hakimiyet teorisidir. Halkçılıkta siyasi iktidarın kaynağı halktır.

Halkçılık Milli Mücadele'de biçimlenmiştir. Halkçılıkta, halk özgür iradesi ile kendini yönetebilir. Toplumsal eşitlik söz konusudur. Halk kanun önünde eşittir. İmtiyazlı sınıflar yoktur. Halkçılık, demokrasinin bir parçasıdır. Herhangi bir sert, zümre herkesin sahip olduğu haklar dışında imtiyazlara sahip değildirler.

Belli bir çevrenin çıkarları gözetilmez. Ağalık, derebeylik, aile imtiyazı yoktur. Kemalizm'in kabul ettiği milliyetçilikte zorunlu unsur halkçılıktır. İnkılabımızın halkçılık prensibinde demokratlık da önemli yer tutar. Ayrıca irade ve hakimiyetin kaynağı millettir, halktır. Türk ulusunu bu ilkeler çağdaşlaşmaya götürecektir. Halkçılık tek başına değerlendirilemeyeceği gibi, diğer ilkeler de tek başına değerlendirilemez.

¹⁰² A.g.e., s. 114.

¹⁰³ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara, 8. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1999, s. 120

3- Laiklik

Türk Devrimi ile teokratik devlet yerine laik devlet, ümmet yerine ulus, Osmanlılık yerine ulusçuluk kavramları gelmiştir. Yeni Türk Devleti, Osmanlı İmparatorluğu'nun dayandığı Tanrı hakları sistemi yerine, İnsan Hakları sistemine dayanan milli ve laik bir devlettir. Laiklik, insan aklının bilim ve fenne dayanan bir dünya görüşünü ifade eder.

Yakup Kadri'ye göre; "Laikliğimiz de, bu prensibin Hristiyan alemindeki tarifine uymaz. Laiklik, Katolik dünyasında, devletle kilise arasındaki nüfuz ve hakimiyet rekabetinden doğmuş bir davanın adıdır ve gitgide dine karşı bir hareketin, bir din aleyhtarlığının alemi olmuştur. Bizde ise, bunun istinat ettiği sebep ve maksat, sadece kafaları skolastik'in cenderesinden sıyırmak, ruhlarla vicdanları dince de reddedilmiş olan hurafelerden, batıl akidelerden kurtarmaktır"¹⁰⁴.

Laikliği halkın tamamının içine sindirebildiği söylenemez. Özellikle din adamları hala eski şeriata dayanan sistemin gelmesini istemektedirler. Laik Cumhuriyet rejiminde köylülerin imam nikahıyla hala dört eşle evlendikleri bir gerçektir.

"Yeni rejim getirdiği ilkelerle, daha bilimseldir. Türk toplumunun milli davaya inanarak ümmet toplumundan millet toplumuna geçmesini sağlamıştır"¹⁰⁵.

Cumhuriyetin getirdiği kültürel değişikliklere laiklik ve din bağlamında bakmak gerekir. Din adamları fesin kaldırılmasını, soyadı kanununun gelmesini, okulların çağdaş okullar düzeyine getirilmesini, yeni harfleri, Cumhuriyet rejimini ve prensiplerini kabullenememişlerdir. Eskiye özlem duymuşlardır. Laik Cumhuriyeti bekleyen en büyük tehlike irticadır.

Üstelik siyasi partilerimizin bu konuda örnek davranışları vardır. Yakup Kadri'ye göre; hükümet bir kanunla, ilkokullara din dersleri koymuş, memleketin çeşitli yerlerinde İmam-Hatip Okulları açmıştır¹⁰⁶.

Yazara göre; dini yaşantıya bu kadar çok tanınan tolerans Atatürkçülüğe aykırı bir yönelimin sonucudur. İnkılaplara bağlı kesim, genellikle bu düşüncelere sahip iken yobaz çevre Arapça ezan yaşağının kalkmadığını, kızların sokaklarda açık saçık

¹⁰⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s. 115.

¹⁰⁵ A.g.e.s. 549

¹⁰⁶ A.g.e., s. 540

dolaştığını ve mekteplerde kızlarla erkeklerin bir arada okuduklarını düşünüyor ve devrimi eleştiriyorlardı¹⁰⁷.

Ne yazık ki şeyhler ve din adamları laikliğe olan düşmanlıklarını her zaman ortaya koymuşlar ve halk üzerinde etkili olmuşlardır. Yobazların halk üzerinde nüfuzu vardı. Dinin günah dediklerine, kendilerinin uyduğu genellikle görülme de halk onlar hakkında hala olumlu düşüncelere sahipti.

Ulusal Kurtuluş Savaşımızı bir devrime dönüştüren, saltanatın ve hilafetin kaldırılması ile tekke ve zaviyelerin kapatılması, eğitimin birleştirilmesi, Medeni Kanunun kabulü gibi bazı kanunların çerçevesinde laikliğin kurumsallaştırılması olmuştur.

Osmanlılarda laiklik sorunu özgür düşünce ortamında ortaya çıkmamıştır. Skolastik zihniyet içinde, ancak özümledikleri değerler çerçevesinde yaşıyorlardı. Bu skolastiği söküp atamamışlardır. Osmanlıda tarihi determinizm aklın özgürlüğünü sağlayacak kültürel ortamı önlemiştir. Felsefi planda tartışılmayan laiklik, politik ve hukuki alana itilmiş ve çözüm aranmıştır. Bu yüzden Türkiye'de laikliğin ve onun gerektirdiği siyasal hukuki yapılanmanın gerçekleştirilmesi toplumun kabul edemeyeceği bir operasyon olarak görünmüştür.

"Batı sömürgeciliği kontrol altına aldığı ülkelerde iki tip aydın yetiştirmiştir. Birincisi sömürge aydınlarıdır ki bunlar batı kültürünü özümsemiş ancak kendi kültürüne yabancılaşmış aydınlardır. Bunların etkinlik alanı da batılı sömürgeci ülke oluşu ve bu ülke kültürünün bir parçası haline gelmiş olmalarıdır. İkinci aydın tipi yarı sömürge statüsündeki ülkelerin Batı etkisi ile yarattığı aydınlardır. Bu aydınlar ne batı kültürünü özümseyebilmişler, ne de kendi kültürlerine bağlı kalabilmişlerdir. Osmanlı'nın son dönemlerde sahip olduğu aydın tipi, ikinci tiptir. Batı etkisiyle gelişen fikir akımları, evrensel düşünmeye bizde imkan verememiş olsa da karmakarışık bir toplumun islami doğmalarla yönetilmesinin yetersizliğini ortaya koymuştur. Bizde laik düşünce kültürel özeleştirisi sonucu değil, Batı'dan öğrenilen kurumların alınması sonucu oluşmuştur. Türkiye'de laikliğin, sağlıklı bir yoldan geliştiği pek söylenemezse de sadece kuvvete dayanan tepeden inme yöntemlerle gerçekleştirildiğini iddia etmek de haksızlık olur. Laikliğin halka empoze edildiği ve bugün hala gündemde bulunanları

¹⁰⁷ A.g.e., s. 542

beraberinde taşıdığı söylenebilir"¹⁰⁸. "Devrimini 1789'da gerçekleştiren Fransa'da bile din ile devletin ancak 1905'te birbirinden ayrıldığı düşünülürse islam ülkelerinin bugün içinde buldukları zorluklar anlaşılır"¹⁰⁹.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ulusculuk Türk kimliğinde, islamcılığın önüne geçmiş, radikal devrim fazlaca kabul görmüştür.

Bir toplumsal düzenin ve dünya görüşünün radikal biçimde değiştirilmesi, bunalımlara yol açabilir. Devrim kavramı kökten bir davranışı o da toplumsal direnişi çağırır. Türk Devrimi, tarihte çok büyük güçlüklerle gerçekleştirilen devrimlerden biridir. Atatürk'ün bir asker ve diplomat olarak büyüklüğü buradadır. Bu hareket işte ve dışta düşman koalisyonu ile karşılaşmış ancak adım adım zafere ulaşılmıştır. İttihatçıların lekelediği Türk adı baştan Mustafa Kemal olmak üzere bir avuç devrimcinin çabalarıyla saygınlık kazanmıştır.

Ulusal ve laik devlet Türk Devriminin temel fikirleridir. Ümmet toplumundan ulus olmaya geçip sağlanmıştır. Artık Osmanlılık yoktur, ulusculuk vardır.

Yani Türkiye'de din ideolojisi yerine ulusal ideoloji hakim olmuştur. Şariat hukuku ve medrese eğitimi artık uygulanmamaktadır. Türkiye'de demokrasiye geçiş sağlanmıştır.

4- İnkılâpçılık

Atatürk'ün önderliğinde başarılan inkılap akla ve bilime dayalı evrensel bir medeniyettir. Bu bazı çevrelerin iddia ettiği gibi dinden ve milliyetten çıkmak değildir. Batı medeniyetine yaklaşılmıştır. Ancak milli benliğe de kavuşulmuştur. Atatürkçülüğün bütün ilkelerinin kaynağı Fransız Devrimidir. Türk inkılabı hümanisttir. Atatürk'ün ilkeler haline getirdiği dünya görüşüdür. Bu görüşün eylem aşaması ise ihtilaldir. 1919-1927 yılları arası Türk inkılabının eylem aşamasını oluşturmuştur. Kurumlayıp gelişme ve yerleşme dönemleri ise 1919-1938 yıllarına kadar devam eder. Hatta bugün de devam etmektedir. Türkiye'nin çağdaşlaşmasının tek aracı inkılaplardır. Bu inkılaplar dinamiktir, atılımcıdır. Türk inkılabı kendine özgüdür, taklitçi değildir.

¹⁰⁸ Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, 3. baskı, İmge Kitabevi yay., Ankara, 1994, s. 272.

¹⁰⁹ *A.g.e.*, s. 273

Yakup Kadri'ye göre; Türkiye'de, misli görülmemiş bir inkılâp olmuş, yüzyıllardan beri ortaçağın karanlıkları içinde bir hamleyle silkinip kalkınarak en ileri bir medeniyet aydınlığına doğru yürümüştür. Ancak bir inkılabın plansız, teşkilatsız, kadrosuz yürümesi çok zordur¹¹⁰.

Cumhuriyet rejimi ile birlikte çağdaşlaşma amacına uygun olarak inkılâplar uygulanmıştır. "Herkes şapka giyiyor, sakal ve bıyıklar tıraş edilmiştir. Kadınlar peçelerini sıyırmışlardır, suvareler suvareleri, balolar baloları takip ediyor, okullarda kızlar oğlanlarla bir sırada ders okuyor, spor meydanlarında yarı giyimli, yarı çıplak birbirleriyle boy ölçüşüyor; yerde otomobil, havada uçak kullanmasını biliyor ve paraşütle atlayan kahraman gençler arasında artık hiçbir cins farkı kalmamıştır. On yıl içinde, bozkırın ortasında, bin yıllık İstanbul şehriden daha mükemmel, daha medeni binaları, caddeleri ve meydanlarıyla bir devlet merkezi kurulmuştur. Yüzlerce, binlerce kilometrelik demiryolları, bir vücuttaki şahdamarları halinde dağılık vatan parçalarını birbirine bağlamak üzere doğuya, batıya dal budak salıyor"¹¹¹.

Ancak bütün bunlara rağmen inkılâplara haksızlık ederek Tanzimat inkılâplarıyla, Cumhuriyet devri inkılaplarını karşılaştıran aydınlar da çıkmıştır. Yakup Kadri'ye göre; bu aydınlar arasında millet vekilleri bile vardır. Bunlara göre festen şapkaya geçmenin, kavuğu atıp fesi giymekten daha büyük bir ehemmiyeti mi vardır? Tanzimatçılar da tepeden tırnağa kıyafet değiştirmişlerdir. Sakal ve bıyıklarını o devrin Avrupa modasına göre kesip taramışlardır. Dazlak kafalarının saçlarını enselerine kadar uzatmışlardır. Garp sisteminde okullar, kışlalar, hastaneler açmışlardır. Tersaneler, tezgahlar, kızlarına okuma yazma öğretmişler, musiki dersi verdirmişlerdir. Bütün bunlar, elli altmış yıl sonra bir yeniçeri kıyımından farkı olmayan 31 Mart'ları bir kabakçı Mustafa isyanından ayırt edilmeyen Babıali baskınlarını ödeyebilmiş midir?¹¹².

İnkılâpçı aydınlar dahi kötümserliğe kapıldıkları halde Kemalizm İnkılâbının meydana koyduğu eserin azametini takdirden vazgeçememişlerdir. Ancak bu eser onlara tepesi yerde, temelleri havada ve her an devrilmek tehlikesi içinde bir Ehram gibi görünmektedir.

¹¹⁰ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s. 111

¹¹¹ A.g.e., s. 44

¹¹² A.g.e., s. 44

Türk Devriminin temelini oluşturan inkılâplar herkeste aynı etkiyi uyandırmamıştır. İnkılabı hayatın dış şekillerini değiştirmek olarak düşünmeyen hatta bir konfor ihtiyacı olarak düşünmeyen insanlar da toplumda hakimdir. Bu insanlara göre içimizde yeni bir hayat hamlesiyle çatlayan şey yeni bir şekle vücut verir, yani yeni bir kabuk bağlar. Fakat bu safhada artık inkılaptan bahsedilemez. Burada bir çeşit hayatın kalıpları vardır. Biz inkılabın böyle bir safhasına gelmedik. "Bizim ruhumuzdaki yeni hayat prensibinin, yeni hayat özünün tomurcuğu da çatlamadı. Çatlamış olsaydı, memleketteki hayat şartlarının yalnız küçük bir ekalliyet lehine değil bütün millet için değişmiş olması lazım gelirdi."¹¹³

Çağdaş düşünceli devlet adamları arasında çağdaş bir Türk toplumu kurulması için öncelikle halkın sosyal hayat şartlarının değiştirilmesi gerektiğini düşünenler olmuştur. Halka medeni bir surette yaşamak, "muasırlaşmak", batılılaşmak nedir, bunları bir takım canlı belgelerle öğretmek idare amirlerinin ilk görevidir. Böyle düşünen devlet adamları modern köyler kurma çabasına girmişler, dans ve konferans salonlu kulüpleri bunun için açmışlardır.

Devlet idarecileri her ne kadar yenilikleri gerçekleştirmekte ve uygulamakta olsalar da bir kısım halkın yeni olanı kullanmak yerine eski alışkanlıklarını devam ettirdikleri görülmektedir. Bunun nedeni ise inkılapların yüzeysel olması, dışarıda kabul edilip, insanların kafasına yeterince yerleşmemiş olmasıdır. Ancak Cumhuriyetten sonra yeni yapılar oluşturup, halkı bunlardan yararlanmaya teşvik eden valiler, Belediye Başkanları gibi devlet adamlarının olduğu da reddedilemez.

Yakup Kadri'ye göre; milletlerin hayatı düpedüz bir nesne değildir. Bunun birçok girintileri ve çıkıntıları vardır ve buna ait problemler, birbirini takip eden tezler, antitezlerle doludur. Madem ki inkılaptan bahsediyoruz, ister istemez, kafanın bu tez ve antitez idmanlarını şöyle bir yana bırakıp yalnız bir taraflı olmak ve dünyayı yalnız bir zaviyeden görmek mecburiyetindeyiz. İnkılapçılık düsturuna göre gerçek ve samimi bir inkılapçı ne kendisinden başka düşünenlerin tenkidini hoş görmek ne de bir sürü fasıl gerçeklerin muhalefeti karşısında irkilmek hakkına sahiptir. O, sırtına aldığı tarihi vazifeyi herkese ve her şeye rağmen başarmak zorundadır. İnkılap sert bir mantıklı metotla uygulanır. Yeryüzünde yumuşak ve tatlı mantıklı bir inkılap yoktur¹¹⁴.

¹¹³ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, s. 129

¹¹⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s. 112-113.

"İnkılap davası kendiliğinden yürümekte olan bir şey değildir ve bunun yüksek prensipleri henüz bütün kafalarda-hem de bütün ileri telakki edilen kafalarda-tamamiyle yer tutmuş bulunmaktan uzaktır"¹¹⁵.

"Bir İnkılap sadece prensiplerden kurulu ideolojik bir mefhum değildir. Bunun bir de politika ve taktik yönü vardır. Hiçbir inkılap hareketinin bunlara dayanmadan yürütüldüğü görülmemiştir. Politikada ise elastiklik esastır"¹¹⁶. "İnkılapların gerçekleşmesinde fiili zorlama esastır"¹¹⁷. "Biz inkılapçıyız derken ne 93 İnkılapçıları gibi bütün insanlara hürriyet ve müsavat getirmek, ne de oktober ihtilalcileri gibi bir sınıfı öbür sınıflara hakim kılmak iddiasında bulunuyoruz"¹¹⁸.

Atatürk, Türkiye'yi çağdaş milletler seviyesine getirmenin düşmanı denize dökmekten daha zor olduğunu biliyordu. Ancak bunun da üstesinden mutlaka geleceğine inanıyordu.

İnkılâbın getirmeyi amaçladığı değişikliklerin kitleselleşmesi üzerinde de durmak gerekir. Aydınımızın şu görüşleri anlamlıdır: "Yıllar yılıdır, geceli gündüzlü haykırıp durduğumuz inkılap kelimesinin daha (i) harfi bile buraya aksedememiş, kabahat kimde? Bu halkta mı? Hayır, bin kere hayır; kabahat bir inkılâbın plansız, teşkilatsız ve tekniksiz yapılabileceği hayaline kapılanlardadır. İki üç maddelik bir kanun, valiye, polise, jandarmaya birer emir... Her şeyi olmuş bitmiş farz ediyoruz, bu kanunların, bu emirlerin kafaların içi şöyle dursun hatta dışını bile değiştiremediğini görmek istemiyoruz."¹¹⁹.

İnkılâbın tamamlanmış olduğu görüşünün yaygınlığı yeni atılımların önünde önemli bir engeldir. Yapılanların yeterliliği ve kusursuzluğu hakkındaki inanç değişimin boyutunu sınırlandırmıştır.

Cumhuriyet dönemi değişiklikleri temelde tanzimat dönemi değişikliklerinden ayrı düşünülemez. Çünkü devletin aynı bürokrat unsurlarla yönetilmesi önceki dönem değişikliklerinin aşılamamasına neden olmuştur. Buna paralel değerlendirmeyi şu

¹¹⁵ A.g.e., s. 218

¹¹⁶ A.g.e., s. 62

¹¹⁷ A.g.e., s. 114

¹¹⁸ A.g.e., s. 114

¹¹⁹ A.g.e., s.109

paragrafta görebiliriz: "Ne vakit sönmüş bu ateş mi? diyeceksin. Ben sana söyleyeyim: Bu ateş, Kemalist Türkiye'nin anahtarlarını Babıali tembelhanesinin bekçileri eline teslim ettiğimiz gün sönmüştür... O uğursuz ve fasıl müessesenin dalkavuk izzetlileri idarei maslahatçı saadetlileri aramıza katıldıkları, devlet, hükümet makamlarının hatta meclis ve Parti teşkilatının başına geçtikleri andan itibaren bence artık bir inkılap rejiminden bahsetmemize imkan kalmamıştır. Çünkü hareket düşmanı, bunak bir bürokrasinin kanunları, nizamları, idare usulleri, bunlar vasıtasıyla bütün o dinamik İnkılap prensiplerinin elini ayağını kısıvrak bağlamıştır. Bu köhne mevzuat ile Anayasa hükümleri birbirine o kadar zıttır ki, millet, kendisini adeta bir labirent içine girmiş gibi hissediyor... Şu halde maziyi kökünden tasfiye etmemiş, dış örgüsünü kendi bünyesine göre yeni baştan dokuyamamış ve öncü kadrolarını hala teşkil edilememiş olan inkılap akibetinden nasıl emin olabilir? Ona, Tanzimat hareketinin üçüncü bir tekerrüründen başka ne anlam verebilirsin?"¹²⁰. "Ne yazık ki 1950 lerde çözümlenmiş olması gereken sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlar 1970'lerde bile devam etmektedir"¹²¹.

Yakup Kadri'ye göre; bağımsızlık savaşında, Anadolu'da bir toprak parçası değil, bir fikir, bir iman korunmuştur. Bağımsızlık savaşında amaç tek ve basittir; "ya İstiklal, ya ölüm!". Sonraları ekonomi, kültür ve medeniyet alanında değişiklikler amaçlanmıştır. Ancak bu konulardaki öneriler de fazlalaşmıştır. Önerilerin çokluğu sorunun tümüyle kavranmasını önlediğinden değişikliklerin önceki reformlardan farksız olmasına yol açmıştır¹²².

5- Devletçilik

Devletçilik; yarı sömürge ekonomisine sahip olan Türkiye'nin kültürel ve siyasi bağımsızlığını ekonomik bağımsızlığına dayandırmak amacıyla uygulanan, Türkiye'nin kendi şartları ve dünyada 1930 yılında yaşanan ekonomik bunalımın şartları sonucu ortaya konan ve Atatürkçü dünya görüşünün parçası olan bir modeldir. Yakup Kadri de devletçiliği şöyle tanımlar:

¹²⁰ A.g.e., s. 121.

¹²¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara, s. 17

¹²² Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Panaroma, s. 215

"Kemalizm adını verdiğimiz milli hareketin temel prensiplerini Halk partisi üyelerinin her biri kendine göre tefsir etmiştir. Kimileri tarafından tekellilik, kimileri tarafından devlet kapitalizmi, kimileri tarafından da bir nevi sosyalizm ile devletçilik karıştırılmıştır. Oysa devletçilik bunların hiçbirisi değildir. Türk devletçiliği yalnız Türk milletinin ekonomik bünyesinden doğma ve yalnız onun ekonomik zaruretlerine cevap veren bir sistemin adıdır. Bunun tarifini batı dünyasının ve batı ilminin hiçbir kitabında bulamayız. Türk milleti, siyasi istiklalini kazandığı, kendi yurdunun gerçek sahibi ve gerçek efendisi olarak yaşamaya karar verdiği gün, Kurtuluş Savaşından daha çetin bir davayla karşılaştı: Ekonomik kalkınma davası..."¹²³. Bu dava için tekniğe, bilgiye ve sermayeye ihtiyaç vardı. Ancak bunların hepsinden halk mahrumdu. Çünkü bunlar yabancıların elindeydi. Para, yabancı bankalarda idi. Fabrikalar yabancılarındı. Esnaf sınıfını, tüccarları yabancılar oluşturuyordu. Deniz kenarındaki şehirlerimiz birer kozmopolit limandı. Buralarda oturan yabancılar, Türkiye'nin mali ve iktisadi gücü üzerinde Babıalinin herhangi bir nazırından daha çok nüfuz sahibiydi. Ürünlerin fiyatlarını bunlar indirip, yükseltirdi. Pazarlarımızda bunların istek ve çıkarları hüküm sürerdi. Bunlar köylüyü köle gibi çalıştırırdı. İnsanlar malını hangi yollardan nereye süreceğini bilemezlerdi. Kapitülasyonlar kalkıp da bu yabancı efendiler imtiyazlardan mahrum kalınca şanslarını daha geri ülkelerde denemeye gittiklerinde, durum iyice içinden çıkılmaz bir hal aldı. Kemalist rejim Osmanlı İmparatorluğundan böyle bir Türkiye'yi devraldı. Ne tüccar sınıfı, ne zengin zümresi, ne de toprağına sahip çıkacak tabakası vardı. Bütün bu boşlukları dolduracak olan devletti.

Ekonomik kalkınma davamız normal gelişimini tamamlamış Batı ülkelerinde olduğu gibi, sadece iyi bir idare, kuvvetli bir teşkilat meselesi değildir. Bu bizim için vatanseverlik işidir. Bütün kaynaklarımızı yabancılar sömürmüştür. Türk milleti bağımsızlık savaşını, sadece işgal ordularını vatan topraklarından çıkarmak ve siyasi bağımsızlığını kazanmak için yapmamıştır.

Yakup Kadri'ye göre; Türk milleti aynı zamanda iktisadi esaretten kurtulmak için de bağımsızlık savaşı vermiştir. Çünkü ekonomik bağımsızlık olmadan siyasi bağımsızlık da olmayacaktır¹²⁴.

¹²³ A.g.e., s. 115

¹²⁴ A.g.e., s. 57

Taner Timur'a göre; Takrir-i Sükun Kanunu, Türkiye'deki iktidar kavgasının sonudur ve iktidarın kontrolünün Atatürk liderliğinde küçük burjuva kökenli asker-sivil devrimcilerin eline geçmesi demektir. Ancak devlet mekanizması içinde yer alan bu devrimciler bir sınıf olmadıkları için Kurtuluş Savaşı'nın başından beri İttifak halinde buldukları egemen sınıflara tekrar yaslanmak zorunda kalmışlardır. Devlet aygıtına göreli bir bağımsızlık kazandırmaları, Türkiye'de mevcut olan Devlet geleneğini devam ettirdiği gibi, üretim güçlerinin gelişmesine de klasik burjuva devrimlerinden ayrı, Türkiye'ye özgü bir kişilik vermiştir. Sınıfsal anlamı üzerinde fazla durulmayan "devletçilik" olgusunun Türkiye'de bu kadar köklü akışının ve bir sürü fikir karışıklığına yol açmasının nedeni budur¹²⁵.

Ergün Aybars'a göre; Atatürk'ün "Devletçilik" ilkesine göre ; siyasi ve kültürel bağımsızlık ekonomik bağımsızlığa dayanır. Model tümüyle Türkiye'nin yapısına, gereksinimlerine ve koşullarına uygun, halkın istek ve özlemlerine karşılık veren, toplumu keskin sınıf farkları ve çatışmaları yaratmadan dengeli biçimde kalkındırarak ve refaha ulaştıracak bir model olmalıdır. Bu ekonomik model hem siyasi, hem de sosyal hak ve özgürlükleri bağdaştırmalıdır¹²⁶.

Devletçilik fikri Cumhuriyet Türkiye'si için yeni bir fikir değildir. Taner Timur'a göre; 1930'da Atatürk, Afet İnan'a medeni bilgiler kitabı için ılımlı devletçilik fikrini dikte ederken ve aynı yıl İnönü, Sivas'a demiryolunun ulaşması dolayısıyla verdiği nutukta Serbest Fırka'ya karşı "devletçilik" sloganını ortaya atarken yeni bir dönemi başlatıyorlardı. Türkiye'nin temel politikasını çizen ve yürüten bu iki devlet adamının ağzında "devletçilik" siyaseti, kapitalizme bir alternatif değildi. Aksine onu devlet olanakları ile takviye etmeyi ve geliştirmeyi öngörüyordu¹²⁷.

Kapitalist dünya buhranının etkisi ile Türkiye'de devletin ekonomik hayata müdahalesi artmıştır. Devletçilik politikası 1930'larda yoğun olarak millileştirme hareketleri ile ortaya çıkmıştır.

¹²⁵ Taner Timur, a.g.e., s. 71-72.

¹²⁶ Ergün Aybars, Atatürk Çağdaşlaşma ve Laik Demokrasi, 1. baskı, İleri Kitabevi yay., İzmir, 1994, s. 137.

¹²⁷ Taner Timur, a.g.e., s. 124

Yakup Kadri'nin de içinde bulunduğu kadrocular, devlet müdahaleciliğini ve devlet kapitalizmini ekonomiye egemen kılmak için Atatürk'e hizmetlerini sunan, orta sınıf kökenli küçük bir kadro'durlar.

"Dünya kapitalizminin buhranı altında, Türkiye'yi kapitalist olmayan bir yolla sanayileştirme fikrini savunan Kadrocular, "Programlı devletçiliği" kalkınmanın yolu olarak görüyorlardı. Devletçilik, özel teşebbüsün olanaklarını aşan bir işletmeciliği öngörürken, kadrocular daha sistemli ve özel teşebbüsü de kontrol altına alan bir devletçiliği savunuyorlardı. Türk Devriminin iktisadi siyasetini radikalize ediyor, sınırlarını genişletiyordu"¹²⁸.

Türkiye'nin devletçiliği kendine özgüdür. Geri kalmış ülkelere örnek olmuştur. Emperyalizmi yenen bir ülke iktisadi bağımsızlık savaşında da aynı başarıyı göstermiştir.

¹²⁸ A.g.e., s.165-166

B- KEMALİZMİN GETİRDİĞİ YENİLİKLER

1- Kemalizm Nedir?

Kemalizm, Türk Devrimi'nin düşünce sistemidir. Atatürkçü dünya görüşü bir ideolojidir. Türk İnkılabı kısa sürede, kuvvet kullanarak başarılmıştır. Akılcıdır, bilime ve hümanist değerlere dayanır. Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak Kemalizm'in ülküsünü oluşturur. Atatürkçü dünya görüşü cumhuriyetçilik, milliyetçilik, laiklik, halkçılık, devletçilik, inkılapçılık adı altında altı ilkedir. Her bir ilkenin ayrı önemi vardır. Türk Devrimi'nin ilkeleri gibi teorisi ve pratiği de Atatürk tarafından yapılmıştır. Yakup Kadri'nin bakış açısına göre Kemalizm'in tanımı şöyledir:

"Milli irade dinamizması etken ve idraklı bir kudret olarak ortaya çıkması sonucu, Kemalizmin getirdiği yenilikler uygulanabilmiştir"¹²⁹.

"Türkiye'de gerçekleşen inkılap ilerici ve halkçı bir rejimdir. Bunun kendine mahsus bir takım prensipleri vardır. Ve bunun adına Kemalizm denir. Kemalizm bütün geri kalmış ve köle milletleri irtica zincirinden ve emperyalizm boyunduruğundan kurtaracak bir kurtuluş yoludur"¹³⁰.

Bugün modern Türk Devleti'nin kuruluşunda ve belli bir süre genel politikasının yürütülmesinde temel olan fikir ve ilkelerin bütünü "Kemalizm"dir.

"Geniş bir ülkenin yeniden kurulması ve bir milletin yekpare bir blok halinde harekete getirilmesi Kemalist inkılap ile olmuştur. Bir inkılabın plansız, teşkilatsız, kadrosuz yürütülebileceğini iddia eden, Mustafa Kemal'in açtığı çığırda yürüyen gençler omuzlarına aldıkları sorumluluğun önemini hissedememişler ve yüreklerinin azmini bilememişlerse, birtakım prensiplerin, formüllerden ibaret olan kanunlar, valilere, polislere jandarmalara verilen emirler Kemalist inkılabı yürütüp, başarmaya kafi gelmeyecektir"¹³¹. Yakup Kadri, Kemalizm'in prensiplerinin uygulanmasında yeterince çaba gösterilmediğini düşünmektedir. Bu konuda tavrı karamsardır.

"İnkılap bir zorlama uygulaması olmakla birlikte burada Rusya'da, Almanya'da birçok barbarca oluşumlarını görüp işittiğimiz terör rejimi de kastedilmemektedir. Halk

¹²⁹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara, s. 179

¹³⁰ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Panorama, s. 301

¹³¹ A.g.e., s. 112

polis ve jandarma yumruğuyla ileriye doğru itilemez. Zorlama derken "fikirden gelen bir zorlama", yalnız fikir zoru kastedilmektedir"¹³².

Yakup Kadri'ye göre; güzel prensiplerin yaptırımı ancak Milli Mücadelede kazandığımız zaferin başlıca sırrını oluşturan "kollektif heyecan"dır. Bu prensipler, zabıta kuvvetiyle kafalara yerleşmez; her sınıf halkın okumak, yazmak bilmeyen köylüden tahsilini Avrupa Üniversitelerinde tamamlamış aydınlara kadar, her sınıftan halkın bunlara gönülden inanması ve bunları gerçekleştirmek için elbirliğiyle yeni bir mücadeleye gönülden atılması lazımdır¹³³.

Kemalizmin doğru ve açık tahlilini şu satırlarda görmek ve yazarın düşüncelerini anlamak mümkündür:

"Yıllar yılıdır, geceli gündüzlü haykırıp durduğumuz "inkılap" kelimesinin (i) harfi bile buraya aksedememiş. Kabahat kimde? Bu halkta mı? Hayır, bin kere hayır; kabahat, bir inkılabın plansız, teşkilatsız ve tekniksiz yapılabileceği hayaline kapılanlardadır. İki üç maddelik bir kanun, valiye, polise, jandarmaya birer emir... Her şeyi olmuş bitmiş farz ediyoruz; bu kanunların, bu emirlerin-kafaların içi şöyle dursun-hatta dışını bile değiştiremediğini görmek istemiyoruz. Umumi müfettiş bey, halkı Avrupai yaşayışa alıştırmak için-misafirlerini akşam yemeğine smokinle kabul ediyor; bizim, lisenin müdürü ise, bütün gün mektebin içinde ökçesiz terliklerle dolaşiyor; biri, yeni sosyal nizamı kurmak, öbürü kafaları işlemek gibi iki çetin vazifeyi üzerlerine almış bulunan bu adamların her ikisi de bence, başka başka bakımlardan inkılap metodumuzdaki aynı axiome hatasının kurbanıdırlar. Ne o, ne de bu bir şey yapmaya muvaffak olamayacak, her ikisi de, ağır bir çarkı, boşlukta döndürüp duracak"¹³⁴.

Kemalizmin talihsizliği devrimciliğin, henüz geri yapısı değişmemiş bir topluma daha ileri bir uygarlığın gerektirdiği zihniyeti yerleştirme olarak anlaşılmasıdır. Bu zihniyet kıyafet, takvim, yazı, kanun gibi araç ve sonuç niteliğindeki şeyler yoluyla yerleştirilmiş ve yeni kuşaklara da böyle tanıtılmıştır. Atatürk, toplumsal değişmelerin yapılması için gerekli olan yeni bir yönü ve ortamı açtığı için büyük bir iş başarmıştır. Bu yöne döndükten sonra ülkenin düşünürleri, iktisatçıları, halkının meclise yolladığı temsilcileri tarafından plan ve kanunlarla, toplumsal değişmeleri gerçekleştirecek

¹³² A.g.e., s. 114

¹³³ A.g.e. s. 120

¹³⁴ A.g.e., s. 109-110

reformlar başlatılacaktır. Yakup Kadri'nin, Kemalizmin tahlilini yaparken hiç düşünmediği ve rolünü dikkate almadığı bir unsur vardır: "Halkının meclise yolladığı temsilcileri"..

Mustafa Kemal Atatürk neleri başardı? Kemalizm bize neler kazandırdı? Bu sorulara verilecek çok sayıda yanıt vardır. Mustafa Kemal kurtuluşu sadece emperyalizmin baskısından kurtulmak olarak düşünmüyordu. Herhangi bir milleti emperyalizmin baskısı altına alan nedenleri, o milletin sosyal, ekonomik ve kültürel bünyesinde arıyordu. Bu bünyede bir takım zayıflıklar varsa, bağımsızlığı uğrunda dökülen kanların da er geç heba olacağına inanıyordu. Benzeri görülmemiş bir askeri zaferle Türk vatanı düşman istilasından kurtulduktan sonra, Lozan Barış konferansındaki Siyasi zaferle Türk milleti bağımsızlığına kavuştu, ancak her şeyin bitmediğini Mustafa Kemal biliyordu. Hemen yeni devrim savaşına atıldı. Öbüründen kolay olmayan bu savaşta elde etmek istediği neydi? Türk Milletini sosyal, ekonomik ve kültürel bakımdan çağdaş medeniyet ölçülerine göre en ileri bir seviyeye erdirmek.

Mustafa Kemal böylece, Birinci Dünya Savaşının sonunda, büyük küçük herhangi bir iyi niyet sahibi devlet tarafından çözümü bulunamayan "Milletlerin kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi" davasını kendine özgü Milli Mücadele metodu ile çözmüş ise yine İkinci Dünya Savaşı sonrasının en büyük davasını oluşturan "geri kalmış milletlerin geliştirilmesi, kalkındırılması" problemini de daha o zaman ortaya koymuş ve böylece yalnız Türkiye tarihinde değil, dünya tarihinde yeni bir devir açmış, insani görüşe, hak ve adalet prensiplerine dayanan bir devrimin öncülüğünü yapmış oluyordu.

İşte biz bu devrim ideolojisinin adına Kemalizm diyoruz. Komünizm, Faşizm gibi siyasi doktrinlerin yapıcı tarafı olmadığı gibi bunlar çağdaş medeniyeti temellerinden sarsmak ve içine dağıtıcı unsurlar sokmakla kalmıştır.

Kemalizmi, vatanını düşman işgalinden kurtaran bir Türk Generali'nin hareketinden ibaret sananlar ve mücadeleyi takip eden sosyal, ekonomik, kültürel kalkınma çabamıza sadece Batılılaşmaya yeltenme gözüyle bakanlar Kemalizmin gerçek manasını anlasalar ve onu benimsemeye çalışsalar ülkelerinin tehlikeli durumlara düşmelerini önleyebilirlerdi.

Yeni bir dünya görüşünü getiren Kemalizm yanlış yorumlara uğramıştır. Hatta, bizim tarafımızdan dahi onun fikir içeriği bir yana bırakılıp sadece destani yönü

üzerinde duruldu. Oysa Mustafa Kemal bir destan kahramanı olduğu kadar bir fikir adamıdır. Çünkü düşünce ile eylemi birleştirmeyi bilmiştir. Bu da Kemalizmin özelliklerinden birdir. Yani Kemalizm hem bir ideoloji, hem de o ideolojinin uygulanma metodu niteliğini taşır. Bu yüzden Kemalizm bir ütopya olmaktan kurtulup, yaratıcı, yapıcı, kurucu dinamik bir fikir sistemi haline girmiştir.

Bu sayededir ki yeryüzünün yabancı baskısı altında ezilen milletleri kurtuluş savaşlarını başarmışlar ve geri millet durumundan sıyrılıp, ileri millet olma çabasına koyulmuşlardır. Daha düne kadar Kemalizm bunların ağzında parola idi ve Mustafa Kemal'in resmini bir muska gibi koyunlarında taşıyorlardı.

Atatürk'ün açtığı yol bütün dünyayı dolanan bir yoldur. Bu yüzden "Atatürk, izindeyiz" demek yeterli değildir. Onun bize bıraktığı tarihi misyonu bütün ağırlığıyla omuzlarımızda taşımasını da bilmeliyiz.

2- Türkiye Büyük Millet Meclisi

Demokratik idarenin ruhu Büyük Millet Meclisidir. Ankara'da mebus ünvanını taşıyanlar da milletin en aydın, en seçkin ve en çok ilme sahip kişilerini temsil etmiyorlardı. Bunların çoğu doğrudan doğruya halktan çıkmış basit, mütevazı kimselerdir. İyi niyetlerinden, milliyet ve imanlarına aşırı bağlılıklarından başka faziletleri yoktur. Hatta bazıları Türkelini baştan başa ilahi bir ateşle tutuşturan fikirlerin enginliğini ve azametini tamamıyla kavrayamayacak derecede dardırlar. Bu nedenle bu zümre Meclisi henüz Avrupa parlamentolarına göre düzenleyip kurmayı başaramamıştır. "Buranın ne sağı, ne solu, ne de ortası vardır. Azaları arasında milli davamızı kazanmak emelinden başka sabit ve berrak bir fikir ve prensip tesanüdü yoktur. Bununla beraber eski zamanlarda olduğu gibi ortada şimdiden muhalif ve muvafık sıfatlarını taşıyanlar vardır. Fakat bu muhaliflerin muhalefeti nelere kadar dayanıyor? Bu muvafıkların muvafakatleri ne temellere dayanmaktadır? İşin bu cihetini açık ve kesin olarak anlamak mümkün değildir... O ayrı ayrı baktığımız zaman manevi değerlerini gereği gibi anlayamadığımız insanlar hep bir araya gelip de hislerini ve fikirlerini hep bir ağızdan söyledikleri vakit bütün milletin şuurunu ve iradesini eşi

görülmemiş bir olgunluk ve açıklıkta tecelli eder görüyoruz."¹³⁵ 1921'lerde meclisin durumu böyleydi.

Önceki meclislerin havası ise daha resmi olduğu gibi millet şuurunu hissetmek bile çok zordu. Mebuslar daha bilgiliydi ancak Babıali memurundan farklı değildiler. Halkın gerçek duygularını temsil edemiyorlardı. Ancak yeni meclis oldukça demokratik bir görünüm sergilemekle birlikte Anadolu halkını temsil ediyordu ve halka yakındı. Aldığı kararlar belki siyasi ve ilmi değerden mahrumdur. Ancak isabetli ve zamanında kararlar alınmaktadır.

Yakup Kadri'ye göre; Reis Mustafa Kemal Paşa'nın bütün Anadolu ordularına başkumandan seçilişi de işte bu çeşit kararlardan biridir¹³⁶. Bu karar bütün halkı sevindirmiştir. T.B.M.M. bu zor dönemde milli iradenin kaynağı olduğunu ispatlamıştır.

"Büyük Millet Meclisi'nin dış görünüşüne bakılırsa ne kadar sade olduğu anlaşılır. Milli hükümetin merkezi bir yangın harabesinden başka bir şey değildir. Bütün cihana kafa tutan ve batı aleminin saldırgan ve istilacı dalgalarına karşı şarkın eşliğinde biricik geçilmez seti meydana getiren Büyük Millet Meclisi bu harabenin bir kenarında bir katlı, mütevazı, küçük bir binadır. On yıllık sürekli bir mücadeleden sonra hala sayısız düşmanlarla dövüşen Türk milletinde azim, irade, kuvvet ve kahramanlık fazilet ve ümit adına ne varsa hep bu bir katlı küçük binanın içinde bulunuyor"¹³⁷.

Cumhuriyetten sonra milleti temsil edenler farklılaşmıştır. Yakup Kadri'ye göre; bunlar ağırbaşlı, ağır yürüyüslü insanlardır. Başlarını çevirip sağa sola bakmazlar bile. Rahat ve kalantor gösterişlerine rağmen için için kaygılı bir halleri vardır. Genellikle fazla kalınlaşmış gövdelerini güçlkle taşıyor gibidirler. Hepsi de başka başka yaşlarda, başka başka mesleklerde, başka başka seçim bölgelerinden gelme mebuslardır. Mesela kimi emekli vali veya general, kimi medreseli hoca, kimi köy ağası veya kasaba eşrafıdır ve aralarındaki yaş farkını en az on beşten başlayarak otuz beş yıllarla saymak lazım gelir. Birtakım siyasi ve mali hiyerarşiler bunları muhtelif sınıf ve derecelere taksim etmiştir. İçlerinde itibarlıları, gözdeleleri, zenginleri olduğu gibi, sıralarda el kaldırıp indirenleri, başlarını sokacak iki odalı ev bulmakta, kış gelince kömür tedarik

¹³⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ergenekon*, 2.baskı, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 1990, s. 84

¹³⁶ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*, 13. baskı, Birikim yay., İstanbul, 1979, s. 174.

¹³⁷ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ergenekon*, s. 60-61

etmekte zorluk çekenleri de vardır. Nitekim, o ağır adımlarla parti binasının köşesine varınca birinci sınıf mebusların birdenbire değişip çevikleşen bir yürüyüşle Bankalar caddesine saptıkları, öbürlerinin ise daha ziyade ağırlaşan adımlarla Samanpazarı'na, oradan Hal'e doğru yol aldıkları görülür. Bunlar, biraz sonra, evlerinin gündelik yiyecek ihtiyaçlarını tedarik için o kasap benim, şu manav senin diye dolaşıp dururken, öbürleri ya kerpiçin içki sofraları, ya Anadolu kulübünün avon masaları etrafında toplanıp eğleneceklerdir. Ancak genellikle yüzlerinde üzüntü, hal ve tavırlarında tedirginlik göze çarpmaktadır¹³⁸.

Yakup Kadri, meclisin ilk mebuslarından olan tecrübeli mebusların zamanla parlak kürsü başarılarını, kahramanca öne atılışlarını yitirdiklerini hatta doğru dürüst Meclis'in toplantı salonuna bile uğramadıklarını söyleyerek, meclis üyelerinin eski dinamizmini yitirdiklerini ileri sürmektedir. Eski meclis binasındayken, bir arı kovanı gibi işlek, canlı ve uğultulu olan meclis salonu birdenbire donmuş, içinde kaynaşan o insanlar birdenbire taş kesilmişlerdir, hatta otomatlaşmışlardır. Acaba asıl otomatlaşan, kalıplaşan İnkılap mıdır? Eğer böyle ise, Türk milletinin bu son kurtuluş ve kalkınma hamlesi de boşa gitmiş; Tanzimat ve Meşrutiyet tecrübelerinin yanı başında, tarihin tozlu vesikaları arasına göçüp katılmak üzere demektir¹³⁹.

Bu arada Kemalizmin prensipleri ile ilgili olarak yapılması gerekenler henüz yapılmamıştır. "Ortaya atılan davaların hiçbiri daha halledilememiştir. Büyük Millet Meclisi zabıtname külliyatını dolduran ileri İnkılap kanunlarının hiçbiri henüz hayata geçmemiş ve Kemalizm prensipleri çorak vatan topraklarına kök salmak şöyle dursun, henüz birkaç kişinin elinde evrilip çevrilmeye mahkum birer laboratuvar nebatı halinde kalmaktan kurtulamamıştır"¹⁴⁰. Bu düşünce yazarı Tanzimat dönemi yenilikleri ile Cumhuriyet döneminin getirdiği yenilikleri aşırı kötümser bir şekilde kıyaslamaya götürür. Ancak haksızlık ettiğinin de farkındadır.

Meclisin Türk Milleti için ne ifade ettiğine kısaca değinmek yararlı olacaktır. Gerek T.B.M.M., gerekse 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu halk hakimiyeti fikrine dayanmaktadır. Meclis, Türkiye Cumhuriyeti'nin rejiminin yapısını belirleyen önemli bir kurumdur. Egemenlik ulusa aittir, onun adına kullanma yetkisi meclisindir. İnkılap,

¹³⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s. 41

¹³⁹ *A.g.e.*, s. 43.

¹⁴⁰ *A.g.e.*, s. 43.

Cumhuriyete engel olan unsurları kendi kanunlarıyla ortadan kaldırmıştır. Atatürk Cumhuriyet fikrine 1902'den bu yana sahiptir 1919 yılında, Mazhar Müfit Beye "zaferden sonra, hükümet biçimi cumhuriyet olacaktır" diye not ettirmiştir. Milli Kurtuluş Savaşı sırasında Cumhuriyetçi fikirlerini "milli bir sır" gibi saklamıştır. Ancak Cumhuriyetçi eğilimleri de sezilmiyor değildir. Kurtuluş Savaşı boyunca Milli Kahraman olarak ortaya çıkmış ve otoritesi artmıştır. Bazı egemen sınıflar siyasi kavgalarını Atatürk'ün şahsına yöneltmişler, onun diktatör olma tehlikesine işaret etmişlerdir. Daha birinci T.B.M.M.'de teşekkül eden ikinci Gurupta bu eğilim açıkça ortaya çıkmıştı. Lozan'a emperyalist kamp işbirlikçi Osmanlı Hükümetini de çağırınca, saltanatı derhal kaldırmak gerekti. Atatürk bu görüşmelerde de dirençle karşılaştı, meseleyi çözüme bağlamak için Mecliste bir sıranın üstüne çıkarak şunları söyledi: "Hakimiyet ve saltanat hiç kimseye, ilim icabıdır diye, müzakere ile, münakaşa ile verilmez, kudretle ve zorla alınır. Nitekim Türk Milleti hakimiyet ve saltanatı, isyan ederek eline bilfiil almıştır. Burada toplananlar, Meclis ve herkes meseleyi tabii görürse fikrimce çok iyi olur. Aksi takdirde hakikat gene usulü dairesinde ifade olunacaktır. Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir" .

Saltanat ilga edildi. Ancak hesaplaşma bitmedi. Meclise yeni bir kanun geldi. Bu kanun teklifi, doğum yerleri o günkü Türkiye sınırlarının dışında kalan veya bir seçim bölgesinde en az beş yıl geçirmemiş olanların seçilme hakları ellerinden alınıyordu. Teklif, Mustafa Kemal'i hedef alıyordu. Atatürk söz aldı ve "eğer düşmanlar maksatlarına tamamen muvaffak olsalardı, Allah muhafaza etsin, buraya imza koyan efendilerin memleketleri de hudut dışında kalabilirdi" dedi. Kanun teklifi reddedildi.

Bütün bu gelişmeler, Atatürk'ü birinci B.M.M.'ni feshederek, bu arada örgütlenen C.H.P. ile bir an önce yeni seçimlere gitmeye zorlamıştır. Atatürk yeni seçimlere 9 umde başlıklı bir programla girmiştir. Seçimlerde ikinci Gruptan kimse kazanamamıştır. Atatürk 9 umde'de henüz rejim konusunda açık bir tavır takınmamıştır.

Olağanüstü dönemin şartları altında Meclis Kuvvetler birliği esasına dayandı, İstiklal Mahkemeleri ile de ihtilalci yargı metodunu kullandı.

1924 Anayasası Cumhuriyet ilkelerine dayanır, çok partili demokrasinin oluşumunu hazırlar.

3- Harf Devrimi

"Ankara'nın çehresi ve bütün yeni Türkiye'deki hayat tarzı birdenbire değişmemişti. Bu, bir taraftan 1928 harf inkılabıyla beliren ve tarih, dil hareketleriyle kıvamını bulan bir fikir ve ilim uyanışının, öbür taraftan da milli kurtuluş prensiplerine dayanan bir iktisadi kalkınma savaşının alıp yürümesiyle başlamıştı. Gerçi ilk zamanlar, bu hareket ve cereyanların Türk Milletinde bu kadar tez ve feyizli neticeler vereceğini kestirmek müşküldü"¹⁴¹. "Hatta ilk zamanlar aydınlarımızın yeni harflerin zahmeti altında iki büklüm oldukları görülüyordu"¹⁴². Ancak zamanla bu çalışmalar daha kısa zamanda ve daha kolay yapılmaya başlanmıştır.

Yakup Kadri'ye göre; medreselerin kapatılmasından Şapka Kanunu'na kadar birçok inkılap hareketlerini yadırgayan ve gelenekleriyle hurafelerine bağlı nice insanlar da vardı. Devrimlerden çıkarlarına ters düştüğü için rahatsız olanlar da vardı. Köylünün nice yüzyıllık kabusundan uyanması ve köylüyü kasıp kavuran kasaba eşrafının zulmünden kurtuluşu harf devriminden sonra, çağdaş görüşlerle açılan köy okulları sayesinde olmuştur. Hatta kasaba eşrafının en korkulu rüyası bu okullardır¹⁴³.

Artık kızlar ile erkekler bir sırada ders görüyorlardı. Medreseler kapatılmıştı. Eğitim faaliyetleri, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştı. Halk yeni harfleri öğrenmiş ve uygulamaya başlamıştı. Yakup Kadri'ye göre; hala bu devrimi kabullenemeyenler yok değildi. Sarığını çıkarmadan önce medreselerin kapatılmasına en şiddetli bir tarzda muhalefet eden ve o devrin Milli Eğitim Bakanı kürsüde konuşurken ikide bir oturduğu sıradan ileriye doğru uzanıp, bir rufai dervişi gibi bağırarak mebuslar vardı¹⁴⁴. Yeni harfleri hiç bilmeyen, öğrenmeye de niyeti olmayan Vilayet Parti Başkanı da bunlardandır. Hatta bu adam merkezle yazışmalarını okuma yazma öğrenmiş akrabaları yolu ile sağlar, bazı tören günlerinde okumak zorunda olduğu nutukların müsveddelerini de bu okumuş akrabalarına hazırlatır, ezberlemek için

¹⁴¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, s. 183

¹⁴² Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s. 85

¹⁴³ *A.g.e.*, s.485

¹⁴⁴ *A.g.e.*, s.65

haftalarca cebinde taşır¹⁴⁵. Ama yine de yeni harfleri öğrenmektense bütün bunlara katlanmayı tercih eden bir devrim düşmanıdır.

Yakup Kadri, Kemalizm prensiplerinden sonraları taviz verildiğini düşünmektedir. Çünkü Hükümet bir kanunla ilkokullara din dersleri koymuş ve memleketin çeşitli yerlerinde İmam-Hatip Okulları açmıştır. Bazı dindarlara göre bu, hükümetin isteklerini kabul ettirememesi sonucu ortaya çıkan bir geri adım olarak yorumlanmaktadır¹⁴⁶.

Yapılan devrim küçük değildir. Vaktiyle Osmanlı Genel Kurmayı'nda dilde Enveriye Nizamnamesi'nin getirdiği şaşkınlığı yaşamış olan İsmet İnönü Paşa'ya Atatürk, Latin Harflerine geçmenin doğru olup olmadığını sorar. İsmet Paşa buna şiddetle karşı çıkar. Harf konusunda meydana gelecek olan kargaşanın üstesinden gelinemeyeceğini düşünür.

O İsmet Paşa ki, insanlardaki okuma yazma bilme özelliğini çok büyük bir erdem olarak kabul eder. Çerkez Ethem'in Kuvay-ı Seyyare'sinin düzenli orduya kabul edilip edilemeyeceği, Batı Cephesi komutanı olarak kendisine sorulduğunda onların yetersizliğini anlatmak için; "Bunların kimi okuma bilir yazma bilmez, kimi de yazma bilir okuma bilmez", diye olumsuz görüşünü belirtir.

Okuma yazmaya bu kadar önem veren İsmet Paşa okuma yazma oranını çok üst düzeylere çıkarabilecek bir sisteme ya da yeni bir harf düzenine karşı olduğunu ve bunun çok büyük bir sorumluluk getireceğini, halk üzerinde çok büyük bir kargaşaya neden olacağını belirterek olumsuz görüş bildirir.

Fakat Atatürk ne büyük bir devrimcidir ki; en yakın dava arkadaşının bile karşı olduğu hatta göze alamadığı bir hareketi, bir inkılabı başlatmakta, ne kadar zor olursa olsun göze alabilmektedir. Bu özellik büyük devrimcilere has bir özelliktir.

"Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim birleştirilirken laik, akılcı, ilmi ve yalnız ulusal gerçek temellere oturtulmaya başlandı. Millet mektepleri ile eğitimin yaygınlaştırılması sağlanırken Harf ve Dil Devrimi ile büyük bir başarı gösterildi. Daha sonra üniversite reformu ile eğitimin alacağı demokratik ve çağdaş yapı belirlendi"¹⁴⁷.

¹⁴⁵ A.g.e., s. 540

¹⁴⁶ A.g.e., s. 65.

¹⁴⁷ Ergün Aybars, a.g.e., s. 51.

4- Dil Devrimi ve Tarih Çalışmaları

Yakup Kadri Karaosmanoğlu Türk Dil Kurumunun kurucu üyesidir. Atatürk'ün yeni yazı, öz türkçe konusundaki çalışmalarını ve T.D.K.'nin kuruluşunu, Türk Dil Kurultayına dek geçen zamanda Türk Dil Kurumunun bilimsel çalışmalarını özetler.

Lozan ile siyasi istiklalimiz, hilafet ve saltanat kurumu ve bu kuruma bağlı medrese, tekke, şer'i kanunların kaldırılmasıyla hukuki istiklalimiz, alfabe ve dil reformuyla kültürel istiklalimiz engellendi.

Alfabe reformu; eski harfler imla krizi doğurduğundan Türkçe'nin fonetiğine uymuyordu. Dil reformu ile Latin harflerinin kabulü dilde özleşmeyi hızlandırdı. 20 Mayıs 1928 T.B.M.M.'de uluslararası rakamlar kabul edildi. Dil Encümeni kuruldu. Alfabe Alfabe ve Gramer komisyonlarına ayrıldı. 1 kasım 1928 Latin harfleri kabul edildi. Dilimizi yabancı dil boyunduruğundan kurtarmak için 12 Temmuz 1932'de Atatürk'ün emriyle Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu'nun temelini oluşturur) kuruldu. Yakup Kadri Dil Encümeni ve Türk Dili Tetkik Cemiyeti'ne üye idi. Birinci Türk Dil Kurultayı 26 Eylül 1932'de yapılmıştır. Üçüncü Türk Dil Kurultayı'ndan sonra Türk Dili Tetkik Cemiyeti, Türk Dil Kurumu adını almıştır. Daha sonra Türk Dil Kurumu Belleten dergisini çıkarmaya başlamıştır.

Fikir ve ilim mücadelesi başlangıçta hızlı ve verimli sonuçlar vermemiştir. "Tarih Cemiyetinin nüfuz ve yayılım dairesi Maarif çevresinin dışına aşmıyordu. Türk Dili Tetkik Cemiyetinin bütün faaliyeti kendi üyeleri arasında birtakım nazariye münakaşalarına inhisar ediyordu ve bugünkü içtimai mükellefiyet teşkilatına vücut veren iktisat ve tasarruf cemiyeti sadece bir propaganda müessesesi mahiyetini taşıyordu"¹⁴⁸.

Yakup Kadri, her iki hareketin anlam ve öneminin, toplum hayatı üzerindeki tesirinin ancak 1935'den sonra belli olduğunu söylemektedir. "Tarih ve Dil cemiyetleri birleşip bugünkü "Türk Akademyası"nı meydana getirdi. Şimdi yeni yetişen Türk gencinde tarih bilgisi bir kuru malumat değil, bir milli şuur ve iktisat savaşıçılığı, onun damarlarında ecdadımızın cengaverlik özelliği gibi bir tabii kabiliyettir"¹⁴⁹. Bu düşünceler yazarın bir bakıma gelecekteki beklentilerini ifade etmektedir.

¹⁴⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s.183.

¹⁴⁹ *A.g.e.*, s.183-184.

Atatürk, Osmanlı tarihini zümrelerin durum ve hareketlerini kaydeden bir destan olarak görüyordu. Osmanlı tarihinde yapılan çabalar milletin arzusu, emelleri ve ihtiyaçları, bakımından yapılmıyordu. Atatürk, Osmanlı padişahlarını "birtakım mecnunlar, müsrifler" olarak nitelendirir. Bunlar memleketin "asli unsuru" olan Türk halkını kendi emelleri uğruna peşlerinden diyar diyar sürüklemişler ve kendi ülkelerini ihmal etmişlerdir. Bu imparatorluk artık maziye karışmalı ve yeni kurulacak Türkiye, milli bir Türk Devleti olmalıdır. Bu yüzdendir ki, Osmanlı Devleti'ne değil, eski Türk medeniyetlerine eğilmek gerekmektedir.

1920'lerin "liberal" kalkınma yöntemi başarıya ulaşmayınca, batıya bağlı Türk ekonomisi büyük bir buhran içine girdi, milliyetçilik sorunu yeniden gündeme geldi. Atatürk, kültürel yönden Türk dili ve tarihi ile ilgili araştırmalara yönelik olan bu milliyetçilik ile ilgileniyordu. Türk Dil ve Tarih Kurumları çerçevesinde geliştirilen bu akım, Türk eğitimini de etkilemiştir. Türk Tarih Kongresinin toplandığı ve Türk dil Kurumu adını sonradan alan Türk Dil Encümeninin kurulduğu yıl olan 1932 yılı, Türk ekonomisinin en kötü yılıdır.

Dil ve Tarih Kurumları ile Halkevleri çerçevesinde girişilen kültür siyaseti, teorik planda, bilimsel temelden yoksun bir takım dil ve tarih tezleri doğurmuştur. Ancak Atatürk, başından itibaren bu çalışmalarını bilimsel bir yönetime dayandırma konusunda titizlik göstermiştir. Türk Tarih Kurumu kurulduğu zaman başkanına gönderdiği mektupta tarih yazma yolunun mantıklı ve bilimsel olmasının şart olduğunu belirtmiştir. Atatürk tarihe büyük ilgi duyuyordu. Tarihe olan eğilimi buhran yıllarında gelişmiştir. Bu dönemde kurulan İktisadi Devlet Teşekküllerine "Sümerbank", "Etibank" gibi isimler verilmesi de bunu gösterir.

5- Halkevleri

Kemalist reformlar arasında en çok laikliği desteklemiş olan fakat pantürkizmin, İttihatçı milliyetçiliğin yuvası gibi sunulan Türk Ocaklarının kapatılıp halkevlerinin kurulması 1932 yılına rastlar. Halkevleri Devlet aygıtına sıkı sıkıya bağlanmış olan kurumlardır.

Türk ekonomisinin en kötü yılı olan 1932 yılında Halkevlerinin örgütlenmesiyle, halkın politik ve ideolojik eğitimini sağlama yolları araştırılmıştır.

Halkevlerinin kurulmasında Sovyet Rusya halk eğitiminin ve Faşist İtalya'nın gençlik örgütlerinin etkileri olduğu söylenmiştir. Hatta bu İstanbul basınında açıkça yazılmıştır. Ancak Türk rejimi kendine özgü bir karaktere sahiptir. Bu iddialar temelsiz kalmıştır. Halkevlerinin kuruluşunda birçok ülkelerin benzer örgütleri incelenmiş hatta Türk Ocaklarının tecrübelerinden de yararlanılmış ancak bunların hiçbiri taklit edilmemiştir. Halkevleri devrin halkçı ideolojisini uygulama, ulusu sınıfsız, katı bir kitle haline getirme amacına yönelik kurumlardır.

İnkılabın temelleri diye kurulan Halkevlerinin düştüğü feci hali Yakup Kadri, şu satırlarla realist bir tarzda canlandırmıştır:

"Sana, bu satırları, içinde in cin top oynayan, Halkevi'nin çırılçıplak bir odasında yazıyorum. Bu çizgili kağıtla, içi hareli zarfı, biraz evvel aşağıdaki bakkaldan satın aldım. Kusura bakma. Bu kültür ocağında kitap falan şöyle dursun, hatta kağıt kalem bile bulmak mümkün değil. Bahsettiğim geniş odanın ortasında bir büyük masa duruyor; bunun üstünde, İstanbul'dan, Ankara'dan gelmiş birtakım eski gazetelerle mecmualar hiç el değmeksizin kendi kendilerine yıpranıp solmaktadır"¹⁵⁰.

6- Kılık-Kıyafet (Şapka) Devrimi

Atatürk fesin neyi temsil ettiğini ve şapka giymenin neden gerekli olduğunu şu cümleleri ile belirtmiştir:

"Efendiler, milletimizin başına giymekte olduğu, cahillik, gaflet, taassup, yenilik ve medeniyet düşmanlığının belirgin işareti gibi görünen fesi atarak, onun yerine bütün medeni dünyaca başlık olarak kullanılan şapkayı giymek ve böylece, Türk milletinin medeni toplumlardan zihniyet bakımından da hiçbir ayrılığı bulunmadığını göstermek kaçınılmaz oluyordu."

Kılık kıyafette yenilik getirilip, şapka kanunu çıkarıldıktan sonra, herkes şapka giyiyor, sakal ve bıyıklar tıraş edilmiştir. Kadınlar peçelerini sıyırmışlardır, balolar birbirini takip etmektedir. Bu yeniliklere toplumun değişik kesimlerinin bakış açısı da farklıdır.

¹⁵⁰ A.g.e., s.111

Yakup Kadri toplumun farklı kesimlerinin kıyafetteki yeniliklere ve şapka kanununa nasıl baktıklarına değinmiştir.

Bazıları bu yeniliklerin olumlu yönlerini kabul ederken, Tanzimat yenilikleri ile karşılaştırma yapmaktan da geri kalmamışlardır. Bunlar festen şapkaya geçmenin, kavuğu atıp fesi giymekten farkı olmadığını, Tanzimatçıların da tepeden tırnağa kıyafet değiştirip, sakal ve bıyıklarını o devrin modasına göre kesip taradıklarını, saçlarını enselerine kadar uzattıklarını ancak bütün bunların bir yeniçeri kıyımından farkı olmayan 31 Martları, Kabakçı Mustafa isyanından ayırt edilmeyen Babıali baskınlarını önleyemediğini düşünmüşlerdir¹⁵¹.

Yakup Kadri'ye göre; eski Milli Mücadelecilerden bazıları kıyafet değişiminden sonra milli davayı adeta bir şıklık iddiası şekline getirmişlerdir. Bir Avrupalı gibi giyinip süslenmek, bir Avrupalı gibi dans etmek, bir Avrupalı gibi yaşayıp eğlenmek ve hele bu iddiada Avrupalılar nezdinde, Avrupalılar arasında muvaffak olmak bunlara büyük bir zafer kazanmak kadar önemli görünmektedir¹⁵². O kadar önemlidir ki bir balo yapılacak olsa birçok aile daha iki ay öncesinden terzilere taşınır. En son Paris modelleri hanımlar tarafından kapışılır. Beyler firaklarını ya daralmış ya eskimiş bularak yeniden gece kıyafetleri ısmarlamaktadırlar. İlk yıllar bir kuyruklu ceketle, bir silindir şapkayı yeterli sananlar artık klak ve makferlan peşinde koşmaktadırlar. Bu eşyaların bir kısmını stoklar tükendiği için bulmak mümkün değildir, Avrupa'ya ısmarlanır. Bu arada dans iskarpinlerinin fiyatı üç dört misline fırlar. Gerçi, yeni çıkan Adabı Muaşeret kitabında maskaratsız olmak şartı ile bağlı rugan iskarpinlere izin verilmektedir. Ancak zarafetin en ileri şartlarını yerine getirmek, asriliğin ihmal edilemez bir şartı olarak görülmektedir¹⁵³. Kılık kıyafetteki değişimin bazı çevrelerce abartıldığını ve yanlış anlaşıldığını, bir çeşit rekabet unsuru olduğunu görüyoruz.

"Mebusların en belirgin özelliği şapkalarıdır. Kiminin elinde melon, kiminin elinde hasır, kiminin elinde ne olduğu belirsiz fotr şapkalar vardır"¹⁵⁴.

Bazıları da Şapka Kanunu çıktığı günden beri evinden dışarıya ayak basmamıştır. Bunlar her devre uymuş, hatta işgal zamanında düşmanla hoş geçinmesini

¹⁵¹ A.g.e. s. 44

¹⁵² Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara, s.112

¹⁵³ A.g.e., s. 115

¹⁵⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Panorama, s.53

bilmiş, fakat iş baştan fesi çıkarmaya dayanınca birden bütün sabır ve tahammülleri taşıvermiştir. Fesin çıkarılıp, şapkanın giyileceği haberi bunlara ölüm haberi gibi gelmiştir. Şapka Kanunu'nun üstünden yıllar geçmiş olsa da o anı daha dün başlarına gelmiş bir felaket gibi hatırlamaktadırlar¹⁵⁵. Fesin çıkarılıp yerine şapkanın giyilmesi bazı dindar çevrelerce hoş karşılanmamıştır. Bu kanun onlar için ölüm fermanı gibidir.

Ancak Atatürk'ün ölümünden sonra bu kanunlara karşı çıkanların bile, yeni yönetimin uygulamalarını kabul edemediklerini, Atatürk'ün hiç değilse onları aldatmadığını düşünüyorlardı. Bu konuda Şapka Kanununa karşı çıkan bir dindar şunları söylemektedir:

".. ya bu deveyi güderdin, ya benim gibi bu diyardan giderdin. Kastamonu'da halkı topladı; elinde tuttuğu şapkayı gösterdi, dobra dobra: Bunun adına şapka derler, İşte, ben onu başıma geçiriyorum. Siz de bundan sonra fesi, sarığı atıp, bunu giyeceksiniz! dedi. Bütün bunları Haccac-ı Zalim gibi kellesini koltuğunun altına alarak yaptı. Şimdikiler öyle mi? İşler hep yalan dolan; hep münafıklık, hep mürailik"¹⁵⁶.

Görüldüğü gibi kıyafetteki değişimi bazıları aşırı Avrupalılık olarak görmüşler, bazıları da bu değişimi felaket olarak düşünmüşlerdir. Şapka Kanunu'nun çıkarılması ve fesin atılması, şeriat yanlıları için o kadar büyük bir felakettir ki bu insanlar şapka Kanunu geldiği günden sonra evlerinden dışarı çıkmamayı tercih etmişlerdir. Yakup Kadri, işte bu tür anlayışlara dikkat çekmektedir.

7- Medeni Kanun

Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal ve laik yapısına uygun, çağdaş bir kanundur. 1924 Anayasası Cumhuriyet ilkelerine dayanıyordu. Bu yasada bulunan devletin dini islamdır hükmü 1928'de kaldırılınca, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli, laik ve halkçı cumhuriyet olduğu kesinlik kazandı. Bu anayasanın uygulandığı dönemde Medeni Kanun, laik ve modern bir kanun olarak kabul edilmiştir.

Yakup Kadri'nin medeni Kanun kabul edildiği halde bu kanuna uygun hareket edilmediği düşüncesinde olduğunu görüyoruz. Yakup Kadri'ye göre; özellikle gerici çevrede, nikah merasimlerinin muameleleri Medeni Kanuna uygun olsa da inandıkları

¹⁵⁵ A.g.e., s. 46

¹⁵⁶ A.g.e. s.424.

nikah bu değildir. Bu kimseler gizli kapaklı da olsa inandıklarını gerçekleştirdikleri gibi resmi çevreler de bu duruma sessiz kalmaktadırlar. Ayrıca laik Cumhuriyet rejiminde köylüler hala imam nikahı ile dört kadın alabiliyorlardı. Üstelik yöneticiler bu duruma ilgisiz kalıyorlardı. Çünkü nikahın şeriata ya da Medeni Kanuna göre kısıp kısılmaması onlar için bahse değer şeyler değildi¹⁵⁷. "Memleketi ve İnkılap dediğimiz şeyi tehdit eden tehlike bu kadar mevzii değildir. Hepimizin mukadderatını içine almış bu koca devlet binasının her katında, her odasında, her hücrelerinde büyük ya da küçük her mesuliyet makamında böyle bir alaycı adam oturuyor"¹⁵⁸.

Medeni Kanun ile bütün medeni iş ve ilişkilerde yararlı sonuçlar alınmış, kadın hak ve hürriyetleri ile aile düzeni sağlanmıştır.

8- Soyadı Kanunu

Soyadı Kanunu kabul edildikten sonra artık hiç kimse lakabıyla, ünvanıyla babasının adıyla ya da eşinin adıyla anılmayacaktı.

Herkesin bir soyadı olacaktı. Bu kanun ulu önder Mustafa Kemal'e de "Atatürk" soyadını veriyordu.

Ancak çıkarılan her kanuna muhalefet olan birtakım yobaz çevreler soyadı kanununu da kabul etmek istememişlerdir. Kendi görüşlerine aykırı düşen kanunları kabul edenlere de cephe almışlardır. Böyle birinin Atatürk'den nasıl sözettiğini Yakup Kadri şöyle anlatır: ".. Hiç sapmaksızın "Atatürk" yerine bu "rahmetli paşa" tabirini kullanırdı ve bunu söylerken "rahmetli" kelimesinin üstünde alaycı bir sırıtışla dururdu"¹⁵⁹.

Devrimi içine sindiremeyen bu insanların en küçük bir yeniliğe bile tahammüllerinin olmadığı açıkça görülmektedir.

¹⁵⁷ A.g.e., s.271-272

¹⁵⁸ A.g.e., s. 272

¹⁵⁹ A.g.e., s. 424

9- Kadının Kalkınmadaki Rolü

Kadınlar Cumhuriyetten sonra birtakım haklara sahip oldular ve ülke kalkınmasında rol almaya başladılar. Milli Mücadele döneminde kadınların da zaferin kazanılmasında payı büyüktür. Ancak kadınlar hak ettikleri değere Cumhuriyetten sonra kendilerine verilen haklarla ulaştılar. Siyasi haklara da sahip oldular: Belediye seçimlerine katılma ve millet vekili olma gibi... Ancak Yakup Kadri, kadına ekonomik kalkınmadaki rolü açısından bakar, "seçme", "seçilme" olayına değinmemiştir.

"Kadında söz, mantık ve muhakeme yoktur. Aile, toplum ve kanunlar onu bu günkü hale getirmiştir. Fikir ve söz meydanına çıkıp da gülünç olmanın yeri var mı?"¹⁶⁰ şeklindeki içinde bulunulan çağa aykırı ve kadının sahip olduğu olumlu özellikleri bir tarafa iten ilkel düşünceler yerini Cumhuriyetle birlikte daha çağdaş düşüncelere bırakmıştır.

Yakup Kadri'ye göre; Cumhuriyetten sonra özellikle Halide Edip'in menkıbeleri kadınları etkilemiş ve ona benzeme düşüncesini uyandırmıştır. 1922'den önce ise iyi bir öğrenim görüp, fikir davalarını çok iyi anlayabilecek bir seviyede bulunmasına rağmen memleket işlerine karışmak istemeyen kadınlarımız da yok değildi¹⁶¹.

İstanbul'da Türk hanımlarının çoğu yabancı zabıtlarla dans ederken, Anadolu ordusunda asker kadınlar da vardı. Çünkü vatan hizmeti Türk kadınına yalnız evlerin çatısı altında beklemiyordu.

Türk kadını kendine verilen hakları olumlu yönde kullanmasını bilmiştir. Ancak olumlu kullanamayanlar da olmuştur. Yakup Kadri'ye göre; Türk kadınları çarşaf ve peçelerini işe gitmek, çalışmak için daha kolaylık olur diye çıkarıp atacaktı. Onlar için toplum hayatına atılmanın anlamı sadece salon toplumlarına karışmak olmamalıydı. Türk kadını hürriyetini dans etmek, tırnaklarını boyamak, kukla olmak için değil, yeni Türkiye'nin kuruluşunda ve kalkınışında kendisine düşen ciddi ve ağır vazifeyi görmek için isteyecekti, kullanacaktı ve Türk erkekleri, batılılaşma hareketini, Tanzimat beyinin garp perestliğiyle, alafrangalığıyla bir ayarda tutmayacaktı¹⁶². "Zamanla çarşafını, peçesini çıkaran ve hürriyete kavuşan Türk kadınında kendi

¹⁶⁰ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Bir Serencam*, Remzi Kitabevi yay., İstanbul, 1943, s.165.

¹⁶¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, s. 25.

¹⁶² *A.g.e.*, s. 41-42.

hayatını kazanmak ve topluma yararlı olmak için erkeklerle beraber çalışma isteği olacaktır. Köylü kadınları dünyanın en tutumlu, en iradeli ev kadınlarıdır. Bunlar ruhi sefaletle uğramamışlardır. Ancak toplumsal bir inkılabın öncüleri olduklarını düşünen okur yazar Türk kadınları boş yere hür ve azat olmaktan mustarıptirler. Çünkü evde ve sokakta hiçbir faydaları olmadığı için derin bir boşluk içinde dönüp durmaktadırlar. Halbuki erkek ne kadar toplumsal bir mahluksa, kadın da o kadar toplumsaldır. Kadınlar dalkavuk hürriyetini istememişler, erkekle her alanda eşitliği talep etmişlerdir"¹⁶³. Türk kadını, ülkenin ekonomik kalkınmasında kendine düşen görevi yerine getirmek zorundadır.

Kadınların toplumsal hayattaki rolleri ile ilgili olarak Yakup Kadri'nin bazı beklentileri vardır. "Kadınların büyük bir kısmı fabrikaların büro işlerinde veya paket ve ambalaj dairelerinde kullanılıyordu. Bununla beraber her yılbaşında neşredilen istatistiklere göre kadınların çalışma mukavemetinin erkeklerinkinden fazla olduğu anlaşılıyordu"¹⁶⁴.

Gelecekte Türkiye'nin birçok yerinde fabrikalar açılacak ve kadınlar da buralarda görev alarak, Türkiye'nin kalkınma mücadelesine katkıda bulunacaklardı.

Kadının milli oluş içindeki müspet rolü nedir? Bunun için ne yapmaktadır? Kadının bir lüks eşyasından farkı nedir? Devrim bu soruları soracak insanlardan yoksundur. Yozlaşan bir devrim burjuvazisi bu soruları sormak şöyle dursun, durumu bir takım spekülasyonlarla güçlendirme uğraşısındadır. Kurtuluş Savaşı Ankara'sından sonra ortaya "buzdan bir şehir maketi" çıkmıştır. Burada kadının toplumdaki rolü bu bakış açısıyla ele alınmıştır.

10- Başkent Ankara

Milli Mücadele yıllarında Avrupa ve Amerika gazetelerinin herhangi birine bakıldığında en çok adı geçen memleket Anadolu ve onun merkezi olan Ankara'dır. Ancak Ankara'nın manzarası şehir bakımından bu şöhret ve öneme hak verdirir bir heybet göstermemektedir.

¹⁶³ A.g.e., s. 162-163.

¹⁶⁴ A.g.e., s. 187

"Her olayı dış nedenleriyle görmeye alışanlar, bu tecellinin sırrını anlayamazlar. Bu gibi kimselere tavsiye ederim ki, Ankara'ya gelmesinler; zira, buraya ne tarafından baksalar ayrı bir hayal kırıklığına uğrarlar. Hatta bunlar ne derece iyi niyet ve meram sahibi olurlarsa olsunlar, kalplerindeki kuvvetin mutlaka sarsıldığını hissederler"¹⁶⁵, diyen Yakup Kadri bu yerde bir milletin kaderini değiştirecek tarihi kararların verildiğine dikkat çeker.

Ankara'nın kurumları da bir zamanlar harebeden farklı değildi. "Ankara bir mezbeleden, bir viraneden başka bir şey değildi, içinde oturan kimseler sizin ve bizim gibi kimselerdi, B.M.M. denilen muazzam halk şurası ancak taşralı bir dul kadının oturabileceği küçük bir evdi ve Bakanlıklar birer çıplak odadan ibaretti. Buna ihtimal verilemeyecek ve Ankara'nın tarihteki yeri mutlaka Babiller, Romalar, Parisler, Londralar, Moskovalar sırasında olacaktır"¹⁶⁶.

Dünyada bazı yerler vardır ki buralarda ilahi bir nefes eser. Vahdaniler için Kudüs, Mekke, sosyalistler için Moskova bu türlü yerlerdendir. Mazlum ve mağdur milletler için de ilahi nefesin estiği yer Anadolu'nun harap beldesi Ankara olmuştur. Bir şehre azamet ve heybet veren binaları, yolları değildir. Orada doğan fikirdir. İşte bu sebeptendir ki aydınımız Ankara ile ilgili şu duyguları taşımaktadır: "Her sabah uyanınca, Ankara'da bulunmanın şerefini duyarım. Burada, her sabah, benimle beraber bir millet uyanıyor ve kendisini selamete götürecek olan kahramanın, başı ucunda, gülümseyerek durduğunu görüyor. Ömrümde ilk defa olarak, burada, kendi etimden, kendi cevherimden bir cemaat içinde yaşadığımı hissediyorum. Haydi canım, burayı Göksu'ya benzetmek bir küfürdür. Burası: 1921'de Ankara'nın yanı başında akan bir dere kenarıdır. 1921 Ankara'sı"¹⁶⁷.

Yakup Kadri'ye göre; Cumhuriyet Ankara'sı, eski görünümünden farklıdır. Çünkü hızla gelişmektedir. Yeni yeni binalar yapılmaktadır. Şehrin içindeki apartmanlar resmi binaların saraylardan farkı yoktur¹⁶⁸.

Ankara sadece bu yeni binalardan ibaret değildir. Çünkü Ankara'da Cumhuriyet döneminden sonra hala elektriği ve suyu olmayan evler vardı.

¹⁶⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ergenekon*, s. 60

¹⁶⁶ *A.g.e.*, s. 62.

¹⁶⁷ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, s.88-89.

¹⁶⁸ *A.g.e.*, s. 133.

Ankara'nın asıl önemi devrimin kalbi, merkezi olmasındandır. Milli Mücadele'de mağdur ve mazlum devletlerin ilahi nefesi olan bu şehirde, 1933'lerden 1950 savaşına kadar Cumhuriyetin hedeflerinden adım adım uzaklaşmış, siyasal yozlaşma, Atatürk devrimlerine karşı olanların ekonomik ve toplumsal açıdan güçlenmesi gibi olumsuz durumlar ortaya çıkmıştır. Bu olumsuz gelişmenin sorumlularını Yakup Kadri, kendince sorgulamaktan çekinmemiştir.

Ankara başkent olmuştur. Ancak birçok insan buranın daimi hükümet merkezi olarak kalabileceğine bir türlü akıl erdirememektedir.

11- Demokrasi Fikri

Her ne kadar Türk inkılabının amacı demokrasi olsa da İnkılap Türkiye'de demokrasiyi hazırlamıştır.

Yakup Kadri, Atatürk'ün yeni Tanzimatçılık anlayışının getireceği yanlışları görerek bunları önlemeye çalıştığını belirtmiştir. Atatürk döneminde de benzeri yanlışların olduğu düşüncesindedir. Başka ülkelerdeki demokrasi deneyimini anlatırken, Atatürk'ün bu konudaki görüşlerini de belirtir: "Mutlaka, Atatürk de vaktiyle bu endişeyi hissetmiş olacak ki, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarken, demokrasinin yalnız prensiplerini alıp, bu çeşitli örneklerinden hiç birini taklide yeltenmemiştir. Yani bir nevi Tanzimatçılığa düşmekten çekinmiştir ve "Nereye gitmek istiyorsun? Bu senin yaptığın anayasa başka memleketlerinkine benzemiyor" diyenlere: "Efendiler, biz bize benzeriz" cevabını vermiştir"¹⁶⁹. Demokrasi deneyimimiz özgündür, taklit değildir.

Yakup Kadri, çelişkili görünen bir durumdan da şikayetçidir: "Bize, fikirler ve kanaatler de doğrudan doğruya garptan gelir. Fakat posta paketleri içindeki şeyler gibi buruşuk olarak!"¹⁷⁰.

Kemalist rejimin çok partili siyasal yaşam prensibinin gerçekleşmesi konusunda hala birtakım sorunların olduğunu Yakup Kadri'nin şu cümlelerinden anlıyoruz: "... Kemalist inkılabın, bizi, ferdi hürriyetler esası üzerine kurulmuş, çok partili bir demokrasiye götürmek için açtığı yolun tasviyesini bile henüz tamamlayamadığına kaniydi. Bu yol, henüz keskin uçlu kaypak çakıllarla, dikenli otlarla örtülüydü ve yer

¹⁶⁹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s. 547.

¹⁷⁰ *A.g.e.*, s. 545

yer çukurlar, bataklar, yamrı yumrularla henüz insan ayağı değmemiş, yabani geçitleri andırıyordu. Böyle bir geçit üstünde, tabanlarımız patlamadan, dizlerimiz kanamadan ve her adımda bir sürçüp kapaklanmadan, yürümемizin imkanı yoktu. Zaten, başka türlü olsaydı, ikide bir lanetle anılmaya başlayan şu yirmi beş yıllık tek parti rejimine ne demeye hakkımız kalırdı?"¹⁷¹.

Demokrasimizin içeriği ile ilgili olarak şu görüşler karşımıza çıkmaktadır. "Demokrasilerin kanuniyetlerine göre hep aşağıdan yukarıya doğru çıkış vardır. Bunun tersi sıcak felaketi ifade eder. Sınıf tezatlarının en çok tebarüz ettiği, en çok keskinleştiiği yerler şu çağdaş demokrasilerdir"¹⁷².

Çağdaş medeniyetin ve yeni hayatın dayandığı iki büyük prensipten biri demokrasi, diğeri milliyet prensipleridir.

12- Batılılaşma

Atatürk'ün amacı bir refah devleti kurmak değil, çağdaş medeniyet'tir. Refah devleti fikri sadece çağdaş medeniyetin maddi temelini oluşturduğu için benimsenmiştir. Gerçekten medeniyet kavramı Atatürk'ün bütün konuşmalarının temelini oluşturur. Çağdaş medeniyete nasıl ulaşılacaktır? İktisadi kalkınma ile.

Medeniyetin bir tanımı da Yakup Kadri tarafından benzetmelerle yapılır: "Medeniyet... Avrupa medeniyeti! Otomobile benzer Otomobil caddede son hızla giderken önüne geçip durduramazsın. Ya kenara çekilir, ya altında ezilirsin... Otomobilin dümeni elinde olmadıktan sonra içine binmek marifet değil. Makinenin nasıl kullanılacağını öğreneceksin. Yani ona sahip olacaksın. Yoksa makine sana sahip olur. Onun ilminden anlayan şoför, kendi istediği yere götürür. O senin emrine tabi olacağı yerde sen onun emri altına girmiş olursun"¹⁷³.

Yakup Kadri, batılılaşmayı kabul etmek istemeyenler kadar, batılılaşmayı yanlış anlayanlara ve sınırlarını koruyamayanlara da dikkat çeker. Oysa ki bizim modernleşmemiz, uygar uluslar arasına girmemiz taklit yoluyla olmamalıydı. Atatürk'ün söylediği gibi kendine özgü olmalıydı.

¹⁷¹ A.g.e., s. 496

¹⁷² Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara, s.22

¹⁷³ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Panorama, s.22.

"Konforlu köşklerde oturmak, asri hayatın bütün zevklerini sürmek, çocuklarını İsviçreli mürebbiyelerin eline bırakmak, Fransızca dans ve adabımuâşeret dersleri vermek, Fransızca öğrenmek tek başına çağdaşlaşmak anlamına gelmemektedir"¹⁷⁴.

Toplumun belli bir kesimi Avrupa tarzı yaşantıyı, baloları kolay kabullendikleri ve uyguladıkları halde, toplumun başka bir kesimi bu yaşantının içindeki kavramlardan dahi uzaktır. Yazar bir köylünün bu yaşantıdan ve kavramlardan ne kadar uzak olduğunu şu cümlelerde belirtir:

"...Onun için tango kelimesinin ifade ettiği mana gayet müphem ve müphem olduğu kadar geniştir. Bu, belki, bir ayinin, belki bir yemeğin, belki de bir çalgının adı idi. Belki de bir insanın adı olabilirdi"¹⁷⁵.

Türk'ün batılılaşma anlayışında olması gereken ile uygulamada olan birbirinden farklıdır: "Milliyetçi Türk garpcısı için garpçılığın en karakteristik vasfı garplılığa Türk Üslubunu, Türk damgasını vurmaktır. Şapka bize hakim değil, biz şapkaya hakim olmalıydık. Garplılaşma, muayyen bir hayat prensibidir. Bu prensip, ancak, milli isteğin, milli kültürün ve nihayet milli ahlakın hizmetçisi, emirberi olmak şartıyladır ki, yaratıcı ve kurucu rolünü ifa edebilirdi. Garplılık namına Garbın "vice"lerini almakta, yarın öbür gün Garp medeniyetinin yıkılıp çökmesine sebep olacak unsurları bu taze, arı vatan topraklarına taşımakta ve aşulamakta ne mana vardı? Biz Garp namına Garpta hüküm süren çürümüş bir sınıfın tüketim ve üretim şartlarını kendimize tatbike uğraşmaktayız. Tıpkı tehlikeli bir ilacı kendi kanına aşıl原因an ilim fedaisi gibi. Fakat, bu korkunç tehlikenin sonunda bari bir büyük hakikat ayan olsa..."¹⁷⁶.

Batılılaşmanın ve gelişmenin bazı yerlerde izlerine bile rastlamak çok zordu. Öyle ki, "bazı büyük caddelerde iki yüz elli woltluk ampuller sabaha kadar hiç kimsenin yolunu aydınlatmamak için yanarken, bazı yerlerde elektriği ve suyu olmayan mahalleler vardır"¹⁷⁷.

Cumhuriyetle birlikte, yaşayışta, düşünüşte, duyuşta, yazıp okuyuşta eski doğu medeniyetlerinin etkisi altında bulunan ve siyasi, toplumsal kurumlarını bu medeniyetin gelenekleri üzerine kuran Türkler Atatürk'ün önderliğinde yeni bir ufka yönelmişlerdir.

¹⁷⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, s.113.

¹⁷⁵ *A.g.e.*, s. 117

¹⁷⁶ *A.g.e.*, s. 142.

¹⁷⁷ *A.g.e.*, s. 143.

Bu ufuk batı medeniyetidir. Daha doğrusu çağdaş medeniyettir. Batı medeniyeti olsun, doğu medeniyeti olsun, bugün Türkler modern bir hayat tarzına katılmak zorundadırlar ve bu hayata katılma sorumluluğunu duydukları içindir ki ruhlarını, fikirlerini, siyasi ve toplumsal varlıklarını hapseden eski kurumların kalıpları içinden yavaş yavaş sıyrılmaya çalışmışlardır.

Bu kalıplar nelerdir? Medrese zihniyetidir. Bu zihniyet duyuşta bulanıklığı, yaşayısta bir laubaliliği, siyasi varlıkta cihangirane devlet, büyük saltanat hırslarını temsil eder. Yaşanılan çoğu ihtiyaçları ile asla bağdaşamazlar ve yıkılmaya mahkumdurlar. Bu kurumlar çoktan çürümüş ve küflenmişlerdir. Yeni yetişen nesiller eski devir adamlarınca klasik kültürden sayılan Arap ve Acem dillerine ve kendi dillerinin bu kalıplara dökülmüş şekline yabancı kalmışlardır. Yeni nesil ne manen, ne fikren hiçbir töreye bağlı değildir.

Çağdaş medeniyete doğru aldığımız yolda kolaylıkla yürüyebilmemiz için bizi geçmişe bağlayan bazı bağlardan çözülmemiz zorunluydu. Hem çağdaşlaşmak, hem de eski kurumları sürdürmek büyük bir tezattı. Bir taraftan Avrupalılaşmak, Avrupalılar gibi yaşamak, onlar gibi giyinmek, onlar gibi yiyip, içmek, memleketi onların zevkine, ilmine göre kurmak, onların düşünme usullerine göre düşünmek bir taraftan da siyasi ve kültürel kurumlarda milli gelenekleri devam ettirmek çok zordur. Bu nedenle Atatürk çağdaş medeniyetin gerektirdiği yenilikleri Türkiye'de, eskilerini atarak uygulamıştır.

13- Evrensel Barış

Kemalizmin önemli prensipleri arasında bulunan "Yurtta sulh, cihanda sulh" prensibi hem iç politikada, hem de dış politikada izlememiz gereken yolu göstermektedir.

Yakup Kadri bu konuyla ilgili olarak ikinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'de bıraktığı etki ve endişe ortamında izlenmesi gereken yolu ve Atatürk'ün çizdiği bu yola göre almamız gereken tavrı şöyle açıklar: ".. Atatürk," yurtta sulh cihanda sulh! "düsturunu ortaya atarken, hassaten şunu ifade etmek istemişti: Toprak bütünlüğümüze ve istiklalimize hiç kimseyi dokundurtmayız ve hiç kimsenin toprak bütünlüğüyle istiklaline dokunulduğunu istemeyiz! Onun içindir ki, her nereden gelirse gelsin, tecavüze, istilaya ve fütuhât hırsına karşı koyanların safında yer alırız. Bu istilacının, bu

fütuhatçının adı bugün Almanya'dır, Rusya'dır, yarın İngiltere, Fransa ya da Amerika olur; bu bizi azmimizden, bu bizi ahdimize vefadan döndüremez. Çünkü biz varlığımızı bu azme, bu ahde borçluyuz, çünkü biz, yeryüzünde milli istiklal savaşının ilk öncülerindeniz. Henüz hürriyetlerine kavuşmamış nice mazlum milletler, bizi kendilerine örnek olarak aldılar"¹⁷⁸.

Gerçekten de dış politikada ihtiras Atatürk'te yoktu. Bu nedenle Osmanlı imparatorluğu dönemindeki yükselme ihtiraslar, çöküş dönemindeki kompleksler, hayalci, ihtiraslar Atatürk'te görülmemiştir. Atatürk önce iç politikada barışın sağlanması gerektiğine inanmıştır. Dış politikada da devletlerin haklarına saygı, ulusal onura saygı ve barış esastır. Hiçbir devletin hakkına saldırmamak, hiçbir devlete hakkımızı vermemek, komşu devletlerin iç işlerine karışmamak, hiçbir devleti iç işlerimize karıştırmamak, iyi komşuluk ilişkileri kurmak Atatürk'ün dış politikada getirdiği ilkelerdir. Atatürk, yurt savunması amacına yönelik olmayan savaş bir cinayet olarak görmektedir. Türk Ordusu da bu ilkeyi bir ülkü olarak benimsemiştir.

14- Atatürk'e Bakış

Atatürk nasıl bir insandı? Başarıları söz konusu olduğunda tavrı nasıldı? Milleti için neler yaptı? Rahatsızlığı ve ölümü toplumun çeşitli kesimlerinde nasıl karşılandı? Yakup Kadri, bu soruların cevaplarını Atatürk'ü tanımış, görmüş, onunla konuşmuş bir insan olarak ve gözlemlerine dayanarak vermektedir.

Eskişehir istasyonunda, ateş yağmuru altında sakin, kararlı olan Mustafa Kemal Paşa, tahliye edilen kasabanın bozgun kalabalığı ortasında, keskin ve sıcak emirler vermektedir. Yanında duran Batı Cephesi Kumandanına hemen hemen gülümseyerek bir şeyler söylemekte ve Ankara'ya ilk kabileyi götürecek olan trene son yolcusunun binmesini beklemektedir. Mustafa Kemal Paşa'nın bu mahşer içindeki görünüşü şöyle tasvir edilir: "Üzerinde nefli bir avcı kostümü vardı. Bir gümüşü kalpak, gür ve uçları yukarıya doğru kıvrık kaşlarının hizasına kadar iniyordu. Bütün bir ırkın asaletini taşıyan, uzun parmaklı, güzel elleri bir kehribar tesbihle oynuyordu. Sanki, bir istirahat saatinde bahçesinde dolaşan bir genç aile reisi gibiydi"¹⁷⁹.

¹⁷⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s.382.

¹⁷⁹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, s.95.

Yakup Kadri Mustafa Kemal ile ilk karşılaşmasının onda bıraktığı etkiyi anlatır: "Dünyayı başının üstünde taşıyan o heybetli adam sizi çoktan tanıdığınız bir dost haliyle karşılıyor, gülümseyerek elinizi sıkıyor ve en ikramcı bir ev sahibi nezaketiyle size oturmak için odasının en rahat koltuğunu gösteriyor"¹⁸⁰.

"Mustafa Kemal Paşa sivil giyinmiş, orta boylu, zayıf ve sarışın bir zattır. Gazetelerde gördüğünüz resimlerden hiçbirine benzemeyen kendisi bu resimlerden daha sevimli, daha canlı, daha ayrı bir simadır. Yüzü renk ve çizgiler bakımından bir tunç parçası üzerine oyulmuş bir eski madalyonu andırır. Elmacık kemikleri çıkık, ağır kemikleri kuvvetli ve alını serttir ve bu yüzün umumi görünüşünde çok zahmet çekmiş, çok uğraşmış, çok düşünmüş, kimselerin yüzündeki ifade var; fakat hiçbir yorgunluk belirtisi gözükmemek şartıyla... Kısık ve sıcak bir sesle konuşuyor"¹⁸¹.

"Benimle bir akran gibi konuşan bu zayıf ve sarışın adam şu dakikada oynamakta olduğu muazzam tarihi rolün heybetini benim kadar hissediyor mu ? Hayır; her büyük adam gibi Mustafa Kemal Paşa'da da yıldızının parıltısıyla kamaşmamış ve talihinin heyecanlı aşkından habersiz bir sadelik ve bir alışkanlık var"¹⁸².

"Kaç yıldır kalbimizi ve beynimizi sarsan o korkunç milli meselelerden hiç birine dokunmak istemiyordu. Belki bu bir çeşit alçak gönüllüktür. Zira bütün bu meseleler hep onun şahsıyla ilgilidir. Mustafa Kemal Paşa benden İstanbul'a dair de hiçbir haber sormadı. Zannedilir ki o burada doğdu, burada büyüdü ve varlığının bütün kökleriyle buraya bağlıdır. Methedilmekten o kadar çekinir bir hali var"¹⁸³.

Atatürk alçakgönüllü ve başarıları hakkında konuşulmasından hoşlanmayan, insana değer veren bir özelliğe sahiptir. Şevket Süreyya Aydemir bu konu ile ilgili olarak; "Çağdaş kahramanlar içinde hiçbiri yoktur ki, başları etrafında Mustafa Kemal kadar insani bir hale taşısın. Çünkü o kahramanlar, ya şahıs üstünlüğü, ya saltanat üstünlüğü, ya ırk üstünlüğü, ya din üstünlüğü mücadeleleri içinde kandan bulutlar arasında yaşarlar"¹⁸⁴ demektedir. Bu cümlelerle Atatürk'ün ne kadar insancıl olduğunu, hiçbir şekilde üstünlüğe önem vermediğini görüyoruz.

¹⁸⁰ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ergenekon*, s.65-66.

¹⁸¹ *A.g.e.*, s. 66.

¹⁸² *A.g.e.*, s. 65-66.

¹⁸³ *A.g.e.*, s. 66

¹⁸⁴ Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, III/2, 3. baskı, Remzi Kitabevi yay., İstanbul, 1967, ss. 5-7

Atatürk'ün rahatsızlığı döneminde toplumun çeşitli kesimlerinde bıraktığı etkiler de farklıdır. Aydınlar, mebuslar, gazeteciler, ona muhalefet olanların görüşleri ve Atatürk'e bakış açıları dile getirilmiştir. Birçok cümle aslında Yakup Kadri'nin Atatürk sevgisini yansıtırken, Atatürk devrimlerine karşı olan yobaz çevrenin görüşlerini de yansıtmaktadır.

Atatürk'ün rahatsız olduğu dönemi Yakup Kadri şu cümlelerle tasvir ediyor:

"Evet, bu kafa hala o kadar canlı ve bu bakışlar hala o kadar kudretliydi ki, herkes üzerinde olduğu gibi, kendi gövdesi üzerinde de yine yalnız kendi egemenliğinin geçtiğine inanılabilirdi. Evet, eski Anadolu efeleri ölesiye vuruldukları zaman kellelerini, düşman eline geçmesin diye nasıl sağ kalan arkadaşlarına kestirip kaçırtırlarsa, o da, ecele, henüz kocamamış levent kahraman endamıyla teslim olmamak için sanki kendi kendini şimdiden mumyalaştırmaya karar vermiş gibiydi"¹⁸⁵.

"Böyle şeylerden kimse kimseye bahsetmiyordu ama, çoktan bir mezar sessizliğine gömülmüş Dolmabahçe Sarayı'nın çatısı altındaki bu tecelliler bilinmez ne gibi esrarlı yollardan bütün millete malum oluyordu.

Herkesin yüreği ve kafası, gözle görülmez, elle tutulmaz yüz binlerce, milyonlarca antenle sanki bu ölüm döşegine bağlanmış, politikanın, sosyal hayatın bütün kaygıları, hareketleri, sanki hep bu döşegün etrafına toplanmış, sanki memleketin eni boyu hastanın vücuduyla birlikte büzüle büzüle bunun içine sıkışıp görece kadar daralmıştı"¹⁸⁶.

"Onbeşinci Cumhuriyet yıldönümü törenine isteksiz isteksiz hazırlanmakta olan milletvekilleri arasında yegane konuşulan şey de, hep buraya ve O'na dair haberler, bahisler ve yorumlardı. Bütün günlerini meclis koridorlarında dalgın ve aylak aylak dolaşmakla geçiren bu milletvekilleri, her İstanbul'dan yeni gelen arkadaşın etrafını sarıp onu;" Ne haber? Nasıl? Biraz iyice diye işittik, doğru mu? Doktorların son raporunun anlamı nedir? Fonksiyon ne demektir? Konuşabiliyor mu? Aklı ve zekası yerinde mi? Yanbaşında kimler var? gibi ardı arkası kesilmeyen suallerin yaylım ateşi içine alıyorlardı"¹⁸⁷. Hatta şeyhler, hocalar grubunda yer alanlar bile içlerini ferahlatacak iyi bir haber beklemektedirler. Yazar bu insanları "İş işten geçtikten sonra

¹⁸⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s.327.

¹⁸⁶ *A.g.e.*, s. 327-328.

¹⁸⁷ *A.g.e.*, s. 328.

nihayet hidayete ermiş, çorak yürekleri O'nun sevgisiyle yeşermeye başlamış kara kuvvet kurbanları" olarak nitelemektedir. Nice destani milli bayramların bir araya getirip kaynaştıramadığı insanlar böylece biraraya gelip, haşır neşir olmayı biliyorlardı.

Yakup Kadri, Atatürk'ün öldüğü gün ülkedeki yas havasını, halkın üzüntüsünü ve O'nun Türk milletinin kalbindeki yerini tasvir etmiştir:

"Ne mahşerdi o gün ıssız sarayın etrafı! Kadın erkek, genç ihtiyar, çoluk çocuk, zengin fakir ve her cinsten, her mezhepten binlerce, on binlerce, yüz binlerce insan, şafakla birlikte koca İstanbul şehrinin dört bir köşesinden sessiz sedasız fişkırlarak ve yolu üstünde polis olsun, jandarma olsun, asker olsun coşkun akışın önüne geçebilecek ne varsa ,alıp sürükleyerek, güneş ufuktan daha bir ok atımı yükselmeden önce tabii unsurların haşmet ve heybetiyle Dolmabahçe'yi bir sel gibi basmış, kaplamıştı.

Bütün yüzlerde benizler solmuş, çizgiler birbirine karışmış; gözler bir medyum bakışıyla dik dik olmuş ve soluk dudaklı ağızlar bir yaranın izi gibi büzülmüş ve gerilmişti. Bunlar içinde, durmadan sessiz sessiz ağlayanlar vardı. Ara sıra kadınlardan bayılanlar oluyordu ve o zaman, kalabalık, rüzgarda bir orman gibi yer yer dalgalanıp hışırdamaya başlıyordu"¹⁸⁸.

Atatürk'ün ölümü kadın erkek, genç ihtiyar, çoluk çocuk tüm halkta büyük üzüntü uyandırmıştır. Ülke yas havasına bürünmüştür.

"Yüz binlerce kalp, şimdi, tek bir kalp ve tek bir kalp yüz binlerce kalp gibi vuruyordu"¹⁸⁹.

"Herkes çoktan malum değil miydi ki, orada yarı boş ve hiç açılmayacak bir sandıktan başka bir şey kalmamıştı? Biraz sonra, bunu da alıp götürülenler, birbirlerinin yüzüne şaşkın şaşkın bakarak, içlerinden: "Ne kadar da hafif!" diyeceklerdi. Zira, o sandığın bütün yükü, bir tutam kemikle bir parça deriden ibaretti. On binlere bu da malumdur. Fakat, işte, bütün bu insanlar, buraya, o bir tutam kemikle bir parça deriden, bir dev çıkarmak, bir dev yaratmak için toplanmışlardı"¹⁹⁰.

Birçok aydına göre o askeri bir dehaydı ve cesur bir inkılapçıydı. Buna benzer yönleriyle insanların kafasında fikir sistemlerini ve bütün dünya görüşlerini kaplayan bir genişlik ve derinlik olmaya başlamıştı. Millet binbir türlü ıstırabından doğan o trajik

¹⁸⁸ A.g.e., s. 346-347.

¹⁸⁹ A.g.e., s.348

¹⁹⁰ A.g.e., s. 349

irade, gene millete dönmüş, millete mal olmuş, milletin ruhuna karışmıştı. Bu halkı oluşturan yığınların her biri O'nu kendine göre yorumlayacak, O'na kendi düşüncelerine göre bir kimlik verecekti ve milli kahraman şahsiyeti, birliğini asıl bu yoldan bulacaktı. Herkese "Eşsiz Kahraman Atatürk; vatan sana minnettardır" sözü bile başlı başına bir tunçtan levhaya kazınıp, bir kale burcuna asılacak derecede destani görünmektedir.

"Tarihte uğradığımız an zalim ve en haksız itham gününde meydana atılmış, Türk milletinin masum ve haklı olduğunu iddia ve ilan etmiştir. İlk önce, ehemmiyeti kavranmamış olan gür sesi, asla yıpranmayan bir kuvvetle nihayet bütün cihanın şuuruna işlemiştir"¹⁹¹.

Türk milletinin, asırlar boyunca haksız yere eli ayağı bağlı olarak bir suçlu sandalyesine oturtulmuş ve nihayet idama mahkum edilmiş bu kimsesiz, bu savunmasız ve masum suçluyu, cellatlarının pençesinden kurtaran, O'nun bir kılıçtan daha keskin mantığı, bir çelikten daha bükülmez imanıydı. Çünkü düşmanlarının O'nun tabutu önünde selama durup, boyun eğişleri ancak bir adalet tecellisinin ortaya çıkışıdır. O'na yıllarca, bir maceracı, bir çeteci, bir eşkıya, bir azgın deli gözüyle bakanlar da öldüğü gün tabutu önünde boyun eğenlerdi.

"Artık dünya basını Atatürk'e çağımızın en büyük adamı, Türk milletine de dünyanın en asil milleti diyordu. Hepsi söyledikleri bütün olumsuz sözleri böylece geri almış oluyorlardı.

Atatürk'ün ölüm haberi yurt dışında da çok büyük etki uyandırmıştı. Hatta Avrupa'ya kendi dertlerini unutturup bizimle dert ortaklığı ettirmekteydi"¹⁹².

"Bu ülkelerin belli başlı gazeteleri, Çekoslovakya felaketini, Hitler belasını, Yahudi katliamlarını, sinsi sinsi tütmeye başlayan İkinci Dünya Savaşı'nın ateşini ve büyük devlet merkezleri arasındaki sancılı kıvranlıklarla gidiş gelişleri unutup ön sütunlarını hep bize ait yazılarla doldurmaya, politikacılar, diplomatlar, memurlar kendi aralarında hep bizden bahsetmeye, tüccarların, sanayicilerin, maliyecilerin, bile ilgisi bizim üzerimizde toplanmaya başlamıştır"¹⁹³. Politikacılar, diplomatlar, tüccarlar Atatürk'ün çağın en büyük adamlarından biri olduğunu kabul etmekle birlikte, "belki sağ kalsaydı İkinci Dünya Savaşını durdurabilirdi" diye düşünüyorlardı. Bazıları

¹⁹¹ A.g.e., s. 354.

¹⁹² A.g.e., s.355.

¹⁹³ A.g.e., s. 355.

Atatürk'ün adı bütün dünyada duyulana kadar Türkiye ve Türkleri tanımadıklarını, Avrupa basınında ulu önder ile ilgili yazılan yazıları okudukça "Bunlardan nasıl bu kadar yüksek ve müstesna bir deha çıkabilir" diye düşünüp, şaşırıldıklarını itiraf ediyorlardı.

15- Köylüye Bakış

Yakup Kadri, Anadolu köylüsüne toplumdaki aydınların, milleti temsil edenlerin bakış açısını gösterdiği gibi Atatürk'ün Türk köylüsüne verdiği değeri de vurgular.

"Anadolu, köylüsünün yüzüne dikkatle bakıldığında kadın olsun erkek olsun, çocuk olsun, hepsinde öyle bir ifade vardır ki bütün saflığına, sadeliğine, basitliğine rağmen, olgunluğu, derin ve kederli çizgileriyle insanı korkutabilir"¹⁹⁴.

Memleketin asıl sahibi dağ başındaki çocuklardır. Çünkü yalnız dağ başındaki çocuk toprakla konuşabilir, toprağın, taşın sırrı yalnız ona açılır. Köylünün ruhu da aydın halk kitlesine her zaman açılmamıştır ve aydınlarımız bu korkuyla yaşamışlardır. Bunun nedeni yaşam koşullarının farklı olması, aynı anlayışa sahip olmamalarıdır.

Milleti temsil edenlerin de, Cumhuriyetten sonra temsil ettikleri köylünün yaşam koşullarının iyileştirilmesi için çalışma yapmadıkları veya bu konuda çok gayretli olmadıkları görülür. Yakup Kadri, bir mebusun köylü ile ilgili görüşlerine bu açıdan bakar ve köylüyü temsil edenin, köylüye karşı ne kadar ilgisiz olduğuna dikkatleri çeker.

"Şu ıssız Anadolu toprakları üzerinde, her biri öbüründen dörder, beşer saat mesafede, birbirleriyle her türlü ulaşma vasıtalarından yoksun küçücük küçücük bir takım insan toplulukları vardır. Otuzar, yirmişer hatta onar hanelik bu garip, bu münzevi obalara biz köy adını vermişiz. Oysaki bunların ne topografik, ne ekonomik, ne de idari bakımdan hiçbir şahsiyetleri olmadığı gibi, kendi hallerine bırakıldıkları takdirde ya açlıktan, ya susuzluktan, ya otsuzluktan silinip gitmeye mahkumdurlar. Binaenaleyh, köy adını verdiğimiz bu küçücük küçücük ev kümelerini hep bir araya toplayıp bunlardan iki yüzer, üç yüzer, beş yüzer haneli komünler, nahiyeler, bu parlak ve orijinal fikir-bütün parlak ve orijinal fikirler gibi- her türlü tatbik kabiliyetinden

¹⁹⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara, s.87.

mahrumdur. Projeyi tatbik kabiliyetinden mahrum bırakan sebepler ise kadastro, bütçe, mevcut köy kanunu, hazırlanmakta olan toprak reformu, idari ve mülki mevzuattır"¹⁹⁵.

Oysa Atatürk; "Türkiye'nin sahibi ve efendisi köylüdür" demiştir. Anadolu köylüsü Türk milletinin özüdür. Anadolu köylüsü Türk milleti demektir. Atatürk, "O emir verecek, o isteyecek biz yapacağız" diyor, Osmanlı Devletinin bütün azametini, bu azametinin yanında zahmetini yüzyıllardan beri hep kendi zayıf omuzları üstünde taşıyan, buna karşılık aydın tabakanın hakaretine uğramaktan başka bir ödül görmeyen bu yüce kitlenin önünde geçmişin bütün günahlarından utanç ve pişmanlık duyuyordu.

Aydınlarımız her zaman köylüye yakın olamamışlardır. Köylünün sırtından geçinen ve köylüye hakaretle bakarak, küçümseme yanışına düşen aydınlarımız da olmuştur. Hatta Yakup Kadri, Yaban romanında köylüyü küçümsediğı, bir köyde geçen olayları bütün millete mal ettiğı için, bütün Anadolu köylerini olumsuz yönleriyle gösterdiği için eleştirilmiştir. İstiklal mücadelesini desteklememek sadece bir köye mal edilebilir. Çünkü bütün Anadolu köyleri milli mücadeleyi desteklememiş olsalardı, İstiklal Savaşı kazanılmazdı. Köylünün duygusu basit, düşünceleri geri, dili işlenmemiş ise bunun sorumluları onu o halde bırakanlardır.

Köylü cahil kalmış, her hurafeye, her türlü yalana inanıyor ise sorumluları onunla ilgilenmeyen aydınlardır. Bu topraklarda okumuşların yabandan ne farkı vardır? Alfabeyle sökenler kendilerini üstün ve bütünden ayrı görmektedirler. Türk devletinin bütün ağırlığını sırtında taşıyan köylünün acısını, Türk aydını görmek zorundadır. Belki de Yakup Kadri, aydının dikkatini köylüye doğru çekmeyi amaçlamıştır.

16- Türk İnkulâbının Ruhu Nasıl Olmalıdır?

"Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir", diyen Atatürk'e göre çağdaş medeniyet ilime dayanmaktadır.

Atatürk laik bir ilim anlayışı getirirken, toplumsal bilimlerini de müspet bilimlerle bir arada ve aynı kavramla ifade etmiştir. Bu açıdan pozitivistliğe yakınlık söz konusudur.

¹⁹⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s. 276-277.

Tanzimattan itibaren girişilen batılılaşma hareketlerine karşı Atatürk'ün tavrı olumsuzdu. Atatürk, Avrupa kanunlarını almak, Avrupa nizamlarını almak, Avrupa'nın elbisesini giymek gibi bir takım islah teşebbüsleri ile ülkenin kalkınamayacağını biliyordu. Atatürk'ün fikirlerine bütünlük sağlayan kavram ilimdir. Atatürk batı medeni yetini, bu medeniyetin ilme dayandığına inandığı için benimsemişti. Atatürk her zaman "muasır medeniyet"ten bahsetmiş, batı medeniyetini ender olarak övmüştür. Türk devrimini taklitçilikten kurtaran batı medeniyetinin ilme dayanması, ilmin ise evrensel oluşudur.

Türk inkılabının ruhu bilime dayanmalı, yeni kanunlar ve prensipler, eski kafalarca uygulanmamalı diyen Yakup Kadri, samimi inkılapçılardan olan geçlerin endişesini şu cümlelerle belirtiyor: "Ne vakit sönmüş bu ateş mi ? diyeceksin. Ben sana söyleyeyim: Bu ateş, Kemalist Türkiye'nin anahtarlarını Babıali tembelhanesinin bekçileri eline teslim ettiğimiz gün sönmüştür. Çünkü, hareket düşmanı, bunak bir bürokrasinin kanunları, nizamları, idare usulleri, bunlar vasıtasıyla bütün o dinamik inkılap prensiplerinin elini ayağını kısıkıvrak bağlamıştır"¹⁹⁶. Burada Yakup Kadri'nin cumhuriyet inkılabını gerçekleştiren kadrolarla hesaplaştığını görmekteyiz.

"Kemalizm inkılabının meydana koyduğu eserin büyüklüğü yadsınamaz. Ama bu eser ona, tepesi yerde, temelleri havada ve her an, devrilmek tehlikesi içinde bir ikram gibi görünmektedir"¹⁹⁷. "Buna rağmen inkılap bitmemiştir, inkılabın bütün prensiplerinin yerine getirilmiş olması yeterli değildir. Üstelik inkılap davası kendiliğinden yürümekte olan bir şey değildir ve bunun yüksek prensipleri henüz bütün kafalarda tamamiyle yer tutmuş olmaktan uzaktır"¹⁹⁸.

Kemalizm İnkılabı ilerici ve halkçıdır. Geri kalmış milletleri irtica ve emperyalizmin boyunduruğundan kurtaracak bir kurtuluş yoludur. Ancak bu prensipler yeterince uygulanmamaktadır. İnkılapçı ve Kemalizm'e bağlı kesim yaşadığı memleketi yadırgamakta ve sadece "aydınlık" bir ülke aramaktadırlar. Aydınlık bu insanlar için şunu ifade eder: "Bu memlekette hüküm süren kafa bulanıklığının, fikir kargaşalığının zıddına ne varsa, bunların hepsidir"¹⁹⁹. "Bize, fikirler ve kanaatler de doğrudan doğruya

¹⁹⁶ A.g.e., s. 121.

¹⁹⁷ A.g.e., s. 45.

¹⁹⁸ A.g.e., s. 218

¹⁹⁹ A.g.e., s. 303-304.

garptan gelir. Fakat, posta paketleri içindeki şeyler gibi buruşuk olarak"²⁰⁰ görüşü çelişkili bir medeniyet anlayışını ifade etmektedir. Yenilikler, uygulanan hürriyet ve demokrasi konusunda Atatürk döneminde de bir takım yanılgılar olmuştur.

Türk inkılabı batının medeniyetini, ilmini örnek almalıdır. Ancak taklit etmemelidir. Milli Mücadeleyi canlandıran ruh, sonraki dönemlerin yaşama prensiplerine de hakim olacaktır. Türk kadınları çarşaf ve peçelerini çalışmak için daha kolaylık olur diye, açacaklar, sadece salon topluluklarına katılmak için toplum hayatına atılmayacaklardı. Hürriyetlerini batının kanunlarına esir olmak için değil kalkınmada kendilerine düşen grevleri yerine getirmek için kullanacaklardı. Türk erkekleri ise batılılaşmayı, Tanzimat döneminin garp perestliği haline getirmeyeceklerdi.

Yakup Kadri'ye göre; batılılaşmaya Türk üslubunu koymak gerekiyordu. Yenilikler bize hakim olmamalıydı, biz yeniliklere hakim olmalıydık. Batılılaşma prensibi, milli kültürün, milli ahlakın hizmetçisi olduğu takdirde, bizim için yaratıcı ve kurucu olabilirdi²⁰¹.

Yakup Kadri bir şehir içinde, birbirine yakın iki mahallede, birbirinden tamamen zıt iki yaşantıya dikkatimizi çekerek hangi yaşantıyı kabul etmemiz gerektiği sorununa bizi yöneltir ve soruna uygun çözümü, Türk inkılabının kararlı bir tavırla kendi kişiliğine uygun olanı seçerek bulacağı sonucuna ulaşır:

"Onun milli idealine göre vücut bulması lazım gelen yeni Türk cemiyetinin üslubu ne bu kerpiç duvarlar arasında bir örümcek gibi yaşayanlardan, ne de iğreti bir dekor içinde kurulmuş kuklalar gibi zıplayanlardan örnek alabilirdi. Türk İnkılabının vakarlı ve ahenkli ruhu, kendine layık ifadeyi çok daha canlı, çok daha şahsiyetli bir mimaride aramaktadır"²⁰². Milli gayemizin, Türk inkılabının kendine özgü ruhunu yaşatmak ve batının taklitçiliğinden kaçınmak olduğu gerçeği unutulmamalıdır.

"Milli Mücadele gibi büyük ve yüksek bir devir yaşandıktan sonra milli gaye ne olmalıdır? Bu sorun sorgulandığında verilecek cevap şudur: Milli gayenin Türk İnkılabının ruhunu oluşturmayan, milli olmaktan uzak, batı taklitçiliğine dayanan salon

²⁰⁰ A.g.e., s. 545.

²⁰¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankaras*.142.

²⁰² A.g.e., s. 145.

toplantıları, balolar olmadığı kesindir"²⁰³. Toplumda batı taklitçiliğinden doğan yozlaşma ve bozulma başlamıştır.

İnkılab yanlışı anlaşılmaktadır. Herkes İnkılabı kendine göre yorumlamaktadır.

"Hani, bazı dinler vardır ki, Kuran ve hadisleri açıklayan din bilginlerinin çokluğu yüzünden mana ve mahiyetini değiştirir; işte, bizim İnkılabımızın başına da böyle bir şey gelmektedir ve bizim ıstırabımızın sebebini burada aramak lazımdır"²⁰⁴.

İnkılabın gerçekleşmesi kolay olmamıştır, Çünkü inkılap, kendi içinde hem inkılabı kabullenemeyen bazı gericilerle hem de inkılabı batı taklitçiliği sanan bazı garpperestlerle mücadele etmiştir.

Yakup Kadri'ye göre; imkansız gibi görünen, zor, akla, hesaba sığmaz, üstün gayretlerin mahsulü işler başarılmıştır. Bunları bir de bu işleri yapana sormak gerekir. İşin o aşamasında hayatın mantığı bizimle beraberdi. Ancak sonraları bize karşı bir durum almıştır. İnsan ruhunun bulanık kesimlerinden gelen ihtiraslar, meyiller, iştahlar bu işte hep bizim düşmanımızdır. Bir de içinde bulunduğumuz devrin kanunları vardır! Garp medeniyeti, Garp muaşeretî"²⁰⁵.

"Garpçılık bu demek değildir. Garpçılığı bir eğlence tarzı telakki etmeyiniz. Garpçılık her şeyden evvel bir yapma, yaratma, kurma, iletme ve işletme gücüdür"²⁰⁶. Ancak bütün bunları medeniyeti, çağdaşlaşmayı balolara katılmak, eğlenmek olarak algılayan halka anlatmak çok zordur.

Toplumda son derece alafrangalaşan garplılığı daha çok kötü tarafından alan bir zümre oluşmuştur. Bu zümrenin halktan ne kadar kopuk olduğuna bakılırsa halkçılık diye bir davanın kalmadığı düşünülebilir. Halk ile bu zümre arasında doldurulmaz bir uçurum açılmaktadır. İnkılabın böyle anlaşılması doğru değildir.

Çağdaş medeniyet mondenlik iddiası, giyim, kuşam yarışı, balolar, eğlenceler demek değildir. Çağdaş medeniyetin temel unsuru bilimdir.

"Türk İnkılabının sınırları nelerdir?" şeklinde bir soru gelebilir aklımıza. "Türk Devrimi Osmanlı oligarşisine karşı bir sınıflar koalisyonu tabanında yürütülmüştü. Balkan savaşlarından itibaren seferberlik halinde yaşayan bir ulus Cumhuriyet rejimine

²⁰³ A.g.e., s. 147.

²⁰⁴ A.g.e., s. 149.

²⁰⁵ A.g.e., s. 149.

²⁰⁶ A.g.e., s. 150.

geçerken büyük bir fakirlik içindeydi. Sınıflar arası çelişkilere karşı halkçılık ilkesi kullanılıyordu. İktisadi kalkınma yetersizdi. 1930'lardan sonra yeni yönetici zümre zenginleşme sürecine gireli, halkçılığın geleceği bakımından bu durum anlamlı ipuçları veriyordu. Atatürk devrim coşkusu Halkevlerini açarak örgütlemek istemiştir. Devletçilik ilkesi ile de kıt kaynaklar seferber edilmeye çalışılmıştır. 1930'larda uluslararası planda Kemalist rejimin imajı çok parlaktı. Balkanlarda denge ve Sovyetler Birliği ile dostluk temeline dayanan bir dış politika mevcuttur. Türk Devriminin sınırlarına geldiğinin ilk belirtileri dış politikadaki dönüşümlerde ortaya çıkmaktadır²⁰⁷.

Atatürk'ün amacı hiçbir zaman ne demokratlara, ne de sosyalistlere benzemek olmuştur. Rusya'yı kasıp kavuran bolşevizme gitmek gibi bir amacı olmamıştır. Milli davanın özü komünizm, kapitalizm davası değildir. Kutsal olan bağımsızlığın elde edilmesi ve ulusun çağdaş medeniyetler seviyesine getirilmesi tek hedef olmuştur.

Türk milletinin kültürel ve ekonomik açıdan, kayıtsız şartsız, dış etkilerden uzak olarak, kendi yöntemleri ile sosyal gelişmeye kavuşması Atatürk için her zaman daha önemli olmuştur. Çünkü tehlikede olan sadece idari bağımsızlık değil, milli bağımsızlık ve iktisadi hürriyettir.

Bütün bağımsızlığını kaybeden milletlere bakılacak olursa kendi dilleriyle konuşan, kendi kanunları dahilinde hüküm süren toplumlar olmadıkları görülür.

Bu açık gerçeği hisseden Atatürk, Türk davasının sınırlarını bu nedenle genişletmek gereğini duymuştur. Ekonomik kalkınmamıza da idari ve siyasi bağımsızlığımız kadar önem vermiştir. Bu alanda düşmanımız devletler değil, kapitalizmdir. Çünkü kapitalizm dünya savaşı denilen felaketi ve onu takip eden faciaları doğurmuştur. İşte, büyük Türk bununla mücadele etmiştir.

²⁰⁷ Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, 3.baskı, İmge Kitabevi yay., Ankara, 1994, s.289.

C- TÜRK DEVRİMİNİN KARŞISINDAKİ GÜÇLER

1- Dini Menfaat Çevreleri

Cumhuriyetle birlikte ülkenin içinde bulunan hayat şartları değişmişti. Herkes biliyordu ki bu yeni hayat şartları devamlıdır ve herkes buna ayak uydurmak zorundadır. Ancak yeni olanaklar sağlanmasına rağmen hala eskiyi özleyen, inkılabın getirdiği yeniliklere uyum sağlayamayan da vardır.

Özellikle dini çevre halinden bir türlü memnun olmamıştır. Bunlardan biri Ankara'daki memnuniyetsizliğini şöyle anlatıyor;

"Ankara imar oluyor, genişliyor, nüfusu çoğalıyor, şerefi, itibarı artıyor. Bunlar karın doyurmaz ki... Bunlar işin şatafat tarafı, bir de iç yüzüne bakalım: Esnaf, dükkanlarında sinek avlıyor. Öbür yandan masrafımız yükseldikçe yükseliyor. Etinden ekmeğinden tut da, tuzuna biberine kadar, dün beşe aldığımıza bugün beşyüz veriyoruz. Sen şimdide buna karşılık diyeceksin ki, dün yüze mal ettiğin arsaları bine, bine mal olanları onbinlere sattın. Sattık, sattık, o bir kumar..."²⁰⁸.

Şeyhlerin ve hocaların, halkın gözündeki yeri inkılabın tehlikeye girmesi açısından önemlidir. Yakup Kadri'ye göre; inkılabın en önemli düşmanları olan şeyhler, hocaların seçim bölgelerinde çok büyük nüfuzları olduğu için, herkese terör yaptıkları halde hiç kimse bunlara ses çıkaramamaktadır. Üstelik bunlar meclisin en koyu mutaassıplarıdır²⁰⁹.

Mutaassıpların İnkılap için ne kadar önemli bir tehlike oluşturduğunu, yazarın şu cümlelerinden anlayabiliriz:

"Kara terör, kara terör, bizim düşmanımız yalnız Avrupa değil, bunlar da... Bir gün bunlarla da çarpışmak lazım gelecek..."²¹⁰. Yakup Kadri, irticanın gelecekte bir gün Türk inkılabı için önemli bir tehlike olacağını her fırsatta vurgulamaktadır.

Geçmişe kısaca dönecek olursak Türk ordusunun iki İnönü ile Sakarya Zaferi ve Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşu ortak bir anlamı ifade eder. T.B.M.M. Hükümeti bir inkılap hükümetidir. Fransız ihtilali ile ülkemizdeki Türk Devrimi şartlarının

²⁰⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, 3.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1987, s.23.

²⁰⁹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, 8.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1999, s.51.

²¹⁰ *A.g.e.*, s. 51.

hazırlanması arasında benzerlikler vardır. Çünkü Fransa bir yandan iç ihanetle, bir yandan da dışarıdan kaynaklanan olaylarla uğraşmış, Fransız milleti 1792'de meclisini kurup, doğu sınırlarında zaferini kazanmıştı. Bu iki olay ile İnkılapçılar hem vatanlarını, hem de ihtilali kurtarmışlardı.

İsmet Paşa'nın Yunanca vurduğu darbenin etkisi aynı zamanda içimizdeki irticai zümreye indirilmiş bir darbedir. Çünkü ilerleme ve çağdaşlaşmanın düşmanı olan bu unsurlar, bu kumandanın yumruğu ile sarsılmışlardı. Kendi ihtiyaçlarını her şeyin vatanın bile üstünde tutan bu karanlık ruhlu kimseler çok iyi biliyorlardı ki Anadolu ordusunun zaferi demek yeni fikrin, yeni hayatın zaferi demektir. Yapılan savaşlar sadece Türklerle Yunanlıların savaşı değil, geçmiş ile geleceğin savaşıdır. Millet niçin bu kanları dökmüştür? Eğer Anadolu ordusunun kurtaracağı vatan üzerinde yeni hayatın, yeni fikrin ışığı parlamayacaksa, gene geçmişin boğucu karanlığı hakim sürecektir kurtuluş kelimesinin ifade ettiği anlam yarım kalacaktır.

T.B.M.M. sadece vatani kurtarmakla kalmamış, aynı zamanda onu yaşatacak imkanları da sağlamaya çalışmıştır. Bu imkanların sağlanmasının ise geçmişin değerleri ile olmasına imkan yoktu. Geçmiş sadece ders almak için önemlidir. Zaman daima ileri ve öne doğru yürümektedir. Bunun tersine doğru yol almak imkansızdır. Bütün bunların gerçekleştirilmesi için çağdaş medeniyetin ilkeleri, Türk milletinin ruhuna uygun olarak uygulanmalıydı. Yeni fikirler, eski kurumlarla devam ettirilemezdi. Ulu önder Atatürk her alanda olduğu gibi zor olanı bu alanda da başarmıştır. Ancak İnkılabın düşmanı olan gericiler hala mevcuttur.

Dini menfaat çevrelerinin ihanetleri sadece inkılaplar uygulanacağı zaman olmamıştır. Kurtuluş savaşında vatanımıza saldıran düşmanlar gittikleri her yerde kendilerine yardım eden, yol gösteren ve cinayetlere kışkırtan vatan hainleri bulmuşlardır. Bunlar düşmanla beraber ırza geçtiler, düşmanla beraber boğazladılar, düşmanla beraber dine hakaret ve mala el uzattılar. Bazıları uyuyan yılanları kendi elleriyle uyandırdılar. Kendi elleriyle yurtlarına gelen aç gözlü misafirlere avlar hazırladılar. Bazıları katliamların, yağmaların, taarruz ve sarkıntılıkların öncüsü oldular. En ücra Türk köylerinin yolunu, en namuslu Türk evlerinin kapısını, en azgın Yunan eşkiyasına göstermekte hiç tereddüt etmediler. Bu insanları bu ihanetlere sevk eden duygu neydi? Zayıf ve kötü karakter mi, para hırsı mı? Her kör taassup, cinayetle biter.

Böyle bir taassuba tutulanlar düşman istilasını ve düşmanın hakimiyetini çağdaş ve aydın bir zümrenin kuracağı idareye tercih etmektedirler.

Milli Mücadele yıllarındaki ihanetler sadece bu kadar değildir. Toplumun çeşitli kesimlerinden vatana ihanet edenler oldu. İnkıpların uygulandığı dönemde, Cumhuriyetin temel ilkelerinden tavizler verildiğini, Atatürk'ün ölümünden sonra adım adım ilkelere uzaklaşıldığını düşünen Yakup Kadri bu konudaki düşüncelerini, ve ülkenin durumunu şu cümlelerle anlatır:

"Türkiye'de, misli görülmemiş bir inkılap oldu; yüzyıllardan beri ortaçağın karanlıkları içinde bir hamleyle silkinip kalkınarak en ileri bir medeniyet aydınlığına doğru yürüdü. Halbuki silkinip kalkan kim, yürüyen kim? İleri medeniyet aydınlığı nerede?"²¹¹.

Başka bir bakış açısına göre de inkılabın karşısına çıkan engellerin temel nedeni yeni rejime uyum sorununun olmasıdır:

"...Halkı bu idareye ısındırmaya çalış bakalım. İsinir mi hiç? Çünkü, ne devlet kuvvetine, ne kanuna, ne hak ve adalete itimadı kalmış! Sonra birkaç kişi bir araya gelip de, Cumhuriyet aleyhinde mırıldandı mı; bir yerde sızıntı oldu mu, vay, Parti Başkanı'nın haline!.. Yok, yeni rejimin faydaları ve güzellikleri ahaliye lazım geldiği gibi telkin edilemiyormuş?, yok, irtica yeniden başkaldırıyor mu? da göz yumuluyormuş!.." ²¹².

Görülüyor ki yaşanan sorunların temel nedeni bile henüz anlayamamıştır. Bazı aydınlara göre cumhuriyet rejimi yeterince anlatılmamış ve halkın kafasına tamamen yerleşmemiştir. Bazılarına göre halkın, devrimin kurumlarına güvenmemesi sorunun temel nedenidir. Ancak ortada bir gerçek vardır ki Türk Devrimi'nin en büyük düşmanı irtica olacaktır.

Atatürk'ün ölümünden sonra rejimin sarsılabileceği endişesi hakimdir. Yakup Kadri'ye göre; Atatürk'ün ölümünden sonra ülkenin içinde bulunduğu devrim nedeniyle rejimin sarsılabileceği düşünülüyor, memleketin huzursuzluğa sürüklenmesi durumunda hassas olmak gerekiyordu²¹³.

²¹¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s.108.

²¹² *A.g.e.*, s. 175.

²¹³ *A.g.e.*, s. 340

Atatürkçülüğün ilkelerinden ne kadar uzaklaşıldığını yazarın şu cümlelerinden anlıyoruz: "Cumhuriyetin prensiplerinden o kadar uzaklaşmıştır ki Cumhuriyet Halk Partisini idare edenler bile dolaylı yollardan da olsa irticaya destek verenlerdir"²¹⁴.

Çağdaş medeniyeti, ilerlemeyi ve değişimi hiçbir şekilde kabul edemeyen bu zihniyet en küçük bir değişim ihtimalinde kendini göstermektedir. Hatta böyle bir zihniyet; "...Biz öyle şey bilmeyiz. Yabancılar istediğini yapsın. Onlar, bugün burada ise yarın orada... Her memleketin kendine göre bir tutumu var. Bak kaç yıldır, ne bet, ne bereket kaldı. Düşman aha şuracığa kadar geldi, çattı"²¹⁵ diyebilmektedir. Oysa ki bu insanlar memleketin bu hale gelmesinde kendilerinin sarfettiği sonsuz gayreti görmek istememektedirler.

Karanlık ruhlu bu insanların Cumhuriyeti hala nasıl kabullenemediklerini şu cümlelerle anlamak mümkündür:

"Sizler her gün düğün dernek, yok 19 Mayıs'ta Samsun'a çıkmış mı, yok 23 Nisanda Meclis açmış mı, yok 29 Teşrinievvelde Cumhuriyet kurmuşmuş diye vur patlasın, çal oynasın ederken, biz burada iç sıkıntısından pösteği sayıyorduk"²¹⁶.

Atatürk'ün ölümünden sonraki dönemde yönetimin tavrını, böyle gerici bir zihniyetin eleştirdiğini görüyoruz:

"Hani, yeni Paşamız beş vakit namazında, niyazındaydı? Hani şer-i şerifi yavaş yavaş yerine getirip, ehl-i islamı bu perişanlıktan kurtaracaktı? Kaç göç, şapka, fes meselelerini halletmek şöyle dursun, daha şu Türkçe ezan kepezeliğinin bile önüne geçemedi"²¹⁷.

Yine bu karanlık zihniyetin nasıl bir dünya görüşüne sahip olduğunu anlamak açısından, Birinci Dünya Savaşı'nı, uğradığımız ihaneti ve başarısızlığın nedenlerini nasıl değerlendirdiğine değinmek yararlı olacaktır. Bu anlayışa göre; Alman imparatoru Wilhelm islamiyetin büyük bir dostudur. Hatta gizli din kullandığı rivayet edilmektedir. Şam'a gittiği zaman ilk ziyaret ettiği yer Hazreti Ömer Camii olmuştur. Orada kaç defa ulemayı toplayıp, Hulefayı Reşidin'e dair görüşmelerde bulunmuştur. İttifak aslında Almanya ile değil, Wilhelm ile yapılmıştır. Amaç Mısır'ı, Tunus'u, Cezayir'i kafirin

²¹⁴ A.g.e., s. 341.

²¹⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara, s.54.

²¹⁶ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Panorama, s.344.

²¹⁷ A.g.e., s. 371.

elinden kurtarmaktır. Alman imparatoru gibi mümin ve kuvvetli bir dostla ittifaka ve Sancak-ı Şerifin çıkmasına rağmen, savaşı kaybetmemizin nedeni Kabe-i mükerreme'de namaza giren Enver Paşa maiyetindeki zabitlerinin çoğunun abdestsiz olmalarıdır. O gün Hacer-i Esvet yerinden oynar gibi sarsılmaya başlamış ve zemzem kuyusunun suyu bir hıçkırık sesi çıkararak çekilivermiştir. Evlat-ı Arap bunu görünce kendi başının çaresine bakmış ve bizi bütün masamat-ı mukaddese'den sürüp çıkarmak zorunda kalmıştır. Evlat-ı Araba dil uzatmak küfürdür, Peygambere küfür etmekle aynı anlama gelir. Arapların, savaşta İngilizlerle birlik olduğunu uyduranlar İttihatçılardır, bunlar ise şimdikilerin ağabeyleridir. Kendi işledikleri günahı örtmek için bu lekeyi Araplara sürmüşler, hatta Evlat-ı Arabın ileri gelenlerini darağacına çekmişlerdir²¹⁸. Bu zihniyete sahip gerici,savaşın neden başarısızlıkla sonuçlandığını birtakım mantığa sığmayan kıssalar, hikayeler ve kerametler ile açıklar. Onun için Cumhuriyetle birlikte hüküm süren dönem yirmi yedi yıllık istibdat dönemidir ve bu millet şeriatsız yaşamaya daha uzun süre razı olmayacaktır²¹⁹. Görüldüğü gibi bu karanlık zihniyet sahiplerinin, dünyada meydana gelen olayları açıklaması hiçbir şekilde bilime dayanmadığı gibi, doğruluğuna kendilerinin de inanmadığı hurafelerle olayları açıklamakta ve çıkarları için doğruları saptırma yöntemine başvurmakta hatta yalan bile söyleyebilmektedirler.

İkinci Dünya Savaşı'nda Almanlarla bir ittifak yapılacağını söylenmesi üzerine Alman hayranı gericinin gösterdiği tepkiyi şu cümlelerde görebiliriz.

"Nihayet benim sözüme geldiler,seninkiler... Almanya'dan şaşmamalı, Hitler, "Benim için Hazreti Muhammet'ten üstün peygamber yoktur" demiş. Din-i İslamı o yükseltecek Vakt-i Saadetteki gibi"²²⁰.

Yakup Kadri, memlekete İkinci Dünya Savaşı yıllarında hakim olan görüşe değinir. Bu görüşe sahip olanlar sadece Anadolu'nun küçük şehir ve kasaba eşrafı değildir. Dindar kesim başta olmak üzere memleketin belli başlı merkezlerinde de, bazı seviye farklarıyla böyle düşünenlere rastlamak mümkündür. Bunlara göre; "ülkeyi yönetenler; başını sokacak evi olmayan köylüye zorla taş taşıttırıp, saray gibi mektep binaları yaptırırlar. Başlarına hoca diye cahilleri getirirler. Çiftçinin buğdayını yok pahasına alıp, diledikleri gibi satarlar. Çoluk çocuğun nafakasına el koyarlar. Ambarın,

²¹⁸ A.g.e., s. 372-373.

²¹⁹ A.g.e., s. 375

²²⁰ A.g.e., s. 423.

kilerin hesabını sorarlar. Yok, muharebe varmış. Yok, memleket büyük bir tehlike karşısındaymış. Devlet bu tehlikeyi önlemek için bilmem kaç yüz bin kişilik bir ordu toplamış, her şeyden önce bu ordunun yiyeceğini, giyeceğini, topunu, tüfeğini düşünmek lazımmış. Bizim canımıza, malımıza hangi devlet göz dikmiş? Bu malum değil. Yıllarca Almanya, Almanya diye herkesin gözünü korkuttular bu da yalanmış. Almanlar'dan bize hiçbir zarar gelmezmiş. İşte ümmeti Muhammet'i ezmek için şimdi bakalım ne bahane bulacaklar? Hitler, bizim üstümüze moskoflara el uzattırır mı?"²²¹.

"Bu gibiler, Alman diktatörünün başka milletlerle imza ettiği dostluk ve barış ve "adem-i tecavüz" paktlarını daha mürekkepleri kurumadan birer birer nasıl yırtıp sepetlere attığını hatırdan çıkararak, ya da sadece bilmemezlikten gelerek, onunla bizim aramızdaki bu son anlaşmanın artık bütün tehlikeleri ortadan kaldırdığına tam bir kanaat getirmiş ve geniş bir soluk almışlardı. Lakin, kurdukları hayaller, besledikleri ümitler birbirinin zıddı olan bu insanlar, her nedense, başlarını dayadıkları yumuşak yastıkları üstünde, aynı tatlı rüyaya dalmış bulunuyorlardı. Bu Türkiye'nin yalnız, normal ve rahat bir devre girdiğinin değil, bir altın çağa yaklaştığının rüyasıydı"²²².

1950'ye kadar olan dönemde Türkiye'nin içinde bulunduğu durum karşısında bazı aydınlar yana yakıla inkılap devirlerinin hasretini çekerken, bir kısım halk ise bu duruma inkılap devrinin baskısının neden olduğunu düşünmektedir. Yakup Kadri, bu durumu şu cümlelerle dile getirmektedir:

"Dilediği gibi kazanmayan tüccar, vergileri ağır bulan gelir sahibi, gittikçe artan kira bedellerinden canı yanan evsiz, açlıktan nefesi kokan küçük hükümet memuru, köylüyü eskisi gibi kasıp kavuramayan kasaba eşrafı ve nice yüzyıllık kabusundan henüz uyanmaya başlayan köylü, hep bu noktada birleşiyorlardı. Zira bunun için en korkulu rüya, köy okullarıydı. Beriki için en püsküllü bela, Toprak Ofisiydi. Öteki için en büyük felaket, Buhran Vergisiydi. Kiracıyla ev sahibi içinse- biri hakkını kafi derecede korumadı, öbürü menfaatini tehdit etti diye- Mesken Kanunu'ndan daha ağır bir adaletsizlik olamazdı. Tüccara gelince, onun biricik düşmanı, devletçilik prensibi idi. Nasıl ki, yobazın karanlıkta yumruk salladığı umacının adı da laiklikti"²²³.

²²¹ A.g.e., s. 424-425

²²² A.g.e., s. 425-426.

²²³ A.g.e., s. 485.

Şeriat yanlıları çıkarlarına uygun planlar yapmaktadırlar. Bunun başında da bir muhalefet partisi kurmak gelmektedir. "Onlara sorarsanız; şeriatın kıldan ince, kılıçtan keskin kemendi, yirmi yıldır Ümmet-i Muhammed'i kasıp kavuran zındıklar boyuna mutlaka dolanmalıydı"²²⁴.

"Şeriat yanlıları bir taraftan da katli vacip olanların kara listesini düzenliyorlar, bu arada her türlü kötü olayı olsa da olmasa da, inkılap bilançosunun zimmet hanesine geçiriyorlardı"²²⁵.

"İçlerinde hocaların, şeyhlerin bulunduğu milletvekilleri İnkılabın en belirgin düşmanlarıdır. Şeyhlerin köylere kadar, bütün il çevrelerinde nüfuzları ve itibarları vardır. İnkılapçı milletvekilleri her ne kadar inkılap için mücadele etmeye çalışsalar da, bazıları çıkarları için yobazları desteklemektedir"²²⁶.

Kemalizmin içinde bulunduğu tehlikenin önemini yazarın şu cümlelerinden anlamak mümkündür.

"Kemalizm adını verdiği bu milli birlik ve kollektif hamle rejimi, nice tecrübelerden geçmiş; bu milletin yanık bağrından fişkırmış bir hayat kaynağı olduğunu nice misallerle ispat etmiş; yeryüzünden silinip süpürülmek üzere olan dört bin yıllık Türk adını, yeniden tarihin fasıl başlarından birine geçirmiş ve Batı dünyasının, en az, iki yüz yıldan beri, yüzümüze kapalı tutulan altın kapısını itip bizi, ilk defa olarak denk haklarla medeniyet sofrasına oturtmuştu. Burada, Türk, artık ne baş belası bir koruk, ne de garip bir sığıntıdır. Burada, Türk yirmi altı yıldan beri, kendi aile ocağında bile ağırlandı nazlandırılmaktadır. Şimdi işte, bu rejime "İstibdat Devi" deniliyordu. Herkes eline bir balta almış, bunu yıkmaya, devirmeye ya da kökünden söküp atmaya çalışıyordu"²²⁷.

1950'li yıllarda Atatürk devrimlerine karşı olanların ekonomik ve toplumsal açıdan güçlenerek geldikleri konumu gören Yakup Kadri bu olumsuz durumu sorguluyor:

"Medreselerin kapatılmasından, Şapka Kanunu'na kadar birçok İnkılap hareketlerini yadırgayan ve gelenekleriyle hurafelerine bağlı nice kimseler görüp

²²⁴ A.g.e., s. 486.

²²⁵ A.g.e., s. 486-487.

²²⁶ A.g.e., s. 498.

²²⁷ A.g.e., s. 550.

tanımıştı. Çoğu beş vakit namazını kılar, Ramazan'da orucunu tutar ve sayılı dini günlerde ölümlerine yasin okumayı ihmal etmezdi. Fakat buna rağmen ne hür fikirli bir insan olduğunu bildikleri babasına, ne de ailesinin yeni hayat şartlarına göre yetişen gençlerine karşı herhangi bir ters muamelede buldukları görülmezdi. Olsa olsa, böylelerine arada bir acıyarak bakmakla kalırlardı ve hepsi Atatürk öldüğü gün yas tutup ağlamışlardı.

Bunlar ise, şimdi taraf taraf O'nun heykellerini kırıyorlardı. Bunlar ise, mezar soyucularının vahşetini gölgede bırakan bir azgınlıkla O'nun ölüsüne saldırıyorlardı"²²⁸.

"İnkılapçı aydınlar, ülkenin içinde bulunduğu durumdan endişeleniyorlardı. Endişelenmekte haklıydılar. Çünkü ülkenin havasında sinsi bir irtica baskısı vardı. Düne kadar tamamen yerin dibine batıp gittiği düşünülen tekke ve medrese döküntüleri hortlayıp sokaklarda el kol sallayarak dolaşıyorlardı"²²⁹.

Türk inkılabının temelleri henüz tehlikeden uzak değildir. Yakup Kadri, Türk İnkılabının geçirdiği aşamaların gerçek bir tablosunu yapmış, siyasi, sosyal ve kültürel hayatımızdaki endişe ve tezatların panoramasını çizmiştir. Bir bakıma irticanın günün birinde hortlayabileceğini, İnkılabın ne gibi tehlikelere maruz kalabileceğini göstermiştir. Türk Devrimi'nin, Atatürk Devrimi'nin temelleri daha sağlam bir yere oturmuş değildir. Devrimin karşılaştığı tehlikeler vardır. Yüzeysel tedbirlerle, aldatmacalarla Devrimin gerektiği kadar kök saldığını sanmak aldanmadır.

Devrim kavramı kökten bir davranışı, o da toplumsal bir tepkiyi çağırır. Türk Devrimi tarihte en büyük güçlüklerle gerçekleşmiş devrimlerden biridir. Atatürk bu büyük olayı adım adım başarmıştır.

Atatürk her devrimin karşı devrimi doğuracağını biliyordu. Karşı devrim (irtica) ve karşı şiddet kaçınılmazdı.

Atatürk'e göre; Cumhuriyetçi ve yenilikçi olduklarını zannettirmek isteyenlerin, yine bu bayrakla ortaya atılmaları, dini bağnazlığı coşturarak, milleti Cumhuriyet'e, ilerlemeye ve yenileşmeye karşı kışkırtmak değil miydi?²³⁰.

"Politika dünyasında birçok oyunlar görülür. Fakat, kutsal bir ülkünün kendini ortaya koyduğu Cumhuriyet rejimine, çağdaş yenileşmeye karşı, cahillik, bağnazlık ve

²²⁸ A.g.e., s. 562

²²⁹ A.g.e., s. 573.

²³⁰ Kemal Atatürk, Nutuk, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara, 1998, s.603.

her türlü düşmanlık ayağa kalktığı zaman, özellikle yenilikçi ve cumhuriyetçi olanların yeri, gerçekten yenilikçi ve cumhuriyetçi olanların yanındır. Yoksa gericilerin ümit ve faaliyet kaynağı olan saf değil"²³¹. Atatürk'ün belirttiği bağnazların ve yobazların Cumhuriyete karşı ayaklandığı bir dönemde, yenilikçi olanların kendi saflarında kalması gerekir. Ancak Yakup Kadri'nin de dile getirdiği gibi siyasilerden karşı safa geçenler ve İnkılabın aleyhinde çalışmalar yürütenler olmuştur.

Atatürk, tekke ve zaviyeleri hangi amaçla ve ne zaman kapattığını şu cümlelerle belirtmiştir:

"Efendiler, tekke ve zaviyelerle, türbelerin kapatılması ve bütün tarikatlarla, şeyhlik, dervişlik, müritlik, çebeilik, falcılık, büyücülük ve türbedarlık vb. birtakım ünvanların kaldırılması ve yasaklanması da Takrir-i Sükun Kanunu yürürlükte iken yapılmıştır. Bu konularla ilgili yürütme ve uygulamaların, toplumumuzun, hurafelere inanan, ilkel bir kavim olmadığını göstermek bakımından ne kadar gerekli olduğu takdir olunur.

Birtakım şeyhlerin, dedelerin, seyyitlerin, çebebilerin, babaların, emirlerin arkasından sürüklenen, kaderlerini ve hayatlarını falcılara, büyücülere, üfürükçülere, muskacıların ellerine bırakan insanlardan meydana gelmiş bir topluluğa bir millet gözüyle bakılabilir mi"²³².

Laik ulusal Türkiye Cumhuriyetinin bu gibi kurumları kaldırması gerekiyordu. Çünkü Laik toplum ilkel bir kavim değil, çağdaş medeniyet yolunda ilerleyen bir millettir.

2- Halk-Aydın Kopukluğu

Yakup Kadri, aydın kesim ile halkın yaşantısının farklı olduğunu, farklı fikirlere sahip olduklarını, hatta Cumhuriyet'le birlikte meydana gelen değişikliklerin, yeniliklerin, yerli halk üzerinde çok fazla bir değişiklik meydana getirmediğini eleştirir. Bazı insanların çevredeki değişikliğin bile farkına varamadıklarından yakınır. Ankara'dan örnekler verir:

²³¹ A.g.e., s. 604.

²³² A.g.e., s. 606.

"Yerli halkın zengini fukarası, güneş batmadan önce eve dönmek adetinden vazgeçmemiştir. Bunlar, Hacıbayram Veli camiinin minaresinden ikinci ezanın ilk yankıları kulaklarına çarpar çarpmaz günlerini sona ermiş farzederler ve Ankara sokaklarının ışsız, emniyetsiz zamanlarından kalma bir çeşit yerleşik panik hissi içinde dükkanların, mağazalarının ve yazıhanelerinin kapanış hazırlıklarına başlarlar. Bu arada bir müşteri çıkıp da gelmeye dursun! Hemen suratları bir karış asılır, ona bir sövüp saymadıkları kalır. Tenha ve dar sokakları, daima yeni açılan geniş ve kalabalık caddelere tercih ederek, başları önlerine eğik, kös kös evlerinin yolunu tutarlar"²³³.

İleri sınıf memurlar ise apartmanlarda veya köşlerde otururlar. Pırl pırl mobilyalarla döşeli yepyeni evlerdir oturdukları yerler. Milletvekillerinin yaşantıları ise bambaşkadır.

İdealist, teşkilatçı, mücadeleci, aksiyon adımı özelliklerine sahip aydınların sonraları unutulmuş Kemalizm prensipleri ile nasıl bozulduklarını, değiştiklerini ve eleştiriye uğradıklarını görüyoruz. Aydınların bir kısmının yenilikleri yadırgadığı, bir kısmının ise kendi küçük istekleri için İnkılabı feda edebilecek kadar zayıf karakterli oldukları vurgulanmaktadır. Yakup Kadri'nin üzerinde durduğu bir başka aydın tipi de belli bir bölgede hüküm süren zengin ağaların elinde kukla haline gelen kaymakamlar ve hakimlerdir.

Bir kısım aydınlarımız ise batılılaşmayı balolara, salon toplantılarına katılmak, Fransız görgü kurallarını öğrenmek olarak algıladıkları için, bunlara uzak halk kitlesi ile bu kesim zümre arasında ise uçurum vardır. Aydınların kendini nasıl eleştirdiğini şu cümlelerde görebiliriz:

"..Ayağımı bastığım her basamak, halkla benim aramdaki uçurumu bir parça daha derinleştiriyor. Ters yüzü geri dönüp arkamda bıraktığım bu uçuruma atılmak istedim; ta ki onlara karışayım ve içinde bulunduğumuz bu suni alemin, onların arasından, onların gözüyle uzaktan seyrediyim diye..."²³⁴.

Yakup Kadri bir noktaya dikkat çekmektedir. O da aydınların, bir İnkılabın plansız, teşkilatsız, kadrosuz yürütülebilir görüşüne karşı çıkmalarına rağmen karamsarlığa kapılıp, kendileri için henüz bir yaşama tekniği bulamamaları, fikir çevresinden, entelektüel muhitten yoksun oldukları halde, bu sorunun çözümü için

²³³ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s.38-39.

²³⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, s.119.

hiçbir şey yapmamalarıdır. Bu aydınların bulunduğu çevreyi entellektüelleştirmek için çaba harcamamalarını eleştirmektedir.

"Mustafa Kemal'in açtığı yolda yürüyen aydınların omuzlarında büyük bir tarihi sorumluluk vardır. Bunu yeterince hissedememişlerse bu durumda Kemalizmin prensiplerinin yürütülmesi mümkün olmayacaktır. Aydın tarihi sorumluluğunu bilmelidir"²³⁵.

"Ne yazık ki aydınlarımız öyle bir duruma gelmişler ki ileri kafalı, becerikli aydınlar, başkaları tarafından, tabii bu özellikleri taşımayanlar tarafından, çeşitli oyunlara ve hilelere maruz kalabilmektedirler"²³⁶.

Yakup Kadri'ye göre; aydınların bir kısmı da toplumsal mücadele ideallerine kendilerini o kadar kaptırmışlardır ki ilmi tarafsızlıklarını, ruh ve zeka düzenlerini bile kaybetmeye başlamışlardır²³⁷.

Aydınların halka doğru gidememesinin nedenleri arasında güvensizlik de vardır. Bunu yazarın şu cümleleri ortaya koymaktadır:

"Benim, bir kenarda, herkesten uzak kalmayı tercih edişim herkesi kendimden aşağı görmek illetinden ileri gelmiyor. Bunun yegane sebebi kendi nefsime, kendi kıymetime, kendi bilgime olan itimatsızlığımıdır. Daha doğrusu, bu kadar mesuliyeti, bu kadar zor ve bu kadar tehlikeli bir teşebbüse girişmek için kendimi henüz yeter derecede pişmiş, olgunlaşmış bulamayışımdır. Her halka doğru gitmek isteyişimde ayaklarımı köstekleyen, beni geri geri basmaya mecbur eden de budur"²³⁸.

Bir entellektüelin üstlendiği görevler nelerdir?

"..Bir entelektüel her şeyden önce halka doğru gitmek, ya da halkı kendine doğru çekmek; sanatını, bilgisini, itikadını halka yaymak, sözün kısası, kafasını ve ruhunu halkın menfaatlerine vakfetmek vazifesini yüklenmiştir"²³⁹.

²³⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s.112.

²³⁶ *A.g.e.*, s. 128

²³⁷ *A.g.e.*, s. 212

²³⁸ *A.g.e.*, s. 214.

²³⁹ *A.g.e.*, s. 215.

Yazara göre ortada bir gerçek vardır ki o da; bu toplumda bir soysuzlaşma unsuru mevcut olmadığına, bir şeyin bozulup yumuşadığına hükmetmemek mümkün değildir²⁴⁰.

Aydınların İnkılap prensiplerini kağıt üzerinde birer formül olmaktan çıkarıp, akademik tartışma konusu halinde kalmaktan kurtarmaları, gündelik hayatın kaygıları arasına almaları gerekmektedir. Ancak o zaman onları müdafaa ederken, biraz da kendilerini müdafaa etmiş olurlar.

"Aydınlar İnkılabın prensiplerini halka götürmek ve İnkılabın aleyhinde fikir ve his taşıyanları aydınlatmak gibi milli görevlerin en önemlisini üstlenmişlerdir. Ne yazık ki bazı aydınlarımız da batılılaşmayı yanlış değerlendirmiş, sadece fiziksel değişim olarak algılamışlardır. Bu insanlar kalıptan kalıba girerken perukasını veya sakalını düşüren acemi aktörlere benzemektedirler"²⁴¹.

Yakup Kadri'ye göre; İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması tehlikesine karşılık Türkiye'nin dünya haritasından silineceğini yada para ve mülkiyet hakkı tanımayan bir rejim altına gireceğini hükmeden zengin aydın kesim arasında tedbirlerini alarak paralarını savaşa girmeyeceğine emin oldukları yabancı devletlerin bankalarına kaçırmayı düşünenler olmuştur²⁴².

Bununla beraber o zamanki Türkiye dünya işlerini yalnız maddi menfaat ya da şahsi refah kaygılarıyla düşünenlerden ibaret değildi. Yüz binlere hitabeden nice gazete yazarları, fikir ve ilim adamları vardı ki İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa savaşına Türkiye'nin üçlü ittifakla sürmesini ve İngiltere ile Fransa yanında yer almasını anlamsız buluyor, Almanların Balkanlara doğru sarkarak Türkiye'yi çiğneyip geçeceğine inanıyorlardı.

Ticarette uğraşanlara göre Almanların pamuğa, tütüne vb. ürünlere pazarlarını kapaması Türkiye'nin çökmesi için yeterliydi.

Bu arada kendine bir dünya görüşü çizmiş, yüksek kültürlü kimseler arasında da Hitler'e hayranlık duyanların sayısı artmaktadır.

Ancak herkes böyle düşünmemektedir. "Yeni Nizam" düsturunun arkasından gelen hayat sahasının bütün milletler için ne acıklı bir köleliğe neden olacağını hissedip

²⁴⁰ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, s.147.

²⁴¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s.197.

²⁴² *A.g.e.*, s.365.

görenler de vardır. Bazı aydınların milliyetçi ve ırkçı oldukları halde, emperyalist bir millet tarafından dünyaya zorla kabul ettirilmek istenen bir sosyal ve politik düsturu haklı bulduklarına şaşırın aydınların varlığı yadsınamaz.

Aydınların bir kısmı ise geçmişte kazandığımız başarıları hatırlayıp, milli vicdanın geçmişte olduğu gibi yine bize başarı getireceğini düşünmektedirler.

Aydınımız o zamanki Avrupa uygarlığını şöyle algılamaktadır:

"Onca Hıristiyan ve Greko-Latin kültürünün mahsulü şu Avrupa uygarlığı, bütün hissi, akli, ahlaki kıymetleriyle, bütün cemiyet ve insanlık anlayışlarıyla göçüp gitmekte ve yerini her türlü histen, akıldan, ahlaktan mahrum, yalnız içgüdülerine tabi bir dünyaya bırakmaktaydı"²⁴³.

Yakup Kadri suçlu arayışına yönelir. Ve bu yöneliş onu aydının suçluluğu tezine götürür:

"Eğer bu halk, anakronik ve geri bir yığın halinde kalmışsa, samimi bir entellektüel için buna gülmekten ziyade ağlamak lazım gelmez miydi? Düşünen ve bilen kafalar, ellerinde bulunan en modern yayım vasıtalarından faydalanıp bu halka, yaşamakta olduğumuz tarihi günler hakkında hiçbir fikri vermemişlerse, yazarlarımız ammenin ruhunda bu devrin heyecanını uyandırmamışlarsa suç kimdeydi?"²⁴⁴. Mutlaka bu halkın şuuruna giden yolu bulamamışlar ya da anlayacağı dille konuşamamışlardı.

Halka doğru gitmek isteyen aydın gençliğin bu amaca ulaşmak için kendisinden çok şey feda etmesi gerekiyordu.

"O gençlik ki, Anadolu halkının duygularına ve heyecanlarına katılmak şöyle dursun hatta Anadolu yollarında, basbayağı bir gezici olarak, yaylı arabalarda dolaşırken bile derin bir ıstıraba yakalanıyor ve kendisini bir köyün tezek yanıkları kokan bir hanında düşmanca işkencelerin en müthişini çeken bir mahkum sanıyor"²⁴⁵.

Hiçbir yerde, hiçbir çağda bir milletin iki sınıfı birbirinden bu kadar ayrı, birbirine bu kadar zıt olmamıştır. Bu nedenlerdir ki yakın zamanlara kadar Anadolu köylüsü yabancı diyarından gelen Hıristiyan ve Frek istilacıya aynı yabancı gözüyle bakmıştır.

²⁴³ A.g.e., s 385

²⁴⁴ A.g.e., s 449-450

²⁴⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ergenekon*, 2.baskı, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 1950, s.55

"Aydınlar dediğimiz sınıf var ki kafası bir takım mücerret ilerleme ve medenileşme vehimleriyle sersemlemiş, gözleri ve burnu hasada, hiçbir kere başını indirip bastığı ve yaşadığı toprak üzerinde yapılan vahşeti görmedi ve bu kayıtsızlığıyla Anadolu'yu bu hale sokanların veya bu halde bırakanların sınıfına girdi. Bilerek veya bilmeyerek onların cinayetlerine ortak oldu"²⁴⁶.

İşte bugün halka doğru gidenler de, ne yazık ki halk karşısında acınacak durumdadır. Halkı bu sefalet ve felakete sokan o yanlış idare makinesi aydın sınıfını da beceriksiz ve güçsüz yetiştirmiş, ondaki yetenekleri tohum halinde boğmuş, öldürmüştür. Artık iki kurban karşı karşıya oturmuş, ortak dertlerine yanmaktan başka bir şey yapamıyorlar.

Birçok sorun içinde kıvranan bu halka kuvvetli bir teknik ve her şeyi birden kavrayabilecek çok yönlü bir sistem gerekmektedir.

3- Siyasiler ve Kurumlar

1930'lardan sonra memleket için dönüm noktası olan unsurlardan biri de milletvekilleri, devletin üst düzey kurumlarında çalışanlar, parti başkanları, parti üyeleri idi.

Milletvekillerinin birçoğunun inkılabı bakışı şöyleydi: "İnkılap olup bitmiş, İnkılap prensipleri kanunlaşmış; sağlam temeller üstünde yeni ve ileri bir cemiyet binası kurulmuştu. Bunun alt katında bazı fosiller daha birkaç zaman için bir şeyler homurdanabilirdi, artık hiçbir yankı uyandıramazdı"²⁴⁷.

"Belediye Reisi, sadece yerinde oturmakta, her sorunu hiçbir müdafaada bulunmadan atlatmakta, bu arada şehir toz, çamur içinde, bakımsız, geceleri ışısız olduğu halde ileri İnkılapçı olarak tanınan vali ve Halk Partisi Başkanı hiçbir radikal harekete taraftar bulunmamaktadır. Bunun nedeni yeni gelecek olan Belediye Reisinin, Vali'nin yaptığı işleri, yapacağı faaliyetleri gölgede bırakacağı korkusudur. Çünkü Belediye Reisi Makamına gelecek olan kişi sosyal hayatın çehresini değiştirebilecek,

²⁴⁶ A.g.e., s.101

²⁴⁷ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s.23

halkın medeni seviyesini yükseltebilecek düzeyde bir insandır. Ancak makam ve koltuk mücadelesi böyle insanların bu mevkilere gelmelerini engelleyecektir"²⁴⁸.

Halk kimleri seçimle yönetime getireceğinin bilincinde değildir. Hatta İnkılapçı milletvekilleri, halk kendi isteklerine bırakılırsa İnkılapçıları değil, şapka giymemek için direnen ve Şapka Kanunu'ndan sonra hiç dışarı çıkmayanları seçerek Büyük Millet Meclisi'ne göndereceğine inanmaktadırlar. Üstelik bu İnkılapçılar arasında da birlik yoktur. Gerçek İnkılapçılar ise iftiralara maruz kalmakta, fikirdaşları ve bu gibilerden yüz çevirmektedirler. Yakup Kadri, milleti temsil edenlere ve bu temsilcilere bu açıdan bakmaktadır. Ve İnkılapçı milletvekillerinin düşüncelerini aktarmaktadır: "..Biz tepeden inme bir İnkılabın köksüz öncüleriyiz ve sayımız o kadar azdır ki, her an milyonların içinde kaybolup gitmek tehlikesine maruz kalabiliriz. Yazık ki aramızda böyle bir tehlikeyi önlemek için muhtaç olduğumuz birlikten de eser yok"²⁴⁹.

"İnkılap prensiplerinin sadece prensiplerden kurulu bir ideoloji değil politik ve taktik yönünü savunan ancak bakanlık koltuğuna oturmaktan başka bir düşüncesi olmayan ve bu amaç için kolaylıkla fikirlerini değiştirebilecek olan millet şekilleri eleştirilmiştir. Çünkü bu insanlar küçük istekleri uğruna İnkılabı feda edebilecek insanlardır"²⁵⁰. Bazıları da zengin ve nüfuzlu kimselerin etkisi altına girmiş ve kukla gibi yönetilmektedir.

"Milli mücadele yıllarının güzel, zengin ve ileri bir ülke yaratma ülküsü artık sönmüştür. Oysa ulu önder bu işin denize düşmanı dökmekten daha zor olduğunu fakat bunun da üstesinden geleceğimizi söylememiş miydi? Son zamanlarda Milli mücadelenin ruhunu ve şevkini taşıyan insanların yüzleri görülmez, sesleri işitilmez olmuştur"²⁵¹.

"Milli Mücadelenin zaferle sonuçlanmasının sırrı bütün halkın kafasına yerleşmiş olması ve aynı heyecanı uyandırmasıydı. Bu nedenle bu prensiplere her sınıftan halkın gönülden inanması gerekiyordu. Serbest Fırka tecrübesinde her kafadan bir ses çıkmış, herkes birbirini anlamaz bir hale gelmişti. Milli Mücadele devrinin birlik,

²⁴⁸ A.g.e., s.56.

²⁴⁹ A.g.e., s.61.

²⁵⁰ A.g.e., s.65.

²⁵¹ A.g.e., s.119.

beraberlik ve fedakarlık duyguları sarsıntıya uğramıştı. Bu nedenle İnkılap prensiplerinin kuvvet-fikir haline gelmesi zordu"²⁵².

Bu arada Meclis ve Parti Teşkilatının başına, devlet ve hükümet makamlarına İnkılabı benimsemeyenlerin getirilmesi, İnkılap rejiminin ilkelerinden uzaklaşılmasına neden olmuştur.

Birbirine zıt iki siyasi tipini çizen yazar, bunlardan ikincisinin hakim olduğu bu toplumda Cumhuriyetin prensiplerinden adım adım uzaklaşılmasının doğal olduğunu vurguluyor:

"Bunlardan biri aydın, idealist ve hayata yüksek prensipler düzeyinde bakıyor, ikincisi koltuk kapmak hırsıyla yanıp tutuşan ve bunun için birtakım politika cambazlıklarını siyasi terbiyenin, siyasi olgunluğun esaslarından sayan politikacıdır"²⁵³.

Siyasilerin memleket sorunlarıyla ne derece ilgisiz oldukları, İkinci Dünya Savaşı'nda Almanlarla imzaladığımız paktın meclisin büyük çoğunluğunda önemli bir etki yapmaması hatta iş ve kazanç çevrelerini mutlu etmesinden bellidir. Memlekette egoizm salgını hüküm sürmektedir. Halk Partisi'nin attığı ok çok az milletvekilinin kafasına sabit fikir halinde saplanmıştır. İnkılap prensipleri uğrunda mücadele edenlerin sayısı çok azdır.

"Başta bulunanlar bu misyonu dar kafalı, küçük kasaba eşrafının, vurguncuların, dalaverecilerin eline vermekle gerçek idealistlerin emniyetini kötüye kullanmışlar; bütün devlet cihazını, daha ilk günden, köhne Babıali bürokratlarına devir ve teslimle ileri hamleleri kösteklemişler, İnkılabın dinamik ruhunu statik bir idare içinde bağlamışlardı. Başta bulunanlar, bundan daha kötü, bundan daha ağır bir suç işlemişlerdi: Prensiplerin diktatoryası yerine, şahısların otokrasisini kurmuşlar ve akıncı unsurlara hiçbir hareket imkanı bırakmamışlardı"²⁵⁴.

"Türk milleti asırlarca süren ümmet kaosundan, millet sentezine Milli Mücadele devrinde girmişti. Türkiye, yarı sömürge derecesinden müstakil bir vatan konumuna bu devirde gelmişti. Ortaçağ karanlıklarından medeniyet dünyasının aydınlığına doğru yönelmemizi sağlayan ruh ve fikir hamleleri bu devirde olmuştu. Ancak yönetimi eline alanlar o kadar yozlaşmış ve bozulmuşlardı ki Milli Mücadeleyi de içine alan bu

²⁵² A.g.e., s.121.

²⁵³ A.g.e., s.140

²⁵⁴ A.g.e., s.494.

döneme yirmi yedi yıllık istibdat devri diyebiliyorlardı"²⁵⁵. Ayrıca bu yöneticiler fikir alanından uzaklaşıp, kendilerini siyasi partizanlık hırslarına kaptırmışlardır.

"Temelsiz bir yığının, bir gün kendiliğinden çökürmesi, rast gele toplanmış bir kalabalığın er eç dağılıp gitmesi doğaldır. Birinci Büyük Millet Meclisi'nde, Müdafaa-i Hukuk'un, bir numaralı gurubu ile iki numaralı gurubu arasında bir zamanlar çekişmeler de olmuştur. Küme küme derebeylik, ağalık, İttihatçılık ve medrese döküntüleriyle birtakım Osmanlı kozmopolitlerinin tek çatı altında, yıllarca el ele verdikleri de bilinmektedir. Ancak öyle bir zaman gelmiştir ki o kuru kalabalık içinde gerçek İnkılapçıların sayısı bir avuç insandan ibaret kalmıştır"²⁵⁶.

Halk arasında Cumhuriyetin kurumlarına ve kanunlarına güvensizlik vardır. Siyasiler ise "kendi keselerini doldurup, kendi rahat ve huzurlarını sağladıkları için artık memleketi toz pembe bir renk arkasından gören, milleti azami, tokluk ve bolluğa ermiş farzeden ve artık İnkılabın durduğunu veya durması lazım geldiğini söyleyen" tiplerdir"²⁵⁷.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ruhu, anlamı ve içeriği bakımından sonuna kadar İnkılapçı kalmak zorundadır. Bu heyeti toplayan ve Türk milletini temsil etmek görevini veren, onun varlığını sağlayan kuvvet milletin bağrında doğan İnkılap ateşidir. Ancak bu ateş sönmek üzeredir.

4- Muhalif Basın

Cumhuriyetten sonra basın üstlendiği sorumlulukları yeterince yerine getirememiştir. Yakup Kadri'nin bu dönemde basına bakışına ve eleştirilerine şu cümlelerde rastlamak mümkündür:

"...Memlekette çıkan gündelik, haftalık, aylık gazete ve mecmuaları gözden geçirdikten sonra kafasının içinde bütün bunlardan ne kaldığını yokladı: Bir hiç, daima bir hiç... ve hayalinde memleketin bütün matbaalarını başka dönen çarklar gibi görürdü. Çoğu Halk Partisin'den yardım gören bu irili ufaklı basım ve yayım kurumlarının günde

²⁵⁵ A.g.e., s.500.

²⁵⁶ A.g.e., s.556.

²⁵⁷ Yakup Kadri Karaosmanoğlu., Ankara, s.196

kim bilir, boş yere kaç ton kağıt, kim bilir boş yere kaç yüz litre mürekkep israf ettiğini düşünerek yüreği burkulurdu."²⁵⁸

"Ortada, Kurtuluş Savaşı kadar önemli bir kalkınma davası var; geri bir ülkenin ileriye doğru itilme hamleleri var. Yeni başkan bütün kafaları ve ruhları durmadan işleme sorunu var. Hiçbir yazarın yazısında, hiçbir şairin şiirinde bunlara dair tek can alıcı bir satıra neden rast gelinmiyor? Ara sıra Türk İnkılabı ya da doğrudan doğruya Büyük Türk İnkılapçısı hakkında çıkan yabancı eserler bile bu donuk ve sönük Türk basınına aksederken bütün rengini, hararetini kaybediyor. Bunun sebebi, acaba fikir ve söz hürriyetine konulan bağlar ve kayıtlar mıdır? Fakat Cumhuriyetin ilk iki yılında basın alabildiğine hürdü. Mecliste her muhalif ağzına geleni söyleyebiliyordu; tartışmasız bir gün, bir saat geçmiyordu. Buna rağmen, o devirden ortada yine hiçbir şey kalmadı"²⁵⁹.

Bütün bunlar basının genel olarak çaresizlikleri ve olumsuzluklarıdır. Ancak asıl sorun basının, halk kitlelerini arkasından sürükleyebilecek bir özellik olması ve bu özelliğin iyi niyetle kullanılabilmesi gibi bir takım kötü amaçlarla da kullanılabilmesidir.

"Bazı milliyetçi gazeteler, "Türk milletinin kalbi Ankara'da çarpıyor" demekle gerçeği ifade ediyorlardı. Bu ifade halkın gözünde Ankara Hükümetinin ayrı bir önem kazanmasını sağlıyordu"²⁶⁰.

"Bu arada Serbest Fırka devrinde İstanbul'da muhalefet basınında yer alıp da hükümete karşı ateş püsküren gazete yazarları de yok değildi"²⁶¹.

Kemalizm İnkılabını sonuna kadar savunan mecmuaların milli kalkınma düşmanlığı, sanayileşme aleyhtarlığı, komünistlik gibi iftiralarla lekelenmesi toplumdaki olumsuz değişimin boyutlarını göstermektedir. Bu basın organlarının arkasında yürüyen bir avuç İnkılapçı genç kitle de olmasa bunların ayakta kalmasına imkan yoktur.

Kemalizm organı olan gazetelerde bile zaman zaman Kemalizm'den eser bulmak mümkün değildir. "Gazete idarehanelerindeki aydınlar nelerden bahsetmektedir?

²⁵⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s.125.

²⁵⁹ *A.g.e.*, s.215.

²⁶⁰ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, s.25.

²⁶¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Panorama*, s.144.

Osmanlı fütuhatından! yani Nazilik, Faşistlik gibi tecavüzcü, istilacı bir milliyetçilikten yani Mustafa Kemal'in emperyalistliğe, geriliğe karşı bir savaş olarak belirttiği milliyetçiliğin tam zıttı..."²⁶².

İnkılapçı olduğunu iddia eden insanların yanısıra basın da birtakım duygu ve düşüncelerinde samimi değildir. "Takındıkları tavır ve savundukları düşünceler adet yerini bulsun dercesine ortaya konulmaktadır. Öyle ki basın organları Atatürk'ün öldüğü günü, bu büyük olayın içeriğini bir beylik yas töreni haline sokmak için adeta birbirleriyle yarışmışlardır"²⁶³.

Atatürk'e "asrımızın en büyük adamı", Türk Milletine de "dünyanın en asil milleti" diyen dünya basını dahi bunlardan daha samimidir.

Bütün samimiyetsizliklerine rağmen basın haksız yollardan kazanç elde edenlerin gözünü korkutan tek düşman olmuştur. Her ne kadar gözle görülmez, elle tutulmaz olsa da varlığı her yerde hissedilen bu kağıttan kalkan, tunçtan daha sert, çelikten daha kırılmaz bir silah gibidir.

Gazete yazarları kendilerini şu noktalarda eleştirmeyi bilmelidirler: Düşünen ve bilen kafalar, ellerinde bulunan en modern yayım vasıtalarından faydalanıp bu halka, yaşamakta olduğumuz tarihi günler hakkında hiçbir fikir vermemişlerse, yazarlarımız toplumun ruhunda bu devrin heyecanını uyandırmamışlarsa, suç kimdedir? Bu memleket geniş dünya meseleleri karşısında herhangi bir refleks ve tepkiden mahrum bırakılmıştır. Yazarlar yazdıklarının nasıl bir boş sesi verdiğinin farkına varmalıdırlar. Halkın anlayacağı dili keşfetmeli ve halkın şuuruna giden yolu bulmalıdırlar.

Muhalif basın amacına ulaşmak için halk üzerinde, değişik yollarla etki kurmayı başarmıştır. "Milli Kahramanın tabutu önünde tek bir vücut, tek bir kalp haline giren yüz binlerce kişi bozguna uğramış bir ordu gibi perişandır. Bu arada bazı muhalif yazarların sinsisi sinsisi yapmaya çalıştıkları polemikler de bu bozgunun edebiyatıdır. Battal Gazi masallarındaki düzmece kahramanlar, bu yüzden halkın beyninde gerçek kahramanın boş kalan yerini, kolaylıkla alabilmektedirler"²⁶⁴.

Muhalif basının Kemalizm'i yıpratma çabası sadece bununla kalmamıştır. "Muhalif gazeteler: "Yirmi beş yıldır süren bu istibdat devri kapanmalıdır!", "Halk,

²⁶² A.g.e., s.302.

²⁶³ A.g.e., s.353.

²⁶⁴ A.g.e., s.451-452

hürriyetine kavuşmalıdır!", şeklindeki sloganlarla gericilerin, yobazların duygu ve düşüncelerine tercüman oluyorlardı. Ve bu insanları bir bakıma rejime karşı kıskırtma görevini de üstlenmiş oluyorlardı"²⁶⁵.

Muhalif basın halk üzerinde, devleti idare edenler üzerinde büyük bir baskı unsuru konumuna gelmiştir: "Miting hitabelerinin, gazete makalelerinin şaşkına çevirdiği hükümet erkani olsun, gün geçtikçe yılgınlıkları bir nevi paniğe dönen Halk Partililer olsun, düştükleri bu durumun sebebini her şeyden önce dik kafalı partizanların tavır ve hareketlerinde aramaya başlamışlar ve bu çeşit kimseleri, hiç değilse ön saflardan arkaya itmekle toplumdaki başkaldırıcıyı yatıştırabileceklerini ummaktadırlar. Zaten bütün bu muhalefet halkın isteklerini hiçe sayan birkaç bakanın, birkaç mebusun, birkaç gazete yazarının taşkınlıkları yüzünden patlak vermemiş midir? Bunun ne derece böyle olduğunu anlamak için muhalif gazetelerin sütunlarına göz atmak yeterlidir. Bu sütunlarda en çok hücumu uğrayanlar, mitinglerde Demokrat hatiplerin en çok dillerine doladıkları kimselerdir"²⁶⁶. Muhalif yazarlara göre bütün bu olayların tek sebebi ülkemizdeki demokrasi hareketidir. Ve bu muhalif gazete yazarları taştan altın çıkarmanın sırrını bulmuşçasına geniş bir halk yığınını bu görüşün arkasından sürüklemeyi başarmışlardır. Bu yazarlar 1946 seçimlerinde politika hırsları yüzünden mantık ve sağ duyularını öylesine kaybetmişlerdir ki kendilerini dev gibi görmeye başlamışlardır. Ancak Serbest Fırka devrinden bu yana kurdukları kişisel umutlar, seçimlerde boşa gitmiştir.

Bütün bunlardan şu sonuca ulaşabiliriz: Muhalif basın Türk devrimine karşı bir güç oluşturmuş ve kitleleri arkasından sürüklemiştir. Görülüyor ki vatan hainleri sadece bir kısım başı sarıklılar arasından değil, onları temsil eden her sınıf halkın içinden çıkabilmektedir.

5- Eğitimsizlik

Cumhuriyet döneminden önce ve Cumhuriyet döneminden sonra yapılan çalışmaların, yeniliklerin kolay kabul edilmesinin en büyük nedenlerinden biri de halkın cahilliğin pençesinde eziliyor olması, eğitimsizlik sorunudur. Eğitimsiz olan halk gerek

²⁶⁵ A.g.e., s.490

²⁶⁶ A.g.e., s.497

Milli Mücadele yıllarında, gerekse Cumhuriyet yıllarında kolay kandırılmış ve kötü niyetli, karanlık ruhlu güçler tarafından bazen kandırılmış, bazen kışkırtılmıştır.

"Milli Mücadele döneminde yakılan köylerden birinde yeni yapılan evlerin hepsinde, üst kat inşaatlarının yarım bırakıldığı görülür. Evlerin böyle bırakılması, buranın halkınca adettir. Beş altı yıl sonra bu evler yavaş yavaş tamamlanır. Bu evler bir anda yapılacak olursa yanıp, yıkılacağına veya bir kazaya uğrayacağına inanılır"²⁶⁷. Çok kere böyle saf inançlar, Anadolu kasaba ve şehirlerinin daha rahat ve çağdaş bir hale gelmesine engel olmuştur. Birçok aydın buralarda hiçbir ilerleme izi bırakmadan geçip gitmiştir. Henüz uyanmayan halkı uyandırmak isteyen aydın zümre birçok direniş ile karşılaşmıştır. Bütün bunların nedeni bu insanların eğitim olanaklarından yoksun bırakılmasıdır.

Kurtuluş Savaşı'nda birçok yer düşman tarafından yakılıp, yıkılmış, halk işkencelere maruz kalmıştır. Daha önce hiç düşman askeri girmeyen köylerde, halk düşman uçaklarının havadan attığı kağıtlara inanmıştır.

Özellikle cahil köy hocaları düşmanın adeta müttefiki olmuştur. Köye gelen öğretmen cahil köy hocası için kafirdir. Çünkü köyündeki çocukların ellerine kurşun kalem almalarını istemiştir. Çünkü çocuklara yazı yazdırmak kepezeliiktir. Çünkü ona göre okumak meleklerin, yazmak şeytanın işidir. Müslüman çocukların parmakları arasında kalem görmek kıyamet alametidir. Böyle insanların elinde kalan yerlerin uzun yıllar hiç gelişmediği görülür.

Eğitimsizliğin en önemli nedenlerinden biri köylerde okul olmamasıdır. "Köyde okul olmadığı zaman çocukların okuyacağı yer doğal olarak köy imamının evi olacaktır. Köyde halk için çalışmak, okumaktan daha önemlidir. Bu insanlara öncelikle eğitim öğretimin önemli olduğunun kavratılması gerekmektedir"²⁶⁸.

Cumhuriyetin ne anlama geldiğini, ilkelerinin ne anlam ifade ettiğini cahil halka anlatma görevi aydınlarındır. Cumhuriyetten sonra rejim aleyhinde çalışmaların olması ve bu çalışmalara halkın inanarak peşinden gitmesinin ana nedeni yeterince rejim ile ilgili konularda aydınlatılmamış olmasıdır.

Eğitimsiz halk kitleleri her dönemde karanlık ruhlu, eskiye özlem duyan insanlar tarafından kandırılmış ve sürüklenmiştir. Bazı çevreler halkın kafasında bilimin yer

²⁶⁷ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, s.37.

²⁶⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*, Birikim Yayınları, 13.baskı, 1979, s.40.

etmesinden rahatsızlık duymuşlardır. Çünkü insanlar çağdaş ve bilimsel düşünceye sahip olurlarsa kendi çıkarları tehlikeye girecektir.

Köylerde açılan köy okulları halkın uyanmasını sağlamıştır. Köylüyü her fırsatta ezen, kanını emen zengin eşrafa karşı köylüyü uyandırmak görevi de aydınlara düşmekteydi.

Cumhuriyet ideolojisinin prensiplerinden zamanla adım adım uzaklaşılmasında ve bu prensiplerin bazı güçler tarafından yozlaştırılmaya çalışılmasında en büyük sorumluluk payı aydınlarıdır.

Halka ulaşamamışlar, halkın anlayacağı dilden konuşamamışlarsa, cahil halk Cumhuriyetin getirdiği güzel prensipleri yeterince anlamadığı için karşı çıkıyorsa, kendisini "millet" haline getiren ve "yarı sömürge" olmaktan kurtaran Mustafa Kemal Atatürk'ün dehasını ve vatanseverliğini anlamıyorsa ve bölücü unsurların tahriklerine kapılıyorsa suç bu memleketin aydınlarıdır.

IV- TÜRK DEVRİMİ İLE İLGİLİ BEKLENTİLER

A- ÇAĞDAŞLAŞMA FAALİYETLERİ

1- Kültürel Çalışmalar

Yakup Kadri, 1933'den sonraki on yıl içinde Türk Devriminden beklentilerini, hayal ettiği Türkiye'yi kısaca "Devrimcinin düşü" nü yansıtmıştır. Bu beklentilerin içinde çeşitli kurumlar, sanat etkinlikleri, milli davayı konu alan filmler, tarım ve sanayide gelişmeler, çağdaş insan tipi yer almaktadır.

"Türkiye'de Büyük Devlet Tiyatroları, herkesin katılabileceği eğlence yerleri açılacak, stadyumlarda müsabakalar yapılacak, belli başlı sanat içerikli kurumlarda senfonik konserler verilecek, sergiler düzenlenecek, Halkevlerinde temsiller gün geçtikçe artacaktır. Halk içinde ve halkla beraber eğlenilecek, halk ve aydın birbirinden kopuk olmayacaktır"²⁶⁹.

2- Caddeler

Yakup Kadri'ye göre; kalabalık sokakların sayısı artacaktır. Çapraşık sokaklarda dağılıp, kaybolan halk, artık belli başlı birkaç düzenli mahallede toplanacaktır. Eski hanların ücra ve karanlık kovuklarında sinen yerli esnaf, tüccar, zanaat sahipleri bir yandan bu kovuklar yıkıldığı, diğer taraftan piyasada artık bu gibi perakende işlere imkan kalmadığı için toplu bir tarzda bu yeni ve merkezi mahallelere gelip, bir takım modern binalara, dükkan ve mağazalara yerleşmişlerdir²⁷⁰.

²⁶⁹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara, 8.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1999, s.180.

²⁷⁰ A.g.e., s.180.

3- Sinemalar

"Sinemalar artık halkın aşağı duygularına hitabeden, adi, bayağı ve zevksiz filmleri çevirmekten vazgeçip, bunun yerine milli davalara hizmet eden satirik ve epik filmler yapmaya başlayacaklardır. Halk bunları da aynı ilgi ile seyredecektir"²⁷¹.

"Hele Anadolu'nun bir yerinde bir bataklık kurutuluşunu, yeni bir demiryolu hattı üstünde ilk trenin işleyişini veya Seyhan bölgesindeki pamukların Kayseri bez fabrikalarına gelip oradan beyaz patiska veya renkli basma halinde çıkışını gösteren milli aktüalite filmleri, sinemaları alkış ve sevinç çığlıklarıyla anlatacaktır"²⁷².

Bunlar Türk Devrimi ile ilgili beklentilerdir. Türkiye'de bunların tamamı gerçekleşmemiştir. Bazıları ütopya olarak kalmıştır. Yakup Kadri kurduğu gelecekteki Türkiye hayalinin hayal kırıklığı ile sonuçlandığını da belirtmiştir.

²⁷¹ A.g.e., s.185.

²⁷² A.g.e., s.186.

B- TÜRK DEVRİMİNİN GETİRDİĞİ YENİ NESİL

1- Aydınlar

Yakup Kadri'ye göre; Türk Devrimi'nin yetiştirdiği aydın yaşadığı şehrin her şeyine ve insanların tamamına aynı şefkatle ve dikkatle bakmaktadır. Yolu üstünde yükselen her yeni bina onun mülkü, her yeni dikilen ağaç onun bahçesinden alınmış bir fidan, her yeni yetişmiş genç onun okulundan çıkmış bir vatan evladıdır. Her açılan caddenin, her yapılan meydanın, her dikilen anıtın her kurulan kurumun zevkini, gururunu sanki bunların her biri kendi eseri imiş gibi yürekten duymaktadır. Fena, yanlış ve yolsuz yapılan şeylere de aynı samimiyetle kızıp, müdahale etmek, önüne geçmek istemektedir. Şehrin gelişmesi aydının kendi davasıdır. Bunu böyle algılamayanlara veya kişisel çıkarlarının çukuruna saplanmış olanlara acıyarak bakmaktadır²⁷³. Türk Devriminin yetiştirmesi beklenen aydın tipinin özellikleri bunlardır. Ancak, tamamen bu özelliklere sahip aydın yetiştiği de söylenemez.

"Bir kısım büyük evler elçiliklere dönüştürülmüştür. İstanbul zevk ve safa merkezi, bir turizm şehri, kozmopolit bir liman haline gelmiştir. Ankara'da ise senfonik konserler verilmekte, yerli danslar ve folklor gösterileri büyük bir Türk sanatkarı tarafından düzenlenmektedir. Halkevi'nin sahnesi, Ankaralıların opera, tiyatro gibi temaşa ihtiyacını karşılamaktadır. Bu sahnede genellikle telif ve edebi piyesler oynanmakta, bazen de belli başlı operalardan seçme parçalar çalınıp söylenmekte ve bu kadarı halkın ruhunda yeni başlayan lirik ve dramatik açlığa yeterli bir gıda oluşturmaktadır"²⁷⁴. Şüphesiz bir milletin kültürel faaliyetlere önem veren aydınlarının olması beklenir. Ancak, bugün bile aydınların kültürel faaliyetlerle yeterince ilgilendikleri tartışma konusudur.

Yakup Kadri'ye göre; kültür ilkeleri yalnız masalar başında ve kağıt üstünde şeyler mahiyetinde kalmaktan çıkıp, taze bir milli hamle halinde bütün memlekete dağılmıştır. Şimdi, yeni yetişen Türk gencinde tarih bilgisi; bir kuru bilgi değil, bir milli şuur ve iktisat savaşçılığı, onun damarlarında atalarımızın savaşçılık özelliği gibi doğal

²⁷³ A.g.e., s.181.

²⁷⁴ A.g.e., s.182.

bir yetenektir. Yeni Türk neslinin beyninde artık sınırla gümrük birer eş kelime olmuş ve millet iktisadiyatı prensiplerine aykırı hareket edenlere bir asker kaçağı, bir bozguncu gözüyle bakılmaktadır. Bu yüksek amacı halk ve devlet sırtından zengin olmak anlamına alanların ve bir zamanlar kendilerine milli teşebbüs erbabı namını verenlerin herkesin gözünde birer yaratılış yanlışıdan farkı yoktur. Bu gibiler kazandıkları paraları hep Avrupa'da gizli gizli yemeye gitmişler, bazen de geri dönmemişlerdir²⁷⁵. Yeni nesilde tarih bilincinin olması gerekir. Çünkü geçmişi iyi bilmek geleceğe güvenle bakmayı sağlayacaktır. Atatürk de bunun farkında olduğu için tarih çalışmalarına büyük önem vermiştir.

"Nice kötü adetler, gayri milli cereyanlar, soysuzlaşma ve gericilik unsurları yeni Türk toplumunun bir köşesinde barınmaz olmuştur. Karikatürçünün parmaklarından, yazarın gözlerinden çıkan şimşekler, bunları bir tarlayı saran azgın otlar gibi yakıp kavurmuş, kökünden mahvetmiştir"²⁷⁶. Her idealist Türk insanının özlemi, toplumsal olaylara duyarlı aydınların yetişmesidir. Bu sayede tüm bölücülük unsurları Türkiye'de barınma zemini bulamayacaktır.

"Türk Moliere' i namını alan genç bir komedi yazarının yeni eseri, kozmopolit züppe ile bencil çıkarıcının suratına öyle bir cehennem damgası basmıştır ki, halk böylelerini dört yıllık yoldan tanıyıp, yüzlerine tükürmekten kendini güç zaptetmektedir"²⁷⁷.

2- Türk İşçisi

Türk işçileri, Türk mühendisleri, Avrupa'daki arkadaşları gibi bedbaht değildirler. "Eski Roma'nın esir sürüleri gibi bin bir mihnet ve cefa altında, bin türlü mahrumiyetle ruhları ve suratları ekşimiş, içkiden, açlıktan bütün insani faziletlerini kaybetmiş Avrupa'daki sefalet ve felaketten Türkiye'de eser görülmemektedir. Türkiye'de işçiler birer devlet memurudur ve yüreklerinde bir devlet memurunun onurunu ve sorumluluğunu taşımaktadırlar. Başlarında patron diye bir bela yoktur. Kimsenin esiri değildirler. Yalnız memleketin hizmetçisi olduklarını ve alınlarından

²⁷⁵ A.g.e., s.184.

²⁷⁶ A.g.e., s.185.

²⁷⁷ A.g.e., s.185.

akan terin vatan topraklarına bereket getirici bir rahmet olarak yağdığını bilmektedirler. Onun için, her biri, insana harp alanlarındaki askerler gibi birer kahraman heybetinde görünmektedirler"²⁷⁸.

3- Kadının Rolü

"Kadınların birçoğu işçi olarak çalışmaktadır. Bunlar fabrikaların büro işlerinde paket ve ambalaj işlerinde çalışmaktadırlar. Her yılbaşında gösterilen istatistiklere göre kadınların çalışma potansiyelinin erkeklerinkinden fazla olduğu anlaşılmaktadır"²⁷⁹. İş olanaklarının yeterli düzeyde olduğu bölgelerde kadınlar ekonomik kalkınmada görev alırken, birçok kırsal bölgede kadın, evine kapanmak zorunda kalmıştır.

"Spor faaliyetlerinde de kadınlar erkeklerle yarışa girişiyorlardı. Fakat bunların hepsi ya otomobil, ya motosiklet veya bisiklet gibi daima bir makineli aletin yardımına dayanan yarışlardır. Doğrudan doğruya bünyenin kendi gücüne dayanan sporlar arasında, bina, karma müsabakaların hemen ilki gözüyle bakılabildi. Onun için halkta, özellikle kadınlarda, bu koşu, büyük bir heyecan ve ilgi uyandırıyor"²⁸⁰.

Yeni insan, eski insan gibi kendi eliyle kendine işkence yapmayacak kadar bilince ve olayların etkisine esir yaşamayacak kadar hürriyete ermiştir. "Eski insanların çektiği ıstırapların büyük bir kısmı kendi buluşlarıdır. İç sıkıntısı, hırs gibi şeylerden kurtulmak insanların her zaman elinde olan bir güçtür. Fakat biz, kendi ruhumuz üstünde hakim olmak gücünü daima tersine kullanmış, hatta bazen bütün bu dertleri kendi başımıza kendi elimizle açmışızdır"²⁸¹.

Akla ve bilime dayanan yöntemleri kullanarak Türk insanı doğaya hakim olabilecektir. "Yeni toplum gibi yeni insanda da kaza ve kadere bırakılmış hiçbir taraf olamaz. Her şey akıl ve irade işidir. İnsan, zeka ve bilgi sayesinde doğa kuvvetlerini kendi amaçları doğrultusunda kullanabilmektedir"²⁸².

²⁷⁸ A.g.e., s.187.

²⁷⁹ A.g.e., s.187

²⁸⁰ A.g.e., s.216

²⁸¹ A.g.e., s.194.

²⁸² A.g.e., s.194.

İnsanın kendi iradesiyle gerçekleştirebileceği pekçok şey vardır. "Yeni insan hem doğayı, hem de o doğanın küçük bir parçası olan kendi benliğini iradesi altına almasını bilecektir. Kaza ve kader, baht, tesadüf kelimeleri artık cin ve peri masallarındaki sözcükler gibi anlamlı bir şey ifade etmeyen mecazi sözcükler sırasına girecektir. Çünkü insan, kendi alınyazısını kendi eliyle yazacak ve kaza, kader insanın kendi arzusu, kendi iradesi olacaktır"²⁸³.

²⁸³ A.g.e., s.195.

C- EKONOMİDEKİ GELİŞMELER

1- Sanayileşme

"Makineler irade sahibi yaratıklar gibi işlemekte bunların yaratıcı olan insan, eşya ve doğa üstündeki hükmünü bunlar yoluyla yürütürken, gücünün en yüksek seviyesine erişmiş görünmektedir. Göz alabildiğine köpüklenmiş bir deniz manzarasını andıran pamuk tarlaları, bunların küçücük kavuklara benzeyen kozaları, bunlar arasında dolaşan ve bunları toplayıp küfelere yerleştiren köylülerin neşeli şarkıları, bunların sıra sıra vagonlar içinde fabrikalara doğru seyahatleri görülmektedir"²⁸⁴. Makineleşme ülke kalkınmasında birçok sorunu çözecektir.

"Büyük bir kısmı İçtimai Mükellefiyet Teşkilatı'nın kooperatif şubeleriyle toplulaştırılmış köylüler kooperatif şeklinde çalışıp yaşamaktadırlar. Şehirlilerle köyler arasındaki alışveriş şartları olumlu bir şekilde düzenlendikten sonra hepsi emeklerinin mükafatını görmeye ve gözleri gülmeye başlamıştır. Artık bunlar arasında eskisi gibi dilenci kıyafetinde, hasta, sakat köylülere hiç rastlanmamaktadır. İçtimai Mükellefiyet Teşkilatının genç doktorları tarafından bunların yedikleri yemekler, yattıkları yerler üstünde denetim kurulmuştur. Yalnız köylüler için kurulmuş büyük kooperatiflerde giyim ve kuşama ait şeyler devlet fabrikalarından o kadar ucuza satılmaktadır ki her köylü bir aylık ekonomisiyle bütün bir yıl için tepeden turnağa kadar giyinme imkanını temin edebilmektedir"²⁸⁵. Atatürk köylüye büyük önem veriyordu. Gelecekte köylünün hakettiği değere ulaşması da yazarın beklentilerinden biridir.

"İstatistiklere göre nüfus sayısı artmış, okuyup yazmayanların sayısı azalmış, ziraat ve sanayide artış sağlanmış, yol ve demir yol siyaseti gelişmiş, milli servet seviyesi yükselmiş, kültür ve ilim alanında gelişmeler sağlanmıştır. Bu istatistiklere bakılacak olursa Türk milletinin senede yarım milyon arttığına, okuyup yazmayanların sayısının yüzde onlara, yüzde yirmişere indiğine, Anadolu'nun bir çelik ağ içine alındığına inanmak lazımdır"²⁸⁶. Okuma yazma oranının yüksek olması bir milletin kalkınmasında önemlidir. Çünkü üretken insanlara ihtiyaç vardır. Türk toplumunun

²⁸⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara, 8.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1999, s.186.

²⁸⁵ a.g.e., s.190

²⁸⁶ a.g.e., s.228.

gelişmesinde okuma yazma oranının yüksek olması önemli olduğu halde kırsal kesimlerde özellikle kadınların hala okuma yazma bilmediği de bir gerçektir.

"Eskiden büyük sorun olan memleket seyahatleri, şimdi yolların güzelliğe, nakil araçlarının rahatlığı ve varılan yerlerdeki şenlik ve bayındırlık yüzünden hoş ve gönül alıcıdır"²⁸⁷.

Yakup Kadri'ye göre; iradeli bir fen eli, önce yurdun iktisadi haritasını çizmiştir. Buna göre, Anadolu çeşitli bölgelere ayrılmış ve her bölge insanının faaliyetleri planlanıp tespit edilmiştir. Orta Anadolu bir ziraat alanı olma hayalini bırakmış, geniş bir hayvancılık ve zanaat merkezi olmuştur. Devletin fenni çiftliklerine, Orta Anadolu'dan hayvan yetiştirilmektedir. Bunlara daha çok Doğu Anadolu'da rastlanır²⁸⁸.

"Kömür ve odun işini en modern tekniğe göre eline almış olan Devlet, artık bu tarih öncesi, bu taş devri yakıt adetini, köylünün başından aşarı, fesi, sarığı nasıl kaldırırsa öyle kaldırmıştır. Batı Anadolu'nun köyleri, ovaları, bağları, bahçeleriyle herhangi bir ileri Avrupa ülkesinden hiçbir farkı kalmamıştır. Seçme ve yüksek bir ziraat burayı geliştirmiştir. Türkiye'nin iç pazarları düzene girmiştir"²⁸⁹.

Yakup Kadri'ye göre Gazi'nin Büyük Nutku ile yeni bir devir açılmıştır. Küçük zümrenin çıkarlarına dönen işler, yavaş yavaş bütün köylünün çıkarları doğrultusunda bir yol almaktadır. Her şeyde devlet nüfuz ve hakimiyeti yeni devletçilik uygulanmaktadır. Bütün büyük ticaret ve sanayi işleri bazı fertlerin çıkarlarına bir araç olmaktan çıkarak, asırlık ihmallerin yoksul bıraktığı yeni Türkiye'yi imar ve inşa işine yaramaktadır. Egoist zümrenin zevk ve çıkarlarına karşı şiddetli bir hücum vardır. Bu da tiyatrolar, piyesler, şiir, edebiyat, karikatür, musiki ile sağlanmaktadır. Halkevleri, İçtimai Mükellefiyet Teşkilatı da yeni hayatın unsurlarıdır.

2- Devletçilik

1932-1934 yılları Yakup Kadri'nin de içinde bulunduğu Kadro dergisi yıllarıdır. Yakup Kadri'nin gelecekteki Türkiye hayalinde "Kadro" hareketinden etkilendiği görülür.

²⁸⁷ A.g.e., s.228.

²⁸⁸ A.g.e., s.229.

²⁸⁹ A.g.e., s.230.

Gelecek Türkiye'sinin mutlu ve düzenli bir görünümü çizilmiştir. Milli Mücadele'den çıkacak hayat tarzının süslü, danslı, gramofonlu, radyolu evlerde geçen değil, müzelerde, stadyumlarda, laboratuvarlarda, hastanelerde, kurumlarda geçen gerçek Avrupa tarzı yaşantı olması Yakup Kadri'nin isteği ve dileğidir.

Kadro Dergisi 1932 (Ocak)-1935 (Ocak) yılları arasında yayınlanmıştır. Kadrocular sadece farklı bir iktisadi siyaseti savunmamışlardır. Amaçları, prensiplere ve onu yaşatacak fikri unsurlara sahip olan Türk Devrimi'nde bu unsurları bir ideoloji halinde sistemleştirerek devrimin resmi felsefesi haline getirmektir.

"Dergide" Medeniyet" ve "halkçılık" edebiyatı yapılmamıştır. Ancak rejimin sınıf ahengi fikrine dayanan halkçılık görüşü olduğu gibi benimsenmiş ve savunulmuştur. Kadroculara göre de Türkiye'de çeşitli sınıflar olmakla beraber, batıdakine benzer bir sınıf çelişkisi yoktur. Programlı ve sistemli bir devletçilik ile bu sınıflar kalkınabilir.

Kadro yalnız devlet işletmeciliğinde dil, eğitim, sağlık ve emek seferberliği gibi çok daha geniş bir ulusal alanda, planlı devletçiliği savunuyordu"²⁹⁰.

Halk hakimiyeti ilkesi Atatürk devrinde bazı denemelere rağmen çok partili düzen ve genel oy çerçevesinde gerçekleşmemiştir. Ancak Türk Devrimi çok partili bir demokrasiye açıktır. Kadrocular bu konuda da farklı görüşlere sahiptirler. Kadroculara göre; 1924 anayasasının temelini oluşturan milli hakimiyet ilkesinin bir özü, bir de formu (Tezahür şekli) vardır. Milli hakimiyetin özü bütün demokratik ülkelerde aynıdır. Ancak tezahür şekli memleketlerin bünyesine göre değişir. Türkiye'de bir sınıf kavgası yoktur. Bu yüzden Türk Devrimi faşizm ve marksizimden ayrılır. Çünkü faşizm'de egemen sınıfların, marksizimde proleteryanın diktatörlüğü esastır ²⁹¹.

"Türk Devriminin temelinde pozitivist yani analitik ve mekanik bir bilim vardır. Kadroculara göre ise devrim ideolojisinin temelinde "hareket ve tezat" mantığı yani diyalektik mantığı vardır"²⁹².

Kadrocular, Türk Devrimi'nden özellikle iktisadi, siyaset ve siyasi rejim konularında ayrılmışlardır. "Özel teşebbüse karşı ve yaygın devletçilik anlayışları kendilerinin marksist oldukları düşüncesini uyandırsa da kadrocular marksizmin sınıf

²⁹⁰ Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, 3. baskı, İmge Kitabevi yay., Ankara, 1994, s.166.

²⁹¹ A.g.e., s.167

²⁹² A.g.e., s.167

kavgasını reddetmişlerdir. Devrimci rejimi "Milli Rehberlik Formu" ile ideolojik temele oturtma gayretleri faşist bir eğilim olarak görülse de kadrocular özel kapitalizm yerine devlet kapitalizmini savunarak, devleti burjuvazinin aracı olmaktan kurtarmışlardır. Diyalektik mantık ise uygulanmamıştır. Şevket Süreyya Aydemir'in de içinde bulunduğu dergi, sınıf kavgası sonucunda tasfiye edilmiştir. Yakup Kadri'nin görüşlerinde büyük ölçüde, içinde bulunduğu kadro hareketinden etkilendiği ortadadır"²⁹³.

²⁹³. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara, s.167-168

SONUÇ

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun roman ve hikayelerinde Türk Devrim Motifleri, aslında bir devrin değişim öyküsüdür. Bu öykü, emperyalist baskıya başkaldırının, kukla idareye karşı bir ihtilalin, barışın, cehaletle, geri kalmış müesseselere karşı verilen mücadelenin öyküsüdür.

Türk Devrim Tarihini kronolojik olarak incelemek gerekirse; bazı bilim adamlarına göre Türk Devrim Tarihi, Tanzimat ile başlar, Atatürk'ün ölümüyle son bulur. Prof.Dr.Ergün Aybars'ın da içinde bulunduğu bazı bilim adamlarına göre ise Türk Devrim Tarihi Atatürk'ün Samsun'a çıkışı ile başlar, Atatürk'ün ölümü ile son bulur. İkinci Cumhuriyet'inin temelleri Atatürk'ün Samsun'a çıkışıyla atılır. Tanzimat elbette bazı inkılap hareketlerinin başlangıcıdır. Fakat bu Osmanlı dönemini kurtarma adına atılmış, yenileşme hareketleridir. Türkiye Cumhuriyeti için hazırlık amacıyla atılmış en önemli adım Anadolu ihtilalini başlatan Samsun sahillerine ilk adımın atılışdır. Devrimlerin sonu olarak da O inkılap adamının yani Atatürk'ün ölümü olarak kabul edilmesi ortak bir gerçektir. Gerçek devrimler Atatürk'ün sağlığında gerçekleşmiştir. O'nun ölümüyle yapılan hareketlere inkılap hareketleri demek doğru değildir. Bunun adına "Değişim" demek daha doğrudur.

İnkılap, ya da devrim kelime anlamıyla "devirmek, yuvarlamak" anlamına gelir. İhtilal de aynı anlama gelmekle birlikte, bir oluşumu kökten yıkıp yerine yenisini getirmektir. O yapıyı yıkmadan, revizyona tabi tutmak ise "değişim" ile isimlendirilir. Atatürk'ün inkılapları diğer bir deyişle devrimleri, Anadolu ihtilali ile başlayan süreçle beraber, emperyalizme karşı verilen Kurtuluş Savaşı halkın kara yazısına karşı bir devrim niteliğinde, barıştan sonra ise köhneleşmiş anlayış ve müesseselere karşı verilen savaş ise gerçek anlamda Türk devrimi niteliğindedir.

Atatürk'ün ölümüyle son bulan Türk Devrimi, daha sonra gelenler tarafından bir çok değişimlere uğratılmıştır. Kimi yazarlara göre O'ndan sonra gelen İsmet İnönü basitlikle suçlanmış, eleştirilmiştir. Örneğin Atatürk'ün ölümüyle kağıt banknotun üzerindeki Atatürk resmini kaldırıp yerine kendi resmini bastırmasından dolayı şiddetli eleştirilere maruz kalmıştır. Prof. Dr. Ergün Aybars, Atatürk gibi bir devlet adamının

ardından İsmet İnönü'nün çok yetersiz kaldığını anlatırken, Şevket Süreyya Aydemir'in Atatürk ile ilgili serisine "Tek Adam" ismini verdiğini, İsmet İnönü'yü anlatan kitabı için ise "İkinci Adam" ismini verdiğini anlatır. Eğer İsmet Paşa ile Atatürk arasında devlet adamlığı ve inkılapçılık açısından çok az fark olsa idi, Atatürk'ün monografisinin adı "Birinci Adam", İsmet İnönü'nün ki ise yine "İkinci Adam" olurdu, demektedir.

Öyle ise karşımıza şöyle bir gerçek çıkıyor: Her yönüyle Devrim Hareketlerine kendisini hazırlamış, geçmişiyile, altyapısıyla, kendisini yenilemiş bir adam, yaşadığı çevreye ve dünyaya hatta düzene eleştirel gözle bakabilmiş ve hatta bu düzenin değişmesine karar verebilmiştir. Bu karar daha çok genç yaşlarda iken verilmiş, Erzurum'da daha her şey çok erken iken Mazhar Müfit Kansu'ya devrimleri bir bir not ettirmiştir. Düzene karşı başkaldırısını başlatmış, emperyalist güçleri Türk vatanından kovarak mazlum uluslara örnek olacak bir mücadeleden galip ayrılmış, daha sonra devrimlerin hedefini açıklamıştır. "Çağdaş uygarlık düzeyi üzerine çıkmak."

Başlayan devrim hareketleri bunu hedeflemiş, bütün kurumların ve kafalarda kurumlaşmış düşüncelerin çağdaş bir yapıya bürünmesi için bu hareketleri başlatmıştır. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin her yönüyle ele alınmasını sağlamış, hiçbir ayrıntıyı gözden kaçırmamıştır. Bütün bu devrim hareketlerini yaparken popülizme kesinlikle prim vermemiş, "bu hareketleri yaparken sonum ne olur" diye bir an olsun tereddüt etmemiştir.

Fakat her yeni hareketin karşısında olduğu gibi bunların karşısına da bazı kafalar başlarını kaldırmışlardır. Fakat O bu azim ve kararlılıkla o başları ezmesini bilmiştir.

Devrimlerin şöyle bir gerçeği vardır; Devrimlerin karşısına daima karşı devrimler çıkar. Atatürk de bu devrimler için yola çıkarken, Osmanlı Devleti, padişah iradesine ve şeyhülislamın fetvasına karşı ve buna dayalı karşı devrimci güçlerin fitnesi karşısında canını ortaya koymuştur. Yine Prof. Dr. Ergün Aybars'a göre her devrim, karşı devrim hareketine maruz kalır ve bunu yapanlar başarıya ulaştıkları taktirde bu hareketi başlatanları hain kabul ederler. Yani Atatürk başarısız olsa idi, ya Osmanlı Padişahı, tarafından ya da isyancı güçler tarafından hain ilan edilecek ve belki de sonu ölüm olacaktı. Her büyük harekette olduğu gibi bu harekette de canını ortaya koyabilecek gerçek devrimcilere ihtiyaç vardır. Bu devrimin kahramanı şüphesiz, herşeyini ortaya koyan kişi olacaktır. Bu isim de: Mustafa Kemal Atatürk'tür.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun kimi zaman romanlaştırarak, kimi zaman hikayeleştirerek bize aktarmaya çalıştığı hareket işte bu devrim hareketleridir. Kah İstiklal Savaşı'nı romanlaştırarak karşımıza "Yaban" ismiyle çıkardı, Kah, Milli Mücadele'yi hikayeleştirerek karşımıza "Milli Savaş Hikayeleri" ismiyle çıkardı. Fakat çoğunlukla gönlündeki ve gerçekleşmiş devrimin öyküsünü anlattı. Atatürk'ü kendi ismiyle monografileştirdi. Cumhuriyet sonrası başkenti bize "Ankara" romanıyla sundu.

Biz de Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun eserlerinde özellikle hikaye ve romanlarında o öyküyü aradık. Bulduklarımızı hiçbir değişime uğratmadan sizlere aktarmaya çalıştık. Yüreği gerçek vatan sevgisiyle dolu, İstiklal Savaşı'nın en yoğun yaşandığı bölgelerde, gazeteci olarak görevli bulunmuş, devrimlere tek tek şahit olmuş ve yaşamış olan bu insanın eserlerinde, şu gerçekle yapıyalım olarak başbaşa kaldık. Bütün güçlüklerine rağmen devrimlerin büyüklüğü.

İşte bu büyüklük ki bize Tam Bağımsızlığı ve Milli İrade'yi yaşattı. Devrimlerin büyüklüğünü anlamak için şu anektodu hatırlamakta yarar görüyoruz:

İsmet Paşa, kişilerde okuma-yazma bilme özelliğini çok büyük bir erdem olarak kabul ederdi. Okuma-yazma bilmeyenlerin devlet hizmetine alınmasına karşı çıkardı. Hatta, Çerkez Ethem' in Kuvay-ı Seyyare'sinin düzenli orduya katılıp, katılmaması konusunda, Batı Cephesi komutanı olarak fikri sorulduğunda; onlar için "Bunların yarısı okuma bilir yazma bilmez, yarısı yazma bilir okuma bilmez" diye niteleyerek düzenli orduya alınmamaları konusunda olumsuz fikir beyan etmiştir.

O İsmet Paşa ki, vaktiyle Osmanlı Genelkurmayı'nda Enveriye Nizamnamesi'nin dildeki yaptığı karmaşalıklara şahit olmuş ve Harf Devrimi konusunda yapılacak değişikliklerin, aynı sonucu doğuracağından endişe duymaktadır. Atatürk'ün kendisine latin harflerinin kabulü ile ilgili sorduğu soruya karşılık " Paşam insanları ve kurumları tekrar bir kargaşanın içine sürüklemeyelim" diyerek Harf Devrimine şiddetle karşı çıkmıştır.

Fakat Atatürk bütün bu karşı çıkmalara rağmen, latin harflerinin kabulünü sağlamış, bu sonuç okuma-yazma oranlarını artırmış, ülkeyi aydınlığa doğru, toplumu da aydınlanma toplumuna doğru bir adım daha yaklaştırmıştır.

Büyük devrimci, büyük riskleri göze alandır. Eğer Atatürk baştan beri riskleri göze almasa idi; büyük olmazdı. Atatürk ilerencilik ve inkılapçılık adına en yakın dava arkadaşlarının karşı çıkmalarına rağmen, bazı devrimleri gerçekleştirmiştir. Fakat

üzüntü vericidir ki; bu devrimlerin ruhunu anlayamayan bazı dava arkadaşları ile yolları ayrılmak zorunda kalmıştır. Samsun'a çıktıktan sonra kendisine "Emrindeyim" diyen Kazım Karabekir Paşa, sınıf arkadaşı Ali Fuat Paşa, Refet Paşa, Adnan Adıvar ve daha bir çokları. Büyük olmak kolay değildir. Hele Atatürk olmak hiç kolay değildir.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu da eserlerinde bu devrimci ruhun büyüklüğünü anlatır. Bir ömrü gazetecilik-yazarlık, Kurtuluş Savaşı'nda gözlemci-gazetecilik ve Atatürk'ün çağrısıyla İstanbul'dan Anadolu'ya geçiş, milletvekilliği, dış temsilcilik, Türk Dil Kurumu üyeliği ile doldururken, Atatürk ilkelerine ters düşüldüğü gerekçesiyle, Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılış. Bu ayrılış bize bir gerçeği anlatıyor. Hayır, hatta yüzümüze çarpıyor. Demek ki Atatürk'ün ölümünden sonra gerek kişisel gerekçelerle, gerekse Milli Menfaatler gibi gerekçelerin arkasına sığınarak Atatürk ilkelerinden ve Devrimlerinden sapmalar olduğu gerçeği.

Türk Halkı'nın bir çoğunun ağzında şöyle bir slogan vardır: "Atatürk bir on yıl daha yaşasaydı...". Oysa Atatürk bize yaşanabilen bir dünya bırakıp göçtükten sonra, arkasında bir dogma, bir tabu bırakmadan, sapmamız lazım gelen ilkeler (umdelar) devrimler (inkılaplar) bırakmıştır. Türk gençliğine bu vatanı emanet etmiştir. Bize düşen görev, bu ilkelere sıkı sıkı sarılıp, onun emaneti olan devrimlerine sahip çıkıp, yeni kahramanlar çıkacağı günü beklemeyi bırakıp, hepimiz Atatürk olma yolunda, O'nun yolunda yürümeliyiz.

Yakup Kadri'nin eserlerinde genellikle işlemeye çalıştığı tema budur. Ankara romanında gelecek ile ilgili beklentilerini açıklarken, Atatürk devrimlerinin yaşandığı bir Türkiye beklentisi, aydınlanmış, pırıl pırıl, kadının çalışma hayatındaki seyrine ulaşmış, diliyle, kılık-kıyafetiyle, yaşayışıyla çağdaş bir kimliğe bürünmüş Türkiye.

Yakup Kadri bize şu mesajı iletiyor. "Ey Türk Halkı, özlemleyeceğin Türkiye tablosu budur. Bu Türkiye'ye ulaşmak için dünden gelen bütün imkanları kullan ve çağdaş medeniyetler düzeyi üzerindeki yerini al. Gelecek sizindir, gelecek aydınlık Türkiye'nindir, gelecek Kemalist ideolojinin hakim olduğu Türkiye'nindir."

Yakup Kadri, bütün bunları söylerken yarı bağımsız olmayı daima eleştirmiştir. Gerek kültürel ve gerekse ekonomik anlamda tam bağımsızlık. Particiliğin devlet organları üzerinde hakim olmasını Atatürk zamanında da eleştirmiş, fakat bu eleştirilerini Atatürk'ün düşüncelerine karşı değil, parti uygulamalarına karşı yapmıştır.

Yakup Kadri, Panorama'sında Atatürk Devrimleri'nin ne kadar yaşandığını, ne kadar yaşanmadığını gözler önüne sererken, gerekçelerini sıralamıştır. Bu gerekçelerle, gösterdiği hedeflerle aydınlık Türkiye'nin önünü açmaya çalışmıştır.

Gerici muhalefete karşı Kemalizmi daima sosyal ve ekonomik sorunların çözümünü gerçekleştirecek bir anahtar olarak görmüştür. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı bu gerici muhalefetin oluşum hareketleri olarak görmüştür.

Yakup Kadri Türk Devrimlerine karşı oluşan muhalefeti karışık ve düzensiz olarak kendi içinde tutarsız olarak görür. Bunları belirgin bir tehlike olarak görmekten çok, Kemalist'lerin kendi hataları sonucu oluşacak olan kötü durumdan çekinir. Bazen "İnkılap kanunları bir yazıymış" şeklinde içine düşmüş olduğu üzüntü ve Atatürk'ten sonra içine düştüğü çaresizlikten anlıyoruz. İnkılabın sonuçlarının çabuk görülmediği zamanlar için ise "İnkılap denilen şey bir günde olmuyor" diyerek, sabır ve dinamizme işaret ediyor.

Eserlerinde bazen bir nakış, bazen bir kilim gibi işlediği Türk Devrim Motiflerini, her yönüyle sunmaya çalıştı. Yakup Kadri, Türk Devrimi'nin yaşanması konusunda bazen endişeye düşmüş olsa da, büyük bir ciddiyetle bunun içinden çıkılacak durumları bize göstermiştir. Meydana gelen olumsuzlukların nedenlerini ve çözümlerini gerekçeleri ile birlikte sıralamıştır.

İstiklal Mücadelesi esnasında suçladığı, Milli Mücadele'ye karşı gösterilen duyarsızlığından dolayı halkı suçlarken, Cumhuriyet sonrası dönemde Atatürk Devrimleri'nin uygulanması noktasında gösterdiği duyarsızlıkla aynı kefeye koymuştur. Halkı küçük gördüğünü söyleyenlere karşı, kendisini de suçlayan bir tarzla; halkın bilinçli olarak geri bırakıldığını, halk adına kendisini suçlayanların, halk için kılını dahi kıpırdatmadığını, fakat iş konuşmaya gelince en büyük halkçı kesilmelerinden yakınmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

I- KİTAPLAR

Atatürk, Kemal, **Nutuk**, 1. baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara, 1999

Atatürk, Kemal, **Söylev**, I/II, 2.baskı, İstanbul, 1994

Aybars, Ergün, **Atatürk Çağdaşlaşma ve Laik Demokrasi**, 1. baskı, İleri Kitabevi yay., İzmir, 1994

Aydemir, Şevket Süreyya, **Tek Adam**, III/2, 3. baskı, Remzi Kitabevi yay., İstanbul, 1967.

Cumhuriyet Ansiklopedisi, 1.baskı, Arkın yay., (7/11) İstanbul, 1970

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, **Anamın Kitabı**, İletişim yay., İstanbul, t.y.

_____, **Ankara**, 8. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1999.

_____, **Atatürk**, 4.baskı, Remzi Kitabevi yay., İstanbul, 1971

_____, **Bir Serencam**, Remzi Kitabevi yay., İstanbul, 1943

_____, **Bir Sürgün**, 4. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1983

_____, **Ergenekon**, 2. baskı, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 1993

_____, **Hep O Şarkı**, 2.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1998

_____, **Hikayeler**, 2.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1997

_____, **Hüküm Gecesi**, 2. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1998

_____, **Kıralık Konak**, 2.baskı, Remzi Kitabevi yay., İstanbul, 1993

_____, **Milli Savaş Hikayeleri**, 5. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1998

_____, **Nur Baba**, 7. baskı, İletişim yay., İstanbul, 1983

_____, **Okun Ucundan**, Remzi Kitabevi yay., Ankara, 1993

_____, **Panorama**, 3.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1987

_____, **Sodom ve Gomore**, 6.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1998

_____, **Yaban**, 13.baskı, Birikim yay., İstanbul 1979

Selek, Sabahattin, **Anadolu İhtilali**, Cem yay., İstanbul, 1973.

Timur, Taner, **Türk Devrimi ve Sonrası**, 3.baskı, İmge Kitabevi yay., Ankara, 1994

Yalçın, Alemdar, **Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı**, 1.baskı, Günce yay., Ankara, 1997

II- MAKALELER

Akı, Niyazi, "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun İlk Hikayeleri Üstüne", **Hikayeler**, 2.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1997

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, "Bir İzah", **Nur Baba**, 7.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1983

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, "Kemalizm", **Bilge Dergisi**, 12/133, (Haziran 1993)

Kayalı, Kurtuluş, "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yapıtlarında Cumhuriyet Döneminin Değerlendirilişi", **IX. Türk Tarih Kongresi, Bildirileri**, (Ankara: 21-25 Eylül 1981), C:III, T.T.K. yay., Ankara, 1989

Özkırımlı, Atilla, "Açıklama", **Milli Savaş Hikayeleri**, 5.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1997

_____, "Hep O Şarkı Üzerine", **Hep O Şarkı**, 2.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1988

_____, "Nur Baba Üzerine", **Nur Baba**, 7.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1983

_____, "Panorama Üzerine" **Panorama**, 3.baskı, İletişim yay., İstanbul 1987

_____, "Sodom ve Gomore Üzerine", **Sodom ve Gomore**, 6.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1998

Süleyman Saib, "Yakup Kadri", **Hikayeler**, 2.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1997

Yücel, Tahsin, "Milli Savaş Hikayeleri Üzerine", **Milli Savaş Hikayeleri**, 5.baskı, İletişim yay., İstanbul, 1997